

1(9)
2014

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис

Рік заснування – 2010

ISBN 978-966-181-012-8

Косів - 2014

У номері

До джерел нашої духовності

Володимир ШУХЕВИЧ.

Різдво 3

Олена ГРИГОРАК.

Свята Вечеря..... 9

До наших першовитоків

Михайло ГОРОДЕНКО.

I. Йорданські феєрії у Соколівці 11

II. Ардан, Ордан, Йордан 15

Фестивалі

Тарас ПАСИМОК,

Ольга ГОРДІЙЧУК.

Гуцули бавились у Путилі 22

Ярослав ТИМОФІЙЧУК.

Конкурс Могура 25

Тарас ПАСИМОК.

«Черемош-фест» — рекорди з дрімбою..... 26

Редакційна колегія

Петро Гавука

(головний редактор)

Аделя Григоруک

(заступник головного редактора)

Дмитро Арсенич

Антон Григоруک

Мирослава Долинчук

Михайло Павлюк

Ярослав Щербань

Редакційна колегія

працює на громадських засадах

Наша адреса:

вул. Незалежності, 28

м. Косів

Івано-Франківської області

78601

тел. (03478) 2-24-91

тел. 096-530-96-93

067-342-07-47

<http://gig.if.ua/>

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Коректор

Олена Григоруک

Комп'ютерна верстка

Віталія Стефурака

Редакція залишає за собою право
редагувати і скорочувати матеріали

За достовірність матеріалів
відповідають автори.

Подія

**Петро ГАВУКА,
Богдан ШТУНДЕР.**

Відкрито пам'ятник генералу
контррозвідки УПА Миколі Арсеничу..... 28

Творчі особистості

Петро ГАВУКА.

І зійшла її яскрава зоря..... 30

Відлуння події

Надія ІВАНЮК.

Омитий славою з небес 35

Постаті нашої духовності

Богдан ТИМІСЬКИЙ

«ЗАХАР БЕРКУТ» без гриму 36

Петро ГАВУКА.

Пісні Івана Мисюка..... 38

Постаті

Норберт ОКОЛОВИЧ.

Єк перший мосежницький майстер
став опришком 42

Сенсаційне відкриття

Петро ПОНИПОЛЯК.

Знайдено неопубліковану повість
Г. Хоткевича «Паниполек і Туманюк»..... 49

Гнат ХОТКЕВИЧ.

«Паниполек і Туманюк» 51

До 115-річчя з дня народження Онуфрія Манчука

Василь НАГІРНЯК.

Літературні перлини
гуцульської ріки життя 69

Онуфрій МАНЧУК.

Фіглі..... 72

Храм..... 74

Непростий мервець..... 77

Гумористичні придибашки

Євген ПАЛІЙЧУК:

«Моє кредо — робити людям добро»..... 79

Микола НЕГРИЧ:

«Березове, тобою живу» 81

Володимир БОЙЧУК.

На ярмарку у Косові 87

Новорічна ялинка 87

Петро ГАВУКА.

Невже книговидання на Косівщині
потрібне тільки одній людині 88

Гірський туризм

Тарас ПАСИМОК.

Косівчанин взимку ночував
у сніговій печері!..... 91

Рецепти гуцульської кухні

Валерій БРОШКО.

Смачного 93

Книги, які недавно випустило у світ
видавництво «Писаний Камінь» 96

До джерел нашої духовності

Володимир Шухевич

Різдво

Гуцульщина. Львів, 1904, ч. 4.

ИК СОНЕЙКО зачинат змагати си в силу, а Божа днинка зачинат рости — тоді настає у Гуцулів новий рік. Сесю пору обходять Гуцули велично не тільки дома, але і в церкві, яка як раз тоді обходить Різдво Христове. Легіні, що роблять у бутинах, тай ті, що царями порозходили ся за зарібками, сходять ся до дому, аби спожити посполу тайну вечеру у Свѣит вечір у своїй хаті, куда по віру-ваню Гуцулів приходять у ту пору на тайну вечеру і душі померших.

Кілька днів перед Різдвом починають газдині порати ся у хаті: порядкують, перуть, миють, білять, варять, убирають хату по сьвяточному; газди знов заходять ся коло обійстя, чешуть, змивають маржину, чистять з-під неї, вивозять гній на поле, рубають дрова; а знов причта церковна порядкує у церкві: укринає престоли чистими скатерками, тиче нові свѣчки у поставники, чистить кадильницю, хрести, стирає порохи з образів і т. д. — словом по всіх усюдах вештають ся люде, ладять ся до великого сьвята, приспособивши постом, пилипівкою, і свою душу до звитаня єго.

Днем перед святим вечером лагодять газдині усе, що треба до тайної вечері: миють біб, фасолю, сушениці, сливи, пшеницю, барабулі, причиняють хліб, мочать сушену рибу, готовять студенець з риби, роблять голубці, росівницю, борщ, б'ють олій, словом, приладжують «усьйкого хліба, шо Бог уродив», вигадуючи так, аби з него було 12 страв, бо тільки їх треба до тайної вечері.

З усього того «хліба» бере газдиня по ложці, аби спечи з сего книшик, а відтак, засушивши єго, переховати до Юрія.

Рано в день св. вечера робить газда живу

ватру; з неї розкладає він вогонь у печі і на припічку, а газдиня заходить ся, аби усе прилажене спекти, зварити та зготовити горівку з медом, калиною, гвоздиками, цинамоном і перцем.

Того дня ніхто у хаті не п'є, не їсть нічого й не курить аж до вечері; не мож того дня з ніким сварити ся ані бити ся, бо се день згоди, любови, а хто того дня посварить ся, той через цілий рік буде заводити сварку, битку; не вільно того дня рубати дров, «бо інакше буде птаха рубати кукурудзу».

Управши ся з приладженем до вечері, глядить газдиня, аби понадвір'ю і у хаті не стояло нічого на клинках та не висіло на грядках, по колах, «бо від того сідала би птаха літом на гордовину!»

«В вечеріх» застелюють стіл отавою, поверх неї накидають усякого насіння і прикривають скатеркою; на конах стола кладуть під скатерть по зубцеви чеснику. І під стіл накидає газда отави, причім «риче як корова, бліє як вівцьи, рзе як кінь», а се на те, аби худоба вела ся; поверх отави кладе газда ярем і цілий ряд з коня, се на те, «аби маржину не напало нічо у дорозі, аби ніхто

єї не врік!»

Упоравши ся з тим, перев'язує газда ножиці волічкою на те, аби «завйизало сі усе лихо, яке є в господарстві», причім говорить: «Не ножиці вйижу, а вилиці медведям та вовкам, аби не мали моци мою маржинку ушкодити!» Перев'язані ножиці кладе під скатерть на стіл, у якого перев'язує перехресте волічкою, «аби не розверло ся через рік» (аби не хибло на столі страви); потім виносить із хати йигли, «аби чоловіка не кололо через цей рік, бо уся колотьба походить з йигли; колотьба щезає, не находить нікого у хаті, йик сі йиглу на свйит вечір спрйиче з хати!» Діри у лавицях затикають отавою або клочем, причім промовляють: «Не дьирки затикаю, але рти моїм ворогам, аби їх напасти не ловили сі мене через цілий цей рік!»

Той, що має які справи в суді, бере мотуз і в'яже на нім гузи, промовляючи: «Не гуз завйизую, але рти моїм ворогам та панам, аби мене не побивали; не гуз вйижу, а рот вйитови, аби мене не кривдив; не гуз вйижу, а рти гавкунам та пльоткарам!» Сідаючи до вечері, присідає той мотуз з гузами і промовляє: «Аби усі рти так мовчили, йик ті гузи під моєв ср...в, йик она мовчит!»

На укритий стіл укладає газдиня хліб у 2 ряди, а поверх них колачі і 2 топки соли.

Як уже добре смеркло ся, виходить газда з хати, стріляє з пістоляти на знак, що час на тайну вечеру. На тот знак, або почувши его від сусіди, перебирають ся усі у чисте лудинє, почім бере газда каганець з ладаном, обходить і обкурює 3 рази хату довкруги, «аби фискавка не близила сі д'хаті і ласиця, аби не пхала сі, ади, д'маржині», а газдиня переціджує насамперед біб, солить его і кладе у мисці на стіл; се є «перша вечера»; за бобом кладе рибу, варені пироги, голубці, сливи, дзьобавку — пшеницю з медом, барабулі рьижені олієм і чесноком товченим, вар — сушениці виварені, горох рьижений олієм і чесноком, логазу — ячмінь піханий варений з олієм або медом, сливки з фасулею, пироги з маком, росівницю — капустаний росів з крупами, кашу — просо піхане, варене, рьижене олієм, кокоші — варена лущена кукурудза.

З кожної тої страви набирає газда по трохи у корито, солить, мішає з грисом і несе худобі, яку усю зігнав поперед в одну загороду, де дає

кождій покушати тайної вечері. У кого є пасіка, той іде і до бжіл, дає їм води та меду. Опісля бере газда малий хлібець — кокуцик та маку на кружочок, а в черепок або яку иньшу посудку накладе грани та ладану, обходить з тим ціле обійсте по усіх кутах, іде у комори, на під, словом усюди, «куди ходь людє», а розсїваючи самосійний мак (дикий) каже: «Йик тот мак не годна відьма візбирати, так аби не годна пошкодити моїй маржинці».

За тот час мусить бути у хаті тихо, усі сидять супокійно, лише і газдиня порає ся по хаті, сьвітить сьвічки, лагодить по трохи усякої вечері, але лише з 9 страв, у нову миску, «за яку не мож у місті торгувати ся», на верх кладе колач, а в середину один пугарчик з медом, другий з водою, а на колач накладе горіхів волоских та яблук; як худоба спожила вечеру, входить газда у хату, бере в одну

руку приладжену жінкою миску, а в другу сокиру і виходить вдруге на двір, затворивши за собою двері. На дворі запрошує він до себе на тайну вечеру ось як: «На свйит вечьир родив'єм си, на свйит вечьир хрестив'єм си, Пречиста Діва на золотім крижмі мньи держбила, у змисвім озері мньи купала! Градівники, чорнокнижники, мольфарі, планетники, лісні вовки, медведі, лиси — прошу вас на вечеру!» Так кличе три рази, а потім кінчить: «Йик ви не йивили си на су тайну вечеру, йик не маєте моци йивити си на Різдво і на Великдень, так аби-сте не мали моци ані волі тої мині шо злого зробити в хіторі моїм! Як вас тепер не видко, не чути, так аби вас не було чути та не було видко через цілий рік!» Опісля запрошує бурю на тайну вечеру, кличу: «Будь ласкава і виходь до нас на сьвйиту вечеру!» Так кличе три рази, почім кінчить: «Коли ти тепер не ласкава прийти на свйиту вечеру, на дарі Божі, на ситі страви, на палені горівки, на велике добро, йик ми тебе просимо, то не прихоть до нас літі, йик ми тебе не трібуємо!» По тих словах вертає газда у хату, замикає двері на засувку, бере черепок з гранею і ладаном, обводить димом 3 рази за сонцем (робить округи), почім підкурює усіх присутних і усі кути, а в кінці кладе черепок на камінь під стіл; се робить він на те, бо «пек му! щез би, міг-би бути у хаті, а ладаном він викурює ся, та не має моци; як курить ся, то буде чисто у хаті!»

Декуда ведуть у хату маржину, «аби вона так не переводила сі, йик ці свїята не переводї сї!»

Так ворожать по усїй Гуцульщинї, тїльки у Космачи троха інакше, а то:

Як тїльки покажуть ся звїзди на небї, позганняє газда худобу до одної кошари; газдиня засвїтить у хатї, почїм виймає газда столове вікно, бере під плече перший хлїбець, який газдиня упекла, веретено у лїву, а сокиру у праву руку, обходить з тим три рази обїйсте, причїм за кожним разом стає перед «вїбраним» вікном і каже: «Добрий вечїр!» — на що відповїдають хатїні: «Дай Боже здоровї!» — Потїм промовляє газда: «Йик не вижу тепер тучї, бурї, грому на моїм обїйстю, так абих єї через цілий рік не видїв! Йик не вижу тайної вечерї, так абих не видїв через цілий рік звїрів межї маржиною! Зати́каю ирти, пашеки зелїзними обручами, зелїзними ключами, аби звїр не їв моєї худоби!» Опїсля замикає усї ворота, дверї і входить у хату. Від тої хвилї не сьміє ніхто з хати виходити. «Хто так зробит, тому безпешно ані звїр не пожре, ані гадюка не укусит худоби, ані фуга не зїб'єт дробїята. Й христїнина град не вбїи». Хлїб, що держав газда підчас того ворожїня під пахою, засушують і дають худобї з вуглем із живої ватри і з сировицею.

Аби відвертати бурю, роблять у Космачи ось що: Як готувить ся вечеря, треба в девятьох горшках варити девять страв: борщ, фасолї, рибу, сливки, голубці, пироги пшеничні, вуженї пструги, сушеницю і пшеницю. З кожної страви беруть по ложці, замісять усе разом і, додавши трохи муки, роблять колач і спечуть. Вечером перед вечерою беруть шутку, яка від Великодня стояла за образами, свїчку, яка була приліплена до паски, а до того у мисчину з усеї страви, яка варила ся на свїят вечер і колач, та з тим виходять на двір, де вже маржина в одній кошарї зігнана. На дворї треба викрутити ся в той бїк, як їде сонце, опїсля так промовити: «По перший раз прошу тучу, бурю, чорнокнижників, що град товчут, дуже прошу на тайну вечеру!» — Так 3 рази. Вертаючи з хати, треба викрутити ся знов за сонцем, опїсля увїйти у хату і, не оглядаючи ся, замкнути єї.

За тот час, як газда був на дворї, накладає газдиня у другу миску усякої вечерї (страви), а на верх кладе «перший хлїб» — той, що насампе-

ред виняла з печї, а як тїльки газда поверне у хату, зажегає газдиня свїчку, приліплює єї до миски, кладе тоту миску на полотно і подає газді; сей обходить три рази за сонцем довкруги хати, потїм кладе миску на стїл і укладає, а за ним усї хатїні, почїм б'ють поклони та «Просьї щїре Бога, аби єго ухвалити, упросити, аби і тих душ до вечерї припустив, що ми їх не знаємо, а їх дожидаємо, що за ні ніхто не знає, що они припадками пропадають, що они бутинами побитї, дорогами покалічені, пострачуванї, водами потопленї; за котрих ніхто не знає лягаючи і встаючи, ніхто не згадає дорогов їдучи, а они, бїдні душї, гїрко в пеклї прибувають і цього свїйтого вечера чекають, що нас у цес вечїр молитви великі идут, і по такі душї сї найдут, що тотї душї споминут. Щїре Бога просимо, поклони б'ємо і споминаємо усї душї і тоти, що їх не знаємо! Господи, заборони хрестїнску худїбку і мою від звїри і від поганой віри на росах, на водах, на кожних переходах! Дькувати Богу свїйтому, що помїг дочекати у мирности, в радости і веселости сих божих свїйток, та поможи Боже, їх у радости відправити і від сих за рік других дїждати!»

По тих молитвах устають усї, газда бере зі стола приладжену миску з усякою стравою, а звертаючи ся до кого будь з хатїних, промовляє: «Ми усї з усеґо щїрого серця і з Божої волї кличемо і Божї і грїшні душї на вечерю і даємо єї, аби вони на тїм свїті так вечеряли, йик ми тут; я даю за тотї помершї душї, що на свїті погibli, поратунку не мають; най Бог прийме перед їх душї! Я їх кїлько запрошаю і закликаю на цу Божу тайну вечеру, кїлько у цїм полотні є дьирочок, по кїлько, аби їх було на одній дьирочці!» По тих словах подає миску тому, до кого промовляє, а тот кладе єї на стїл.

Тепер засїдають усї за стїл: на чїльнім місци газда, поруч него газдиня, а далї діти, слуги і близша родина, як вона не далеко живе, а прийшла, тай бїдні сусїди, що самї не мають за що урядити у своїй хатї тайну вечеру.

Як тїльки засядуть усї, набирає газда пшениці у ложку і мече єї три рази до стелини; при першїм разї кличе три рази прра! потїм промовляє: «Аби так йигнїта у хатї штрикали та блїїли, йик скачет пшениця з землї до стелини!» Кидаючи другий раз, кличе газда: шкне! і промовляє! «Аби тельїта так рикали та підштрику-

вали, як підстрикує д'горі ца пшениця, тай аби так футко росли, йик футко йде пшениця до сте-лини!» — а при третім разі промовляє: «Йик ца пшениця летит д'горі і там держит сі купи, так аби бжолі тримали сі купи, тай так аби вертали до пасіки, йик сі віройи і аби сідали на землю, йик пшениця падет до землі!»

По тих примівках кладе газдиня по пів лож-ки пшениці та усіх страв у кутики обох вікон, тай по горшъити сити, почім бере бобу у руки і мече єго по усіх чотирох кутах хати, се «усе ангелам та помершим душам, шо в сю ніч приходять по-живити ся!»

Позасідавши, кушають найперше пшениці, причім вінчують собі посполу «щъистъим, здо-ровем, аби Біг поміг другого сьйитого вечера діждати!» і зачинають вечеряти з усіх страв, по-пиваючи горівкою з медом, пивом, ситою роз-пущеною у теплій воді або гербатю. На послідку їдять буръишку, ръижену з олієм.

При першім напиту, горівці з медом, звер-тає ся газда до газдині, кажучи: «Здорова була, жінко! Дай, Божічку, аби-сми діждали до нарік такого самого вечіра!» На се відповідає жінка: «Пий здоров! Дай, Божічку, здоровийи нам тай усім иршеним!» Відтак перебирає жінка чарку від чоловіка, п'є до найстаршої дитини і так іде чар-ка по старшині; коли є слуги у хаті, перепиває газда і до них ось як: «Дай, Господіку, аби ти нарік дочекав сідати до вечері з жінков своєв (чолові-ком) та з своїми дітьми!» З'ївши одну страву, кла-дуть одну миску верх другої. Під час вечері панує у хаті спокій, говорять хіба тогди, як треба ще кому подати, бо не вільно нікому «з місця кивати ся, аж з'їдъи усю вечеру».

По вечері встають усі враз, перехрестять ся і молять ся; у кого є пасіка, там виходять усі на серед хати і сідають на землю. Посидять так мов-чки «маленько», а коли хотять вставати, кажуть: «Аби так тихонько у нашій пасіці, йик було у нас тихонько дома, аби так бжолі зтихонька сідали, як ми тут!» Як є тільні корови, то газдиня лягає на землю, «аби корови лежучи сі вположили!» Вставши, укладають і молять ся, дякуючи Богу, що допоміг дочекати сьвят.

Як є у хаті дівка у бовтицях (на відданю), то бере хлібець, що єго крадькома спекла, під праве плече, виходить по вечері на двір «слухати»; як учує трембіту, то ворожить собі з того, що

віддасть ся у тім році, а коли учує пса, що гавкає, то лишить ся рік дівкою; відки чує голос чолові-ка, з того боку прийдуть старости.

І газдиня виходить на двір, аби з того, чи на дворі ясно чи ні, ворожити, чи і як будуть нести ся кури.

Як на вечері були чужі люде або бідні, наби-рає газдиня у миску усеї «вечері» та дає їм «за померші душі». Коли-ж не було бідного на ве-чері, тоді пересилає газдиня до єго хати миску повну страв.

Мисок ані ложок не мож по вечері прятати, ані мити, они лишають ся так через цілу ніч, при запаленій сьвічці, «хто би їх зібрав із стола та помив, мав би гріх неспасенний, бо душі сьвяті не можут прийти та їсти так, як ми, они живут парюю, лижут миски, тому треба миски немиті лишити до другого дня».

По вечері не можна де-небудь сісти, треба уперед продути місце, де сідає ся, аби не приви-лити душу яку, яких тогди багато у хату сходить ся. Вони дуже люблять, як по вечері грає скрип-ка, вони танцюють за нею.

У кого є близькі сусіди та знакомі, то набе-руть з мисок, що стояли на столі, пшенички, ри-бки та ще дечого, ідуть з тим до кумів, сусідів. Ув-ійшовши у хату, кажуть: «Добрий вечір, як вам сі сьвйиткує?» «Добре, як вам?» Опісля вінчують собі посполу ось як: «На многі літа з сьвітним вечером, аби дочекали посполу і нарік такого вечера», а передаючи принесену миску страв, кажуть: «Просимо, кумко, на вечеру; хоть не ве-лика, то приймайте за велику». А кума відпові-дає: «Велика! Велика! Аби-сте такі великі у Бога були, йик цес дар Божий великий!» По тих по-витанях засідають за стіл, їдять, п'ють, коляду-ють, а як є у хаті скрипка, танцюють, веселять ся, набувають ся, бо «се днина весела для усього диханя!» Коли-ж нема скрипки, то побудуть тро-хи, а відтак усі разом ідуть до других кумів, несучи з собою миски із стравою; так ходять одні до других, аж натрафлять на хату, у якій грає скрип-ка, та там балюють уже до білого дня.

Йдучи з вечерею до сусідів та кумів, можна стрігити «Юду, бо він чъитує того вечора на пий-ного і може єго водити цілу ніч!» Аби єго від себе відвернути, треба на дорозі закликати: «Мики-то, ану суди, най тьи виджу! Шос буду говори-ти!» Як ся щось привиджує, шумить, летить, то

той, що несе вечеру і кликав Юду, має казати: «Я не йду сам, а йду з гузицев!»), се на те, аби Юда не бачив вечері, «та не водив чоловіка цілу ніч у безвісти, бо Юди ходять тої ночі по сьвіті, аби перевідати, чи люде ходят один до других з вечерею», бо доти буде сьвіт стояти, доти буде найстарший Юда прикований ланцями до скали, доки люде не перестануть сьвяткувати, доки будуть одні до других з вечерею ходити. Тому то він висилає молодших Юдів, аби перешкождали всім. А як-би випадком на кого найшов Юда та показав ся, треба до него на відлів говорити: «Не добрий вечер», «не йду з вечерев» і т. д. Він дасть ся обманити, бо «йиму, щезби, ніколи (не має часу)!» — він того дня має увесь сьвіт обігнати.

У кого є пасіка, той не виходить того вечера з хати; надто він мусів старатись, аби усе позичене було дома, усі ворота та фіртки були позамикані, бо рої поутікали би.

Річ ясна, що по так переведеній ночі у саме Різдво мало хто приходить до церкви на утренью, а ще менше на вечірню.

На Різдво рано по молитвах забирають усе зі стола, лишають лише 2 хліби, колач, гуску соли і чеснок, що усе укладають на кінці стола (коло постелі) і те стоїть на столі до Йордану; усі кришки прячуть зі стола та дають їх враз з позісталою пісною стравою безрогим і маржині; самі-ж їдять уже скоромно, з солониною або маслом.

Другого дня сьвят сходять ся численно до церкви «на Збори»; того дня розпочинають братя церковні колядувати по селу. Охочих до того досить, кождий хотів би перед вести, бути вибірцею (вибраним), бо се велика честь. Коли не прийде до порозуміння межи братьми церковними, рішає остаточно Сьвященик, прочитавши по проповіді в церкві вибірців і в котрий бік вони мають іти з колядою. В деяких селах, на пр. в Космачи закупають братя церковні усю «коляду», платять з гори умовлену квоту до скарбони церковної і, дібравши собі людий, ідуть на свою руку з колядою. В других селах ділять ся братя церковні на табори, яких скількість залежить від величини парафії, (у Жабю-Ильці напр. ідуть у 5 таборах, в Ясенові у 2 табори, в Яворові ділять ся на 8 пайок і т. д.); в кождім таборі є один церковний брат — вибірця, який добирає собі березу (переша), такого, що уміє всякі коляди і в них перед веде, а той добирає собі 6-10 «кольд-

ників», між ними одного трембітаника, одного скрипичника і одного «коня» (на коня беруть якого «уферму, аби з него було сьміху богато»); окрім тих добирають собі «плъисанників», з яких кождий мусить мати топорець. (У Космачи нема «плъисанників»).

Колядники беруть із церкви для вибірця скарбону і хрест, для берези більший дзвінок, а для себе менчі; дзвінки присилюють собі до правої руки; кінь іде без дзвінка.

Вибори, поділ на табори та вихід колядників стягає до церкви велике число цікавих людий, які зразу товаришать колядникам, що збившись у «табори» розходять ся кождий у свій кут села.

Розтаборившись, починають братя церковні, а за ними колядники при супроводі скрипки початок до коляд, при чім, як і при усіх колядах, поодинокі стрічки коляд присьпівує сам береза, а колядники сьпівають лише за кождою стрічкою, пересьпіваною березою, припів: «Гой (Гей, Ой) дай Боже!»

1. Гой війшло брацтво рано з церковці!

Гой дай Боже!

Тай стали собі у три рьидочки!

Гой дай Боже!

Тай загадали три загадочки!

Гой дай Боже!

Ой браті, браті, ми порадьмо си;

Ой порадьмо си тай не зрадьмо си,

Та не купуймо на дівки срібло,

На дівки срібло, на жінки злото,

Купім ми собі золоті човни,

Золоті човни, срібні веселця,

Тай пустім ми сі края Дуная!

Краєм Дунаєм на сине море,

А синим морем в золоті брами,

Кольидувати, мир звеселяти,

Мир звеселяти тай вінчувати:

Из сими сьвітки аж до Васильи,

Пишній газди тай їх газдині

Из чельидочков, из діточками,

Шьистым, здоровим, сьвитим Рождеством. Сьвитим Рождеством, Ісусом Хрестом!

Гой дай Боже!

(Жабс.)

2. Гой війшло брацтво рано з церковці,

Гой дай Боже!

Тай стало собі у три рьидочки,

Гой дай Боже!
Підемо, браті, кольидувати,
Підемо, браті, Христу сьпівати!
Закольидуєм миску золота,
Миску золота, а другу срібла.
Підемо собі до золотаря,
Зробимо собі золоті човни,
Золоті човни, срібні веселці,
Тай пустимо сі на бистру воду,
Тов бистров водов на тихий Дунай,
Тай поїдемо краєм Дунаєм,
Краєм Дунаєм на сине море,
Там зустрінемо доброго пана,
Шо кольидничкам вірно заплатить.
Подай му, Боже, шістьи, здоровйи
На родиночку, на худобочку!
Гой дай Боже!

По підсьпіванню початку простують усі табори насамперед до сьвященика; «плысанники» ідуть поза колядниками «плысучи дрібно і викручуючи топірцями по плечу», під вікнами сьвященика починає ся колядованє звичайно колядою церковною.

Я зібрав коляди з усіх сел галицької Гуцульщини; з винятком кількох повторяють ся вони з менчими або більшими варіантами по усіх селах; тому подаю тут тільки найповніші, а для порівняня додаю декілька варіантів, пропускаючи з зібраних рівнозвучні тай ті, в яких бракують цілі звороти, стрічки або котрі безладно з собою по дві або і три пов'язані. Під тими, що я новішими часами чи то сам зібрав, чи то, що мені надіслано, подаю хто і де їх сьпівав, а під колядами зібраними мною давнійше не подаю їх жерела з причин поданих в передмові. — Церковних коляд, хоч деякі з них не цілком згідні з церковним текстом, не подаю.

Колядувати починає береза за супроводом скрипки; за кожною ним пересьпіваною зворотною присьпівують колядники звичайно припів — рефрен: «Ой (гой, гей) дай Боже!», а по деяких селах присьпівують иньші припиви, як: «Свйитий вечер!», «Господи Боже!», «Радуй си!», «Ой свйите Різдво!», «В неділю!», «На Різдво рано!», або повторяють зворотки, пересьпівані березою, або на ноту тої зворотки присьпівують «Славен єс, Боже, по всему сьвіту, славен еси!», «Повівай, повівай, вітре йа все з тихенька!», «Ой гордий, пане, пане (імя)!» і т. и.;

ті припиви се не складова частина певної коляди, а залежать виключно від колядників, через що в однім селі присьпівують до коляди приспів один, а в другім до тої самої коляди иньший.

Ті припиви подані при колядах лише за першою і послідною зворотною, вони висунені трохи на право, для означення, що повторяють ся за кожною зворотною, пересьпіваною березою.

Майже усяда і то кождою зворотною починає береза протяглим звуком: «Йа» або «Ой (гой)», а в Космачи таким «жее!», воно є тільки підхопленєм кінця припіву «Ой дай Боже!», тому звучить в сьпіві кожда зворотка ось як;

Йа, Ци дома, дома...

Йа, Ой сидит собі, книжку читає...

або Ой, Ци дома, дома...

Ой, Ой сидит собі...

а в Космачи: Жее, Ци дома, дома...

Жее, Ой сидит собі...

Окрім того колядники втручають всюди й, де тільки дасть ся, на прим.:

Виросла й сосна й золота й рясна й'...

Ци дома й дома й наш пан...

Ой ми й знаємо й, шо й газда й дома й...

В текстах коляд тут поданих я се поминаю. Кожда коляда кінчить ся «вінчованєм відповідним до особи котрій колядовано. Ось кілька таких «вінчовань».

А за цим словом бувай нам здоров!

Бувай нам здоров, господаречку!

Не сам собою, а з газдинькою,

Йа з газдинькою та з родиною!

Дай же ти, Боже, йа в дім здоровя,

Йа в дім здоровя на чельидочку,

На чельидочку, на домовую

Тай на худібку на роговую.

Ой дай Боже!

Дай же ти, Боже, йа в хаті ситно.

У хаті ситно, на двір прибитно.

Дай же ти, Боже, на хаті зіля,

На хаті зіля, в хаті весіля!

В пасіці бжолы из роєчками,

Из роєчками, пароєчками!

Ой дай Боже!

Бувай же здоров, господаречку,

Бувай же здоров з господинечков!

Дай же ти, Боже, дома здоровйи,

Дома здоровий й на чельидочку,
На чельидочку на домовую
Тай на худібку на роговую!
Ой дай Боже!

Вінчуємо ти шьистем, здоровем,
Свйитим Рождеством, Ісусом Хрестом
Сесі свйитонька свйаткуй же здоров,
А другі свйитка дочекай здоров!
Поможи, Боже, свйита кінчати,
В шьистю здоровю других діждати!
Ой дай Боже!

Вінчуємо ти шьистем-здоровйим,
Шьистем-здоровйим, Різвлом Христовим!
Дай же ти, Боже, в городі зело,
В городі зело, в хаті весело!
Подай же, Боже, всім здоровйичко,
На худобочку, на двір шьистьичко,
На худобочку, на роговую,
На чельидочку, на домовую!
Ой дай Боже!

Бувай же здоров, гордий паничу,
Гордий паничу, чом (імя)
Не сам собою, з дьидем, ненькою,
З дьидем, ненькою, з всев чельидкою!
Ой дай Боже!

Бувай же, здоров, пишний паничу,
Пишний паничу, чом (імя)
Рости великий, Богу на славу,
Богу на славу, на превелику!
Дьидеви й ненці на утіхочку,
А добрим людям на порадоchку!
Ой дай Боже!..

Ріжнородність арій коляд, сьпіваних по Гуцульщині, невелика; я слухав більш 200 колядників з ріжних сел, але не довелось мені почути иньших арій, як сі, що понизше подаю; поминаючи малі ріжници, яких годі подавати вже тому, що вони змінюють ся не тільки в устах другого колядника, але й у того самого зараз при відсьпіваню другої зворотки, або таки при повтореню тої самої. Тут не йде про те, на яку ноту сьпівують ся коляди, а тільки про самі арії. Окрім того подано мені деякі тексти коляд без арій. Ті самі коляди сьпівують ся у одних селах на одну, у других на другу, але все-ж на одну з понизше поданих арій.

Свята Вечеря

СВЯТВЕЧОРА ЧЕКАЮТЬ усі з якимсь неповторним душевним хвилюванням. І літні, і старші, і зовсім маленькі. А прийде він якось непомітно і лагідно, і засвітиться тихим щастям, забринить дитячими голосами безліч раз чутої і заново хвилюючої коляди...

Нова радість стала,
Яка не бувала...

І заясніє полум'я свічки, і виявиться, що стіл святковий заповнений усіма традиційними стравами, і тихе слово родинної молитви скликати-ме до Святої Вечері душі померлих, бо під їх захистом цього вечора усі відчувають себе особливо захищено.

Забудуться нарікання на сутужний час, забудуться кривди й образи. Погляд кожного випромінюватиме якесь особливе Світло, яке сприйматиметься за доброту. Мимоволі згадаються люди, яким, можливо, бракуватиме традиційної

кількості страв. До них обов'язково потрібно піти з вечерею. Нехай у кожній оселі світиться вогник співчуття і милосердя, нехай у кожні двері, де ждуть на ласку і поміч Спасителя, постукають. Адже Ісус народжується не в багатих палацах, а в найбідніших закутках, де живуть люди убогі і беззахисні...

В одну з неділь передріздвяного посту почастило мені побувати в оселі Ганни Григорівни та Івана Михайловича Марфієвичів — зви-

чайній сільській родині, яких багато у Довгополі. Але треба було бачити, як тут уміють радіти кожній людині, яка переступить поріг їхньої оселі. Як горнуть діти до татка і мами, до своїх милих бабусь — Олени Іванівни і Катерини Іванівни, як прислухаються до їхніх порад та застережень.

А ось і Настя Петрівна Гавучак на порозі. І попливла, зашелестіла розмова, та все про свято, котре незабаром наступить. Настя Петрівна зазнала сталінських репресій, відбула 8 довгих літ в ГУЛАГ Мордовії. Ось тому й природно, що на прохання розказати про тамтешні Святвечори, Настя пригадала чимало такого, що назавше закарбувалося в її душі...

— До цього свята ми, невільники цілого табору, готувались заздалегідь. Як тільки кому яка посилочка прийде — пшеничка, квасолька, сушеничка яка — усе те приберігалось до цього дня. І хліба ми не їли зо два дні, щоб на вечерю мати його більше. На кухні нас розуміли і ми могли собі зварити в окремій каструльці, що Бог послав. Один ярус нар розбирали і робили довгий, через увесь барак, стіл. Святвечерю ділили так, щоб кожному дісталось хоч покуштувати. Світили свічки. Молилися і плакали, благали Господа, щоб допоміг нам неволю тяжку пережити. Щоб Україну зберіг для нас від різних напастей. І в голосах наших бринів плач дітей скривджених, та не дозволяли собі занепадати духом, бо вірили, що новонароджений Христос допоможе нам все пережити, до рідного краю повернутися.

Ось така розповідь. Настю Петрівну ніхто

не перебивав, усі уважно слухають, намагаються уявити отой довгий, як колгоспна стайня, барак, отой дощаний стіл, застелений, не хитрим убогим тюремним достатком, і мисочки із різдвяною пшеницею та узваром...

— А тепер ми ще Бога гнівимо, що в нас того нема та іншого не вистачає, — подає голос Олена Іванівна Черленяк. — Поки ми у своїх хатах живемо, на рідній землі трудимось, гріх нарікати.

— А таки так, — додає й Катерина Іванівна. — До добра легко звикнути. А хто знає, що пережило наше покоління, той буде Богу молитись, щоб гіршого не зазнати.

— Головне, щоб люди між собою в дружбі жили, щоб одні одних розуміли, підтримували і допомагали, — мовить господиня Ганна Григорівна.

Діти: Віталік, Світлана та Іринка — вже школярі. Їм дуже цікаво те, про що говорять старші. Та й у них вже є певний життєвий досвід. Скажімо, Віталік вже не раз ходив у «королі», Світлана й Іринка — перші мамині помічниці, коли настає час готувати Святу Вечерю. Вони знають, що на це свято треба обов'язково поставити під скатертину м'яку отаву, зав'язати стіл навхрест червоною ниткою, а на ньому мають красуватись два калачі, перев'язані теж червоною ниткою, а страв має бути дванадцять і всі пісні...

Розмова пливе легко, невимушено. Як не здогадатись, що цих жінок об'єднує чимало спільного, що вони розуміють одна одну і стараються завше підтримати кожного, хто в цьому має потребу.

Настя Петрівна додає також, що Свята Вечеря не буде такою, якщо нею багатші не поділяться з біднішими, якщо діти не відвідають батьків, якщо заможніші сусіди не потурбуються про бідних, старих та немічних, самотніх людей. Воістину, для того, щоб Святвечір був для кожного з нас саме таким, потрібно розділити радість народження Спасителя. І тоді він завітає на наші пороги і в наші душі. Просвітленням, пробудженням Совістю і Вірою.

**Олена ГРИГОРАК,
Верховинський район**

До наших першовитоків

І. Йорданські феєрії у Соколівці

НАВПРОТИ ЦЕРКВИ СВЯТОЇ ТРИЙЦИ у центрі села Соколівки Косівського району, де зливаються воєдино Річка і Рибниця, є невелика Йорданська долина, на якій мешканці задалегідь визначеного кутка під орудою місцевого священика творять справжнє чудо — сакральне духовне льодове містечко на честь визначної події в житті християн — хрищення Ісуса Христа Іваном Христителем в Ізраїльських водах Йордану.

У минулі сторіччя та й у перші роки ХХІ віку парафіяни традиційно встановлювали у закутку устя двох рік хрести з льоду і берези, іноді поміж них вставляли невеликі ялинки з новорічними прикрасами.

Відколи постала незалежна Україна, здібні місцеві умільці виявляють щораз більше фантазії і кмітливості та після Різдвяних свят споруджують не тільки уже традиційні об'єкти, але й дивують новими архітектурними льодяними шедеврами, тим паче справжніх майстрів-будівельників у Соколівці шукати не доводиться — тут таких чи не найбільше на всю округу. Їх знають і шанують як на Гуцульщині та в Україні, так і далеко за межами держави. Саме соколівські тес-

лярі славляться спорудженням найкращих на Гуцульщині церков, капличок, житлових будинків...

Незалежно від того — чи дошкуляють сильні морози та люті сніговії, чи, навпаки, буває безсніжна зима і триває велика відлига, сакральне містечко таки кожного року постає з льоду на Йорданській долині у всій своїй величі і красі та виглядає особливо привабливо у вечірній і нічний час, коли воно виблискує всіма барвами веселки у місячному сяйві та яскравих різноколірних вогнях електричних гірлянд. Оживають вони звично на Видорші — так місцеві гуцули називають Йорданське Водосвяття. Дух Богоявлення освячує тоді всі наші джерела, ріки, криниці... Джерела нашої віри, ріки нашої надії, криниці нашої любові...

Справжнє диво, приваблива зимова казка завітали у Соколівку у 1994-му році, коли тут не тільки спорудили з льоду традиційний хрест і престіл, а й звели капличку, купіль для освячення води та Різдвяну льодову Віфлеємську шопку-печеру.

Звістка про льодове біблійне містечко швидко рознеслась по району, а серед жителів навколишніх сіл Яворова, Річки, Снідавки, Города, Бабина та міста Косова спричинила масове па-

ломництво у Йорданську долину. Усі небайдужі горяни та їх гості кілька тижнів милувалися красою льодяного царства, молились в льодяній капличці й фотографувались на добру згадку, аж доки не пригріло весняне сонце. Так несподівано селяни створили свято для душі і собі, й багатьом країнам та численним гостям Гуцульщини.

Відтоді кожне наступне Водосвяття у традиційному Йорданському коловороті вирізняється якимсь тільки йому характерним і неповторним колоритом. Можливо, тому, що за справу беруться завжди нові майстри — почергово з 20 різних кутків села. Починають роботи на старий Новий рік і завершують на Йордан. Наприклад, особлива відповідальність лягла на долю більш ніж 40 вибранців кутків Верхній і Нижній Мокрий у 1999 році — особливий вісі в історії християнства — рік був прелюдією до ювілейного 2000-го. Надворі стояла осіння, майже безсніжна зима. Лід на місцевих річках Рибниці і Річці був відсутній. Його відшукали на одному із ставків аж у Косові — за десять кілометрів від села. У передсвяткові дні бензопилами вирубали на ньому з криги льодяні прямокутні голубовато-білі брили, завантажили їх на шість вантажівок і доставили у Йорданську долину.

Щоб створити гарний настрій сотням парафіян, самодіяльні зодчі сумлінно трудилися вдень і вночі та вперше спорудили у гуцульському стилі в натуральну величину оригінальну капличку, а також майже п'ятиметрову дзвіницю зі справжнім дзвоном, яку вінчала арка з хрестами. Центр сакрального льодяного містечка займав престіл, за яким вивишувалися три хрести,

поруч з якими дарували лісові пахощі ялинки, прибрані яскравими прикрасами і електрогірляндами. Ошатною була й огорожа з льодяних стовпів, закосичених смерічками. Жінки вбрали усі споруди барвінком, хвоею, вишитими рушниками, образами-іконами, електричними гірляндами.

А ось створювати зимову фантазію з льоду у наступному ювілейному 2000 році випала на долю мешканців присілків Блудівка, Горб і Луг. Як і попереднього року, близько сорока ентузіастів були зайняті на зведенні духовного містечка. Гірські самодіяльні зодчі спорудили як уже традиційні капличку з престолом, дзвіницю зі справжнім дзвоном у вигляді трьох арочних вхідних воріт з хрестами наверху, престіл для релігійної відправи в оточенні трьох двометрових хрестів, ще й великий тризуб і цифру «2000».

З того часу такий набір льодяних фігур кожного наступного року відтворюється, але, звичайно, у зміненому вигляді та місцем розташування.

У 2003 році вхідну браму до духовного сакрального містечка додатково увінчали написами: «Христос христився во Йордані» і «Божого Вам благословення». Залучені до спорудження льодяної казки 40 мешканців з центру села, присілка Луг і Зеленої вулиці використали цим разом рекордну кількість льоду — 11 вантажівок.

2006 року сакральне духовне містечко з льоду спорудили будівничі присілка Річка. В день освячення йорданської води воно скликало до себе більше двох тисяч віруючих з Косівщини і Верховинщини. Не без захоплення, з особливою цікавістю оглядали льодяну казку гості з Львівщини, Вінничини, Київщини, Одещини.

Сім напружених днів з ранку до пізнього вечора будівничі сумлінно, натхненно, невтомно трудилися над спорудженням оригінальної каплички, великої дзвіниці зі справжнім дзвоном, символу нашої держави — тризуба, трьох хрестів, престолу.

Йорданське свято кожного року починається традиційно. З раннього ранку і малі, і дорослі у святочних народних гуцульських костюмах з трійцями та прозорими збанками і полив'яними гладунцями-глечиками, наповненими водою, безперервними вервечками стікаються зі всіх навколишніх гір і долин на святкову літургію до церкви, яка наповнюється молитовним натхненням.

Цикл Різдвяних свят завершується величним акордом. Сама природа мовби завмирає в очікуванні чуда, а людські серця — в чеканні благодаті.

Опісля Божої служби у храмі віруючі організованою урочистою процесією прямують з хоругвами, хрестами, лісками, колядками і молитвами до устя Річки і Рибниці, щоб освятити Малу воду — криничну в спеціальних дерев'яних бочівках, і Велику — річкову. І так з року в рік. Хоча кожен з тих років запам'ятовується чимсь тільки йому характерним, своєрідним і оригінальним...

У глибоких за змістом молитвах Йорданського Водосвяття величають Пресвяту Трійцю і просять Святого Духа, щоб зійшов і сам освятити воду. Ось дещо з тих, молитов: «Днесь йорданські води перетворюються на цілющі Господнім пришестям... Днесь людські гріхи йорданськими водами обмиваються. Днесь рай відкривається людям і сонце правди осяюється нам... Днесь ми

ізбавилися від давнього ридання і як новий Ізраїль спаслися. Днесь ми від тьми визволилися і світлом богорозуміння озоруємося... Днесь світлом просвічується все сотворіння... І подай усім, що доторкаються до неї, і причащаються, і помазуються нею, освячення, здоров'я, очищення і благословення».

Настоятель місцевої церкви, освячує воду в ополонці та спеціальній дерев'яній посудині, що виставлена на престолі, після чого окроплює нею всіх присутніх на святі і їхні збанки з водою, прикрашені васильком, барвінком та іншим лікувальним і чудодійним зіллям.

Йорданську свячену воду соколівчани стараються шанобливо зберігати цілий рік, бо хочуть бути здоровими і чистими, як вода.

Крім свяченої води гуцули особливо шанобливо ставляться і до свячених на Йордан трійць, які символізують триєдність Отця, Сина і Святого Духа. Трійці бувають різні: дерев'яні з філігранною різьбою, металеві з мосяжними прикрасами, керамічні з барвистими розписами. Їх обов'язково уквітчують зіллям з-за образів — справжніми васильками або безсмертниками. Іноді до них додають пучки червоної калини, барвінку та деяких інших рослин. Все це зв'язують квітчастою хусткою, намистом і барвистими стрічками. Так утворюється трійця, подібна на китицю квітів з трьома свічками з бджолиного воску посередині. З нею у Соколівці до церкви на Йордан йдуть переважно жінки і дівчата. Під час Божої служби трійці запалюють від свічок, що горять на престолі, а звідси з ними йдуть на водосвяття.

Після Божественної літургії священник вмокає трійці, які подають йому газди, у свячену воду,

потім чоловіки їх вдруге засвічують, а газдині та дівки зачерпують у гладунчики свяченої води, стараючись, щоб набрати разом з нею і каміння, бо від того будуть великі крижівки у капусти та такі тверді, як каміння.

З засвіченими трійцями газди повертаються додому, де над столом роблять три хрестики димом із свічок, після чого їх гасять. Трійцю кладуть серед стола, п'ють свячену воду, а потім кроплять нею хату. За кропило служить пучок запашного василька, яким був перев'язаний глечик.

Решту свяченої води у ньому розводять звичайною водою з власних криниць чи потоків. Трохи дають її худобі, а також кроплять васильковим кропилом сад, город аби їх не били громи-тучі; маржину, аби гостра була як ця вода; бджоли, щоб не втікали рої і т. д. При цьому промовляють: «Йик від свіченої води утікає усе лихе, так аби від мого газдівства оно утікало, бо тут Юда права не має, ні буря, ні туча, ні птаха, ні відьма не має права відбирати манну (молоко, поживу)».

Частину свяченої води щільно закривають у різних пляшечках і зберігають впродовж усьо-

го року, використовуючи її при різних потребах, особливо при хрестинах і при виготовленні ліків із зілля.

Зберігають і губки, запалені від трійці, що мають чудодійну силу. Нею теж обкурюють хату і стайню, щоб очистити від злого і лихого, щоб відводити всякі напасти та страхи. Горяни вважають, що ними можна відвернути бурю, грім і блискавку, можна зцілити хворих, вони захищають від наврочень, а дітей — від переляків.

Після Богоявлення, коли священник ходить з дяком святити будинки, той, у кого є в хаті трійця, засвічує і виходить з нею їм назустріч. Дорогих і бажаних гостей тепло і щиро віншують:

Дай Вам, Боже,
в щасті, здоров'ї наколядувати,

Різдва Христового і нарік дочекати.

А по Різдві — Богоявлення,

Від Богоявлення до Стрітіння,

від Стрітіння до Благовіщення.

По Благовіщенню —

благу вість землі заспівати!

Страстям Христовим поклоняйтесь

І Воскресіння дочекайтесь.

А по Воскресінню — до Вознесіння,

А по Вознесінню

і до Зелених свят дочекайте.

І так від року в рік, аж до сотні літ.

Нехай всім в добрі живеться на многая літ!

Нехай світлоносні краплини освящать душу народу, допоможуть йому пізнати світло істини, нехай святий мир зійде і на наші внутрішні світи. Бо творення держави починається з краплички душі. Збудуймо цю невидиму крапличку і посвітлішає іншим. Нехай ці краплички стануть прозорими крапельками Богоявлення нашої держави!

II. Ардан, Ордан, Йордан

ПРО СВЯЩЕННУ БІБЛІЙНУ РІКУ

ЙОРДАН знають у всьому світі, а ось про її загадкових маленьких посестр Великий або Вижний Йордан (Ардан-Ордан) і Малий або Нижний Йордан (Ардан-Ордан) у селі Пістині Косівського району цього не скажеш. Хоча назви носять вони гучні і прадавні, їх то і до річок важко зарахувати: з навколишніх верхів мчать у глибоку і рівну долину звичайні, хоча й мальовничі Карпатські потоки зі всіма характерними і традиційними для гір достоїнствами і красотами, примхами і вадами.

Малий Йордан починає свій короткий плин на висоті 485 метрів над рівнем моря посередині північних верхів їв Каменистого хребта. Пробігши ледь більше двох кілометрів, потічок звальюється галасливим двадцятиметровим водоспадом у вузькій високій скалистій темній і непривітній прірві у ріку Пістиньку.

Великий Йордан народжується під верхами (560 м) Голого Груня сусіднього Керничного хребта. Два його верхні струмки стрімко злітають з протилежних боків гори і, злившись до купи біля її підніжжя, теж невпинно і невгамовно мчать вузькою долиною між Керничним і Каменистим вниз до річки Пістиньки.

Обидва Йордани впадають у глибоку долину ріки на віддалі всього якихось 200 метрів один від одного, утворюючи дві величезні круті і стрімкі ущелини між плоским і рівним, як стіл, платом гори Писаревої, що піднялася на 460 метрів над рівнем моря.

Писарева виглядає між Великим і Малим Йорданами та Пістинькою як півострів, вузький перешийок якого поступово розширюється і піднімається все далі вгору й непомітно переростає у красиве гірське пасмо Каменистого, хребет якого простягається на шість кілометрів від Пістиня і Шешор до Косова і Города між річками Пістинькою і Рибницею.

Глибока долина Пістиньки між двома Йорданами найбільш популярне місце відпочинку у Пістині. Особливо приваблює до себе людей

затишне і спокійне плесо у місці злиття Малеого Йордана з Пістинькою. Утворене воно завихреними водами у глибокому красивому каньйоні з буково-смерековим лісом на правому березі і фруктовими садами — на лівому. Два береги з'єднує між собою оригінальна висяча тросова лавка з дощатим настилом. Під нею посеред ріки розляглася велика каменяка-скала, а навколо попід стрімкі береги притиснулися гарні видолінки, які ваблять сюди багатьох любителів позагаряти чи посидіти в затишному затінку — тут є полянки, вкриті густою, м'якою і невеликою травою, є висохлі заплави з дрібним теплим піском, є кам'яні і гравійні розсипи, а над цим усім розмаїттям весь день усміхається ласкаве сонце і зваблива тінь — залежно від пори дня.

За часів Австро-Угорщини та панської Польщі саме дана околиця була курортною зоною у селі. Більше 200 приїжджих розміщувалося у навколишніх гуцульських хатах, а також у декількох розкішних віллах. Любили тут бувати відомі українські письменники Василь Стефаник, Наталія Кобринська (Озаркевич), Ірина Вільде, Роман Федорів, Роман Коритко, композитори Ярослав Барнич та І. Сімович й багато інших видатних людей. Всі вони щиро захоплювалися навколишньою красою природи.

Наталія Кобринська, наприклад, у своєму творі «Янова» захоплено описувала тутешні принади: «На нашій славній Покутті є маленьке

містечко Пістинь. Лежить воно на гористій рівнині так, що як перескочиш кілька потоків, то знайдешся в лісі і не потребуєш дряпатися по горах... Гідна уваги в Пістині і стара церква над високим берегом гірського потоку, про яку ходять народне повір'я, що вона була деінде заложена і перенеслася на це місце».

Даний святий храм — найстаріша із збережених дерев'яних церков Гуцульщини. Зведена ще у 1600 році, вона є пам'ятником архітектури рідкісної художньої краси. Важко знайти ще якийсь інший храм у горах, щоб так злився з природою. Віддалена від людського житла, в оточенні вікових смерек і гігантських дубів, на невеликому клаптику землі, затиснутому на краю гори Писаревої урвищами і нестримними водами Малого і Великого Йорданів та Пістиньки, церква сама стала частиною природи. Таке розміщення храму викликало в уяві людей багато різних цікавих оповідей, легенд і відвертих, але красивих вигадок.

Одну з них мимохідь і згадала письменниця. Якщо вдатися трохи в деталі старої оповіді, то давня звістка повістує про те, що коли пістинчани почали будувати церкву, святий Іван вночі переніс її підвалини на другий бік річки на гору Писареву, так вказуючи де має бути збудована святиня. Люди на це не звернули ніякої уваги і з великим завзяттям взялися відновлювати храм на готовому уже фундаменті. Іван Предтеча однак ще двічі переносив вночі новобудову, що змусило нарешті майстрів підкоритися небесним силам і звести Божий Дім саме там, де вони вказували.

Коли церква постала у всій своїй красі, то віруючі обрали собі за її патрона Івана Христітеля, а на згадку, що він христив людей священною водою ріки Йордан у Палестині, назвали Йорданом бурхливі потічки, що біжать попри храм.

Та не всі у селі з таким твердженням погоджуються, наводять інші старовіські перекази, з яких виходить, що коли ще теперішні землі села були незаселені, на Писаревій знайшли собі прихисток якісь три зайшли монахи. Вони викопали невелику печеру, про яку, можливо, тепер нагадує захована у бур'янах величенька впадина посередині старого цвинтаря на подвір'ї храму. Старожили згадують, що коли на її місці хотіли викопати чергову яму для мерця, то натрапили на витесані обпалені монаші каміння і дали собі спокій: так там нікого і не похоронили. Поряд з печерою монахи звели капличку, вели праведне життя — багато молились, постили, від чого ту місцевість пізніше стали називати Пістинь (від слова піст).

Поступово околиці обживалися, нових поселенців монахи навчали слова Божого, христили їх у воді потоків біля каплички, а на Богоявлення Господнє святити воду. Місця на потічках, а відтак і їх самих, де відбувалося свято Відорші назвали Ардан чи Ордан (рідше Йордан). Згодом, коли на Писаревій горі народ звів церкву, Йорданські обряди уже проводили трохи вище неї, у розвилці двох потоків Арданів — Малого і Великого.

Серед гуцулів і тепер можна почути у колядці:

На Різдво рано Христос родив си,
Йа на Відорші бай охрестив си;
Ой, на Відорші і на Ардані
Христос ирстив си, в воді купав си...

Або:

...зленули три сьвітиті з неба
Тай зносьи собі сьвітиту корону,
Сьвітиту корону тай злоті трони,
Взьили дитятко на Ордан-воду,
На котре сьвітито, то на Видорші.
Пречиста Діва, Мати Христова,
Тай покликала тогди Ивана,
Тогди Ивана Всехрестителя:
Схрестіте міні Сотворителя,
Шо нам сотворив небо тай землю,
Дім господарский, мир хрестіянський!
Так Исус Христос там на Йордані,
Отец предвічний з облак си спускав,
Але сьвітитий Дух голубом лігав.
Там си зробила сьвітита Тройця.

Що Исус Христос дійсно прийняв поблизу Віфавари хрещення від Івана Хрестителя на ріці Йордані дізнаємося від євангеліста Матвія: «Тоді прибуває Исус із Галілеї понад Йордан до Івана, щоб хреститись від нього, Але перешкоджав він Йому й говорив: «Я повинен хреститись від Тебе, і чи Тобі йти до мене?» А Исус відповів і сказав йому: «Допусти це тепер, бо так годиться нам виповнити усю правду». Тоді допустив він Його. І охрестившись, Исус зараз вийшов з води. І ось небо розкрилось, і побачив Іван Духа Божого, що спускався, як голуб, і сховався на Нього. І ось голос почувся із неба: «Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав!»

Хрищення Ісуса і Богоявлення в образі голуба відбувалося на Йордані уже в нашу еру, але про річку дуже багато написано і у Старому Заповіті. Вона була відома Аврааму і Якову, Йосипу і Мойсею. Ріка вперше згадується на початку «Біблії» у «Книзі Буття». Багато уваги відводиться їй в історичній «Книзі Ісуса Навина (Книзі Єгошуї)». На Йордані не раз траплялися різні чудеса: його великі води розділялися і по сухому дну ріки Исус Навин спокійно перевів євреїв на протилежний берег, так само перебралися через ріку пророки Ілля і Єлісей; скупавшись у Йорданських водах, виликувався від прокази Непман Сиріянin. Аод, Гедеон, Іеффай одержали свої

перемоги на Йордані над ворогами Ізраїлю моавітянами, мадіанітянами та іншими.

Споконвіків Йордан облагороджує дух і приносить душевне заспокоєння своїми чистими водами, густими і тінистими береговими кущами і квітучими рослинами, безгомінкою, безмовною тишею навколишньої пустині на фоні голих стирчаків східних Аравійських гір. Зі всього світу їдуть в Ізраїль паломники на ріку Йордан. Але чи справді ріка історична «власність» євреїв?

В останні роки більшість учених все частіше схиляється до думки, що Йордан хоча й тісно пов'язаний з Ізраїлем та біблійними подіями на його землі, усе ж має походження далеко не єврейське.

Приміром, сходознавець-індолог, заввідділом порівняльних досліджень НДІУ Степан Наливайко у статті «Біблійна річка Йордан та її українські етимологічні й семантичні двійники» (www.library.univ.kiev.ua) аргументовано доводить, що «Йордан не семітська (єврейська), арабська чи тюркська, а індоєвропейська назва, що назвою Вардан-Ярдан-Єрдан-Ірдин-Вердин колись означувався Дніпро та його численні притоки... Лексичні основи, які творять назви Еридан-Іридан і Вардан-Вердин, корінням сягають сивої індоєвропейської давнини. В обох назвах наявна спільна основа дан-дин, яка означає «ріка», і відбита в назвах найбільших українських річок — Дон, Донець, Дунай, Дністер,

Дніпро»...

Деякі дослідники вважають, що ці назви вторинні й утворені від імені давнього божества, яке в різних культурах мало різні подоби, але імена якого відбиті повсюдно. Первісний смисл таких теонімів прояснюють дієслова дати, давати, дання, давання, дарування. Стосовно богів вони означають Давач-Датель-Даватель-Дарувач-Даруватель-Дайник-Дайний. Це насамперед стосується давньоукраїнського Дажбога-Даждбога в «Слові о полку Ігоревім», внуки якого — русичі, а ім'я означає «Датель-бог», «Дарувач-бог», «Дощебог». Імена й назви з коренем дан наявні у Ветхому Завіті (Дан, Данийл), грецькій міфології (Данай, Даная, данайці, данаїди), ведійській (богиня Дану і її сини данави), кельтській (прамати богів Дану і її сім племен-данавів), слов'янській (Дана — богиня рік, яка, за М. Костомаровим, дала назви найбільшим українським річкам), балтійській, де літописні ятвяги мають другу назву — дайнова. А ятвяги тотожні індійським ядавам, які й собі мають другу назву — данави.

Слово дану — «потік, ріка» знають ще веді, стверджує далі С. Наливайко, але навіть там воно вже реліктове й рідковживане, що свідчить: ведійські арії принесли його з далеких країв, із попереднього ареалу проживання, де воно й нині відбите в назвах найбільших річок. Веді знають і богиню Дану — уособлення первозданих вод, з яких, за міфами, творився упорядкований, налагоджений і праведний світ, вона — верховне жіноче божество за тих прадавніх часів, коли світ уявлявся ще не розділеним на Небо й Землю. Ведійська Дану — праматір так званих асурів, первісних богів і старших братів богів-девів. Головний асур у ведах — її син Врітра, а головний дев, тобто бог — Індра, їхня битва й перемога в ній Індри творять головний міф «Рігведи», відбитий в українських казках, веснянках, колядках, щедрівках і народних танцях весняного циклу, які сягають найдавніших глибин духовної і культурної історії українців. Асури — первісні, матріархальні боги, інша назва їх — данави «сини Дану», а деви — пізніші, патріархальні боги.

Ведійській Дану тотожна українська фольклорна Дана, теж пов'язана з водною стихією. Вона в українців має ореол святості, що свідчить

про високий колишній статус її на українських теренах, у часи легендарних амазонок і «жонокерованих» сарматів, тобто за матріархату. На довгому шляху до Індії термін і ім'я Дану втратили первісну значимість, притьмяніли, зблякли, бо матріархат, який уособлювала Дану-Дана, змінився патріархатом, який уособив бог-воїник Індра. Як зауважує український мовознавець та індолог М. Калинович, «в Індії ведійські арії лише доспівували пісень, які вони склали на своїй прабатьківщині».

Ведійські арії одірвалися від теренів, де споконвіку шанувалася Дану-Дана, пам'ять про неї потроху зітерлася, вона стала сприйматися як уособлення хаосу на противагу Індри, який уособив космос — організований і налагоджений світ. Але саме з первозданих вод, за первісними уявленнями, творився упорядкований світ, без хаосу не було б космосу, а без Дану не було б Індри. Це означає, що культ Дани-Дану давніший за культ Індри, що Дана-Дану — найдавніша богиня наших предків...

Виняткова ряснота на Україні етимологічних і семантичних двійників назви Йордан спонукала С. Наливайка зробити важливий висновок: саме з Північного Причорномор'я, з теренів Давньої України прийшла на Близький Схід назва Йордан, первісна форма якої була Вардан-Ярдан, у грецьких джерелах — Іорданос-Ярданіс-Ярданіс.

Про існування подібних назв річок у стародавньому світі донесли до нас звістки античні автори. Ріку Елідан на заході Європи згадує Геродот й уточнює, що так називають її варвари, але, на його думку, це назва еллінська, тобто грецька. Ріку Елідан згадує Аполлодор (II ст. до

н.е.) у зв'язку з Гераклом, коли той, аби здійснити свій 11-й подвиг і здобути золоті яблука Гесперид, які Гея подарувала Зевсу на одруження з «волокою» Герою, через Іллірію рушив до країни гіперборейців, де текла велика й повноводна ріка Ерідан. Аргонавти в «Одіссей» Гомера (VIII ст. до н.е.) «увиходять у води глибокі Родана, що в Ерідан витікає» і пропливають «бурхливий потік Ерідана». Коли аргонавти разом із колхідською царівною Медеєю, яка закохалася в Ясона й допомогла йому викрасти золоте руно, поверталися до Греції, то пропливали й по річці Ерідан. А батьківщина Аполлона — гіперборейські краї на північ від Чорного моря, тобто й терени України. Саме звідси щовесни Аполлон повертався на Парнас у колісниці, запряженій журавлями чи білосніжними лебедями... Рясна українська «журавлина» гідронімія і топонімія незаперечно засвідчує тут давній індоарійський мовний пласт і не менш давній «журавлиний» комплекс уявлень і вірувань».

За дивним збігом обставин за півкілометра від церкви у межиріччі двох Арданів-Йорданів на узліссі над криничкою пістинчани встанови-

Іванові криниці:

внизу — у Пістині, вверху — у Косові

ли для зачерпування води велику фігуру журавля-лелеки, який, як вважали наші пращури, приносить дітей і радість до людських домівок. Так місцеві люди підкреслюють чудодійну цілющу силу природного джерела, вода якого є особливо помічною жінкам, які довго не можуть мати дітей. Бездітні приходять до журавлевої кринички помолитися Богу, при запаленій свічці набирають води, вмиваються нею і п'ють. Кажуть, що багатьом жінкам це справді допомагає і вони стають матерями.

Ще одне цілюще джерело над Малим Йорданом випливає із скал гори Каменець в урочищі Повзало. Його називають Івановою криницею. Над нею пістинчанин Юрій Бейсюк звів красиву металеву капличку. Подібну капличку спорудив він і у верхів'ях Великого Йордана над цілющим сірководневим джерелом.

Покровителем усіх навколишніх пістинських цілющих вод — у ріці Пістиньці, потоках Йорданах та природних мінеральних джерелах виступає у наш час святий Іван Хреститель, який неначе «перебрав» тут цю важливу місію від давньоукраїнського бога Купала, якому у свою чергу перепала така велика честь від жіночої першоснови Всесвіту, покровительки води богині Дани.

Культ Дани був поширений на теренах Праукраїни ще з передісторичних часів пізнього палеоліту. Переказ про Богиню Дану записав Геродот: вона незрівнянна красуня, непорочна діва і мати всього живого, богиня родючості. Її днем вважалася п'ятниця. В цей день Дані приноси-

Йорданське льодяне містечко у Пістині

ли жертви, кидаючи коштовності у води річок та озер, криниць та джерел. Вірогідно, і слово данина походить від жертви богині Дані. Цей звичай і нині побутує в багатьох народів у вигляді кидання монет у воду, щоб знову повернутися до тих місць на землі, де людина була щасливою.

Оспівана в українському фольклорі Дана і досі живе у підсвідомості народу. Недаремно приспівом до багатьох народних пісень є праіндоєвропейська форма, яку вже сам народ не розуміє, але виконує як певний ритмічний елемент, просто за традицією:

Сіді, Ріді,
Сіді, Ріді,
Сіді, Ріді,
Дана!..

Терміни «Сіда, Ріда й Дана» чи «Шіді, Ріді, Дана» зустрічаються на початку багатьох гуцульських народних співанок, як, наприклад:

Ой сіда, сіда, сіда
Тай дана, тай дана,
Піду я си икупати
На світого Йвана.

Сіда ріда, сіда ріда,
Сіда ріда й Дана,
По горівку-оковиту
Та до маркітана...

Сіда ріда, сіда ріда
Сіда ріда й діна,
Така любка солоденька,
Йик з молока піна...

Український дослідник Олександр Знойко

висловив припущення, що давньоіндоєвропейське сі означає вона, ді — діє, рі — річка. Сучасною мовою це можна трактувати як «вона діє, річку творить — Дана!».

Якщо прослідкувати зв'язки праукраїнського світогляду з індоарійською міфологією, то популярний пісенний приспів «Сіда, Ріда й Дана» навіть у наш час яскраво і безпомилково вказує — це не простий набір незрозумілих, але ритмічних і мелодійних слів, а уривок з конкретного ритуального прославляння нашими пращурами язичницьких богів Сіти (Сіди), Ріди (Рода-Рудри-Шіви) та Дани.

Сіта — дружина Рами, «польова царівна» у ведах «Рамаями» постала з борозни під час ритуальної оранки. Ім'я Сіта й означає «Борозна». Сіта народилася з землі, а потім і повернулася в неї. Українці знають обряд першої борозни, який виконується навесні й у ніч під Новий рік, коли ще по снігу на господарському обійсті проводять плугом символічну борозну. Два обряди — першої борозни та першого посіву вважалися найбільшими землеробськими святами українців. У кельтській (ірландській) міфології — в одній з віток індоарійців є божественні істоти Сіди, які жили під землею на горбах, у печерах, ущелинах скал. Світ Сідів нагадує світ людей.

Ріда (Рода-Рудра) — в древньоіндійській міфології божество, з яким персоніфікують грозу, гнів. З Рудрою невіддільно пов'язують уявлення про родючість і життя. Санскритське Ор, Ра — всеєдиний дух світла, уособленням якого було Сонце; звідси й назва Сонця в орійських народів — Ор, Ра, Хорс, Хорсед. Від імені Ор походить і самоназва перших аграріїв — орії або арії — орачі, прокладачі борозни, хлібороби, сонцепоклонники, про яких згадує Геродот.

Ор у древньоруській видатній пам'ятці «Велесовій книзі» прямо називається легендарним праотцем майбутньої Руси-України. Він багато років стояв з піднятими до неба руками і молив сонячних богів, аби послали йому синів. Його молитви були почуті. Як неодноразово згадується у «Велесовій книзі», він став батьком Кия, Щека і Хорива:

«І там наказав отець Глас Оріїв трьом си-
нам своїм поділитися на три роди

і йти на південь і на захід сонця.
А то були Кий, Щек і Хорив.
І так зробили, і пішли три роди,
і сіли всі на землю свою.

А Кий, як розповідають, поставив град, і
тому ім'я дано Київ.

Там прожили зиму
і пішли по весні знов на південь
і там худобу пасли до першого літа...
Земля наша простяглася
од сонця до сонця Сварожія.
І великі там бо суть луки Хорса,
і там водимо худобу,
аби проплодитися їй волею Дажбога,
його ж славимо»...

Орійці — найстародавніша назва племені,
яке жило на території нинішньої України. За Геродотом орійські племена зародились у степовому Подніпров'ї в середині IV тис. до н. е. Назва орійців багато разів зустрічається у Ведах і означає «благородний».

За твердженнями істориків, орійці (орачі) першими у світі приручили коня, винайшли колесо і плуг, першими почали вирощувати жито, пшеницю, просо, а свої знання з рільництва та народних ремесел рознесли по всьому світу. Зрозуміло, що в їх житті надважливу роль відігравали знання про природу, особливо про сонячні цикли.

Під час народження нового сонця наші пращури гучно відзначали свято Ордань на честь народження Дани і бога світла Ора (Ордана).

За народними міфо-релігійними віруваннями, опівночі перед днем народження богині води Дани і бога світла Ора джерельна «жива» вода дуже хвилюється, бо в цей час ріки вкриті кригою, а злі сили перешкоджають виходу води з темних нутроців землі. Тому люди прорубують на річці ополонки. Хто нап'ється правдивої живої йорданської свяченої води, той набуде великої цілющої сили.

Багато сучасних дослідників, як, наприклад, В. Скуратівський вважають, що «зрештою, освячення води — обряд безпосередньо дайбозький, але його первісна назва «Водохреща» пізніше замінилася на християнську «Йордан», себто на річку, водою якої хрестили Ісуса». Саме тому

Йорданське льодяне містечко у Косові

пізніше свято Ордана було поєднане з християнським святом Йорданом-Водосвяттям, коли Ісус Христос хрестився у Йордані на Богоявлення, яке згодом стало одним з найбільших християнських свят, яке в різних регіонах України називають Водохреща-Водохрещі, Відерщі, Видорщі, Водосвяття-Водосвячення, Ордань-Ардан-Йордан-Ярдань-Гордань-Єрдань-Юрдан, Водануха.

Деякі дослідники, зокрема Олекса Воропай, вважають, що Йордан — «це чисто християнський звичай, що прийшов до нас на Україну разом із християнством і зайняв одне з найповажніших місць серед традиційних свят нашого народу».

Як там колись було, уже навряд чи комусь вдасться переконливо щось доказати, але те, що древні індоарійські праслов'яни жили на Прикарпатті, є вже багато наукових підтверджень. Не обминули праслов'яни і Пістиня, на окраїні якого у 1910 році знайдено мідну сокиру клиноподібної форми довжиною 14,5 сантиметрів з наскрізним отвором біля обуха. Древня реліквія зберігається у Перемишлянському музеї Польщі. Цій рідкісній для наших земель знахідці понад 5 тисяч років. Вона є одним з найдавніших металевих виробів на Заході України і належить до всесвітньовідомої культури трипільців, які немало залишили після себе старовинних індоарійських назв населених пунктів, прізвищ, гір, річок і т. д. До таких належать і пістинські потоки Великий або Вишний і Малий або Нижній Йордани (Ардани-Ордани).

Михайло ГОРОДЕНКО

Гуцули бавились у Путилі

Міжнародний гуцульський фестиваль (International Hutsul Festival) — фольклорно-етнографічний фестиваль, який проходить щорічно в одному з регіонів Гуцульщини, починаючи з 1991 року. 6-8 вересня (2013 р.) відбувся XXI (двадцять перший) гуцульський фестиваль в смт. Путила Чернівецької області. Путильщина вже двічі приймала в себе святкування — у 1995 та 2004 році. А минулорічний XX фестиваль проходив у смт. Верховині.

Путила — селище міського типу, районний центр. Населення — 3,5 тис. мешканців, а найвідоміший з них Юрій Федькович (1834-1888 рр.) — український письменник-романтик. На честь видатного земляка в селищі споруджено два пам'ятники, а також філіал Чернівецького державного літературного музею, присвячений творчості письменника.

ДОРОГА

Рано, в 9-20, ми виїхали з Косова автобусом до Вишніці. Я навіть трохи переживав, що там не зможемо добратися до фесту — через велику навалу людей з усієї Чернівецької та Івано-Франківської областей. Проте, я дуже помилився... Автобус який відправлявся на Путилу, о 10-30, мав вільні місця, а на фестиваль їхало лише 5 людей. Далі була дуже довга та виснажлива подорож тривалістю 2 години — від Вишніці до Путили аж 42 км гірським бездоріжжям. З позитиву — чудова погода — «бабине літо» вступило в силу і — навколо красиві краєвиди Карпат.

Мости через річку Черемош після повеней 2008-2010 рр. так і не були відновлені, а понтонні переправи вже доживають останні дні. Найгірші відрізки проходили просто по руслу Черемоша, де взагалі немає асфальту, а вода тече з двох сторін від гори гравію, яка чомусь називається дорогою.

ФЕСТИВАЛЬ

Нарешті, десь о 12-30, ми вибрались на світ Божий — в центр смт. Путила. З двох сторін вулиці традиційно розкинувся ринок. Зразу кинулась в очі мала кількість людей. Бо основними

покупцями були самі учасники фестивалю — їх легко можна було відрізнити через яскраві нові гуцульські наряди, а також, місцеві жителі з сусідніх сіл. А гостей, таких як ми, було дуже мало — це добре видно на фото та відео. Як не дивно, але варто відзначити малу кількість дешевих сувенірів китайського виробництва. Можна було знайти справді якісні і старі речі — правда за відповідно високу ціну. Багато старовинних речей продавали прямо зі скринь — бабусі хотіли заробити хоч якусь копійку.

Загалом враження від фесту — це було свято для місцевих, але добре, що є такі заходи. А міжнародний він хіба лиш в назві, але не по суті. Саме селище теж не вразило — на центральній вулиці було тихо, ніколи і не подумав би, що тут відбувається таке масштабне дійство. Через значну віддаленість від Чернівців та Вижниць, важко говорити про розвиток селища і його туристичний потенціал. Тут не побачиш зелених садб чи готелів на кожному кроці. Центр селища — це сіра радянська архітектура. Проте з позитив-

них моментів можна відзначити стадіон «Карпати», в самому центрі селища — великий, ошатний та з якісним газоном. Тут і стояла добротна сцена, з хорошим звуком, а на трибунах стадіону сиділи глядачі. Для фестивалю — це найкраще місце!

В Косові, в простий будній день більше людей в центрі, ніж в Путилі на фестивалі — і це ще зважаючи на чудову погоду. На жаль, майже 90% аудиторії фестивалю складали люди старшого та похилого віку — молоді такі заборони не цікаві.

Біля сцени розмістились надувні батуту та інші розваги для дітей, головна із них — канатка, а для дорослих, за традицією — столики та намети з їжею. Тут була і печена в казані картопля, плов, шашлики, сардельки і навіть юшка. Їжа була дуже смачна — хоч і дорога, — один шампур на 5 кусочків шашлику коштував аж 60 грн. Також доречним і смачним був медовий квас. Гарно посмакувавши гарячої їжі, ми рушили в музей Федьковича. То є велика стара гуцульська хата, з двома виставковими залами...

ПОВЕРНЕННЯ

Десь біля 15-00 рушали додому, бо ж довго добиратися до Вижниці. По дорозі примітив багато церков, що традиційно для Гуцульщини. Проте їхня архітектура відрізняється від Івано-Франківської області — більша кількість великих куполів не 3, а 4 чи і 5 і їх форма не кругла, а конусоподібна. Також яскраво виражений вхід до церкви — з високими вежами-бійницями над дверима.

До речі, підслухав в автобусі цікаву історію про спорудження церкви в селі Підзахаричі Путильського району, повз яку ми якраз проїжджали. Стара церква згоріла, а нову, в 1956 році, совіти нікому б не дозволили будувати. То селяни вирішили перехитрити комуністичну владу і це їм вдалося! Було наперед домовлено, хто яку дерев'яну частину повинен зробити вдома, з відповідними розрахунками, — і однієї ночі всі ці люди зібралися і склали церкву, немов конструктор

«Lego». Можна лише захоплюватися, не лише винахідливістю гуцулів, але і унікальною точністю, адже церква стоїть і досі, а будувати вночі дуже важко.

Також, варта уваги Кам'яна Багачка (Закам'яніла Багачка, Зачарована Скеля) — скеля в селі Усть-Путилі. Складається з пісковиків, висота каміння — майже 30 м. Зі скелею пов'язано багато народних легенд: «Володіла колись усіма багатствами цього краю жорстока поміщицка-скнара. Одного разу попросила в неї голодна вдова шматок хліба. Люта багачка жбурнула їй... каменюку. «А бодай би ти сама скам'яніла!» — гнівно відповіла їй вдова. І сталося диво: на очах у людей багачка вмить перетворилася на камінь і застигла біля дороги на березі річки Путилки».

До Вижниці ми прибули о 16.30, а останній автобус на Косів поїхав ще о 15-00. Тому довелося йти пішки годину від автостанції у Вижниці до роздоріжжя в Кутах. А там о 18-30 був автобус на Коломию через Косів. Вдома я був о 19-00.

P.S. На мою думку попередні гуцульські фестивалі в Косові (серпень 2011) та Верховині (серпень 2012) виглядали набагато масштабніше, ніж в Путилі (вересень 2013). Можливо, причина — просто невдалий час — початок осені, коли основна маса туристів вже покинула наш край. До речі, наступний гуцульський фестиваль відбудеться в місті Надвірній Івано-Франківської області. Сподіваюсь, там буде більше людей!

**Тарас ПАСИМОК,
Ольга ГОРДІЙЧУК (світлина)
м. Косів**

Конкурс Могура

Справжньою легендою гуцульської музики був уродженець села Зеленого Верховинського району Василь Іванович Грималюк. Його називали гуцульським Паганіні, музикантом від Бога, чарівником скрипки, а в народі його величали Могуром.

Щоб вшанувати пам'ять славного музиканта, до будинку культури села Криворівні у жовтні 2013 року з'їхались троїсті музики із усієї Гуцульщини. Тут проходив IV Регіональний фестиваль-конкурс гуцульських троїстих музик ім. Могура, організований і проведений відділом культури і мистецтв Верховинської РДА за підтримки РДА та районної ради. Цьогорічний музичний форум скликав 13 колективів, 15 солістів-інструменталістів з Косівського, Надвірнянського, Путильського, Рахівського, Коломийського та Верховинського районів.

Захід відкрили господарі свята — музиканти Верховинського району під керівництвом голови журі, заслуженого працівника культури України Р. Кумлика. Вони віртуозно виконали Могурові мелодії.

У відкритті свята взяли участь голова районної ради Ярослав Кікінчук, заступник голови РДА Юрій Потяк та начальник відділу культури і мистецтва РДА Мирослава Корнелюк, після чого залу заповнила неповторна гуцульська музика — то бистра і запальна, як гірські потічки, то сумна, як доля гуцулів...

Здавалося, кожен район, кожен колектив намагається щиріше, майстерніше висловити свою шану і вдячність великому Музикантові. Автентична гуцульська музика творила диво — прадавні звуки озивалися в серці кожного і сприймалися по-новому, сучасно.

Компетентне журі визначило кращих із кращих. Ними виявились народний аматорський оркестр народних інструментів Будинку культури с. Замагорів (керівник Іван Мартищук) та соліст-інструменталіст Юрій Тафійчук. Усі учасники конкурсу були нагороджені призами та дипломами.

Косівщину достойно представив дятячий

оркестр народних інструментів Косівської школи мистецтв під керівництвом викладача П. Палагнюка. Юні музиканти Назар Павлюк (учень школи по класу скрипки, викладач Р. Симуляк), Василь Сидорак (учень школи по класу акордеона, викладач І. Мойсюк), Євген Матійчук (бубон, учень Прокуравської ЗОШ), Микола Василяшук (сопілка, учень Прокуравської ЗОШ) чарували майстерністю виконання і вибороли перше місце серед молодих виконавців.

Приємно, що Косівська ДШМ під керівництвом Заслуженого працівника культури Т. Даниляк, високо тримає марку гуцульського мистецтва, є справжньою кузнею юних талантів.

До пізнього вечора лунали мелодії. Здавалося, що тут, серед високих гір, у вирі чарівних звуків витає душа патріарха гуцульської музики, який благословив юні таланти на добрий і щасливий творчий шлях.

Ярослав ТИМОФІЙЧУК

Світлини автора

«Черемош-фест» — рекорди з дримбою

11-12 травня 2013 року у селі Криворівня Верховинського району відбувся перший фестиваль горянської та туристичної культури «Черемош-фест». На фестивалі «Черемош-фест» розважали екзотичними гуцульськими частунками, приправленими домашнім молоком із бринзою, а також музичними перформенсами у виконанні понад двох десятків етногуртів з України та з-за кордону. У музичній програмі фестивалю виступали: «Перкалаба», «КоралЛі», «Рура», «Пан Пупець», «Фолькнери», «Zapaska» та багато інших! Окрім цього, на фестивалі проводили різні майстер-класи. Охочі мали змогу повчитися різьбити, ткати, ліпити з глини та варити сир.

Учасники фестивалю також змогли взяти участь у сплавах по Черемошу, здійснити піші і кінні прогулянки, взяти участь в майстер-класах, придбати місцеві сувеніри. Організатор фестивалю — Майстерня громадських ініціатив. До речі, фестиваль був безкоштовний!

Родзинкою фестивалю стало встановлення рекорду з найбільшої кількості дримбарів, які грали одночасно. А ще майстри спеціально для цього фесту вивували найбільшу в світі дримбу, яка зараз зберігається на подвір'ї музею Івана Франка.

Детальніше про виготовлення дримби-рекордсмена дізнаємося в косівського коваля Романа Романіва та одного з організаторів фестивалю Андрія Мельничука з Чорткова:

Роман:

— Через своїх дуже хороших друзів Василя та Михайла Гудимів та Володимира Колодюка, мені стало цікавим ковальство. На дримбі граю давно — маю навіть дві! Одну Василь привіз з Австрії, а інша — з села Брустури Косівського району. На виготовлення великої дримби пішло 3 дні. Загалом на неї витрачено десь до 300 кг металу. Всі учасники проекту частково косівські, бо я в Косові народився, а Василь, Михайло і Володя вчилися в Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Андрій Мельничук:

— Ідея з дримбами виникла в Юстимовича — нашого доброго друга з села Яворова Косівського району, в якого ми гостювали на початку весни. Потім на нас вийшли ковалі з фестивалю в Івано-Франківську і запропонували зробити велику дримбу, — а ми подумали, хай би вона була просто найбільшою в світі! Спочатку я дивувався, як такий малий Косів може давати світу стільки цікавих неординарних людей і яким чином вони всі опиняються в орбіті фестивалю — але так є.

Команда ковалів, — то мої давні добрі друзі і земляки. Василь Гудима, верховода-коваль, Михайло Гудима — смт. Товсте (Тернопільська обл.), Володимир Колодюк с. Малий Гвіздець (Івано-Франківська обл.) і Роман Романів (Косів). Три дні хлопці кували дримбу. В ній нема ні на півграма бутафорії, бо навіть язичок дримботить! Висота найбільшої дримби 175 см, а важить вона аж двісті сімдесят кілограмів.

За однією з легенд дрімбу занесли до українських Карпат ще в сиву давнину білі хорвати, адже сучасні серби й хорвати віддавна користуються інструментом зі схожою назвою — дромбуле.

Першу дрімбу я купив в Косові ще в 2009 році. З того часу в мене було кілька дешевих дрімб по 30 грн. і всі вони з часом поламалися. Хоч вони і металеві, проте метал язичка дуже тоненький і коли часто грати, то він ламається. Зараз в мене є індійський великий варган (на фото), куплений на фестивалі Захід за 80 грн. Він міцний і більш-менш гучний, проте на ньому досить важко грати, через велику товщину язичка.

В Україні вважається, що дрімба набагато менша за розміром і тихіша, ніж варган. Хоча у світі не існує такого поняття, як інструмент дрімба — є варгани різних розмірів та видів. Серед них: алтайські, якутські, індійські, в'єтнамські — за ціною від 50 до 3000 і більше гривень.

Варган (гуц. дрімба) — один з найпоширеніших та найдавніших музичних інструментів у світі. Дуговий варган виконується із залізного прута, в центрі якого прикріплюється тонкий сталевий язичок з гачком на кінці. При грі варган притискають до зубів або до губ, ротова порожнина служить резонатором. Зміна артикуляції рота і дихання дає можливість міняти тембр інструмента. Музикант пальцем заціпує язичок, диханням змінює висоту звуку, а також наспівує в процесі гри, спілкуючись із духами. Шамани граючи на варгані могли мандрувати світами змінюючи тембр і тип вібрацій. Може здатися,

що варган чи дрімба примітивні, але дослідження музикознавців показали, що інструмент може видавати звук до двох октав. Отож, головне вміти грати і отримувати кайф від ваших інструментів!

Найкраще варган чи дрімба розкриває себе в горах, як і сопілка. Ці інструменти ідеально підходять для гри на височині. Ми використовуємо варган на концертах, коли граємо гуцульський аркан.

Найбільшим популяризатором цього древнього інструменту, як і трембіти, є відомий в Україні і світі етно-гурт КОРАЛЛІ.

Тарас ПАСИМОК,
м. Косів

Відкрито пам'ятник генералу контррозвідки УПА Миколі Арсеничу

У ПЕРЕДОСТАННЮ НЕДІЛЮ ЛИСТОПАДА з самого ранку й до ночі досить людно було в селі Нижньому Березові. Файна погода цієї днини ніби нашіптувала людям різного віку, щоб не сиділи вдома, а йшли після відправи служб Божих у церквах Березівського куща на довгоочікувану подію — відкриття пам'ятника (скульптор Микола Стаєр) на подвір'ї місцевої

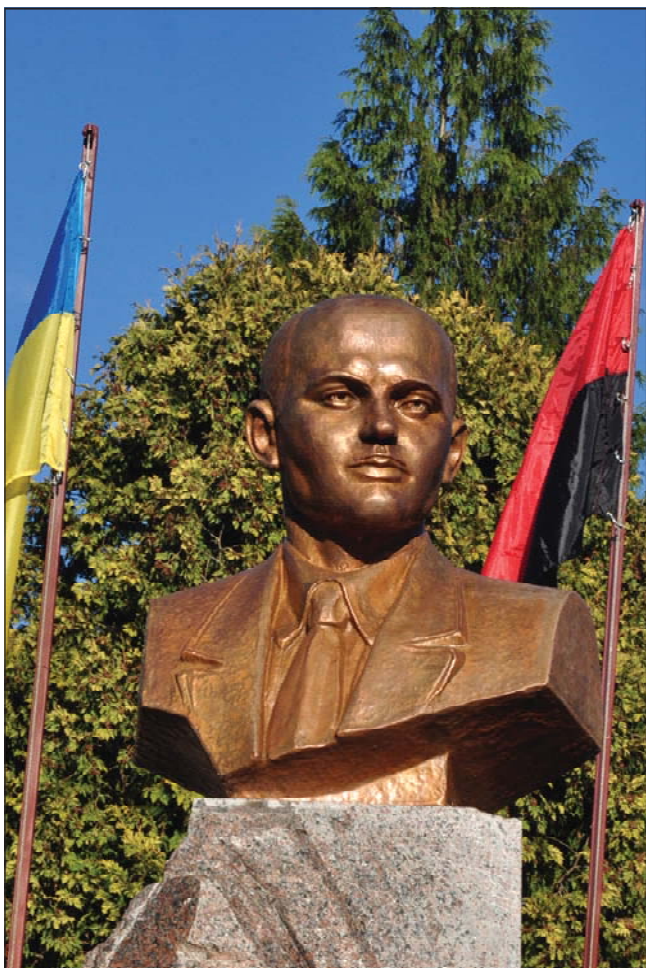
школи великому страднику українського народу Миколі Арсеничу (27 вересня 1910 — 23 січня 1947) — вихідцеві з цього села, який маючи великий досвід боротьби за незалежність нашої держави, діяв під псевдами «Михайло», «Дем'ян», «Григор», був членом Центрального Проводу ОУН, очолював службу безпеки ОУН, у званні генерала контррозвідки в 1946 році удостоєний найвищої нагороди УГВР Золотого Хреста Заслуги.

На цю ж подію за покликом серця прибули з Косівської і Коломийської Станиць Братства ОУН-УПА бойові побратими легендарного командира, поважні гості з Києва, Івано-Франківська, Львова, Косова, Бережанського району Тернопільської області, багатьох населених пунктів нашого району.

Відразу ж відзначимо, що організатори цього заходу підготували досить вдалу програму, подбали про повсюдний порядок тощо.

Першими до присутніх звернулися онук вивуватця урочистої події Василь Арсенич, сільський голова Михайло Іванків.

Потім слово тримали голова обласної ради Василь Скрипничук, заступник голови райдержадміністрації Василь Крушняк, син Романа Шухевича — Юрій, легендарний сотенний Мирослав Симчич («Кривоніс»), голова районної станиці Братства ОУН-УПА Петро Підлетейчук, народні депутати України Олександр Сич і Василь Гладій, науковець з Івано-Франківська Петро Арсенич, начальник управління культури облдержадміністрації Володимир Федорак, Володимир Петроцький — помічник народного депутата України Валентина Наливайченка,

обраного на Бережанщині, співавтор книги про Миколу Арсенича Олександр Іщук, член НСПУ Дмитро Арсенич, представник українських націоналістів із Києва Тарас Гrepиняк, громадський активіст із села Жукова Бережанського району, де в криївці героїськи загинув Микола Арсенич, і ряд інших.

Усім припали до душі концертні номери хору Коломийської станиці Братства ОУН-УПА, аматорів сцени Нижньоберезівської школи, з сіл Вижного і Бане Березовів.

Після освячення пам'ятника священнослужителями тамтешніх церков у небесну вись злітали залпи, що ніби нагадували про перестрілки в минулі 1941-1947 роки.

З уст промовців прозвучали слова подяки на адресу народних депутатів України В. Наливайченка, О. Сича, Р. Зелика, депутата районної ради Р. Матейчука, церковних громад цього куща, окремих громадян, директорів видавництв «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» Івана Малковича і «Писаний Камінь» Михайла Павлюка, які спричинилися до спорудження пам'ятника.

Приклад нижньоберезівців вартий наслідування. Адже герої визвольної боротьби були чи не в кожному населеному пункті. Тож варто, аби їхніми іменами були названі вулиці, культосвітні заклади, відкрито їх музеї, споруджено пам'ятники... Адже завдяки їм ми сьогодні маємо незалежну Україну.

Петро ГАВУКА
Богдан ШТУНДЕР,
члени НСЖУ.

І зійшла її яскрава зоря

МаріАнна Гавриш — співачка, продюсер проекту «Музика і лід», донька народного артиста України, композитора Остапа Гавриша.

МаріАнна Гавриш народилася в м. Косові Івано-Франківської області — центрі гуцульського мистецтва, сповненого особливою енергетикою творчості видатних митців. З раннього дитинства батьки прищеплювали їй любов до музики, поезії, декоративно-прикладного мистецтва, повагу до рідного краю, його людей. Разом з мамою вони були першими слухачами пісень композитора, його критиками і його натхненням. Мелодійна музика тата, на стінах картини близького родича відомого художника Геннадія Малявського, вироби з дерева, посуд з глини для щоденного вжитку, ткані верети і ліжники на

ліжках, вишиті мамою подушки, серветки, скатертини, в'язані бабусею гуцульські капці і кептарики, дерев'яна хата, дідусеві кам'яні мости, бабусин гарний голос і діда добрі справи для людей — музей нового життя, фундамент, з якого розпочався шлях МаріАнни Гавриш.

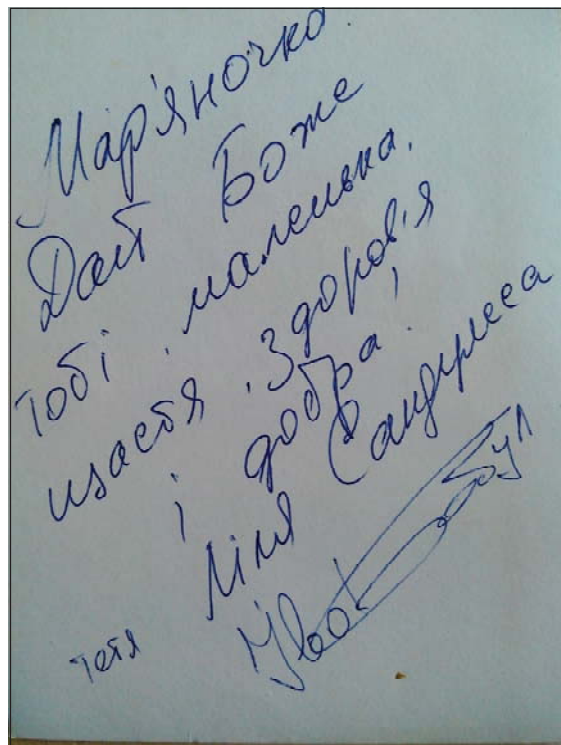
У 5 років батьки віддали її вчитися у клас хореографії, в 6 — на фортепіано, а згодом — бойове мистецтво карате-до. В домі композитора постійними гостями були артисти, колеги — Василь Зінкевич, Назарій Яремчук, Іво Бобул, Лілія Сандулеса, Павло Зібров, Віктор Шпортко, Ольга Добрянська та інші.

Вже з ранніх років МаріАнна знала «закулісне» життя, тонкощі, важкий труд артистів. За лаштунками сцени був другий дім, де жила пісня, через призму якої відкривався світ. МаріАнна Гавриш мала прекрасне дитинство, сповнене любові батьків, дідуся і бабусі.

Закінчила школу з золотою медаллю, була активним діячем громадського шкільного життя. Перший вихід на сцену відбувся у 1999 р. у Палаці «Україна» на гала-концерті Віталія та Світлани Білоножків «Мелодія для двох сердець». У дуєті з татом вони виконали пісню «Шануймо батька, шануймо матір» (із мюзикла «Хвала Всевишньому» — 10 Божих Заповідей), що стала символічним кредом у повсякденному та сценічному житті співачки. Після виступу у Палаці «Україна» поїхала у концертний тур разом з батьком та артистами, що стало доброю практикою у спілкуванні з публікою. Виступи проходили у великих містах і селах, на великій сцені й у малих залах, де температура часто була нижче нуля, а зали переповнені щирими глядачами. Перші оплески, перша критика, вдячність і оцінка глядача стали початком життя на про-

Народні артисти України Іво Бобул та Лілія Сандулеску — одні з найщиріших друзів сім'ї Гавришів

фесійній сцені.

Після закінчення школи МаріАнна Гавриш разом з батьками переїхала жити до Києва. Вступила в Національну академію керівних кадрів культури і мистецтв, яку закінчила з червоним дипломом за спеціальністю «менеджер зовнішньо-культурних зв'язків». Паралельно займалася вокалом і продовжувала концертну діяльність. Саме під час навчання МаріАнна відкрила в собі здібності доброго організатора, менеджера. Вона стала директором Всеукраїнського фестивалю мистецтв «Карпатські зорі», була організатором класичної світської вечірки від народного артиста України Фемі Мустафаєва, організатором сольних концертів Остапа Гавриша у різних містах України. Після навчання продовжила займатися творчі-

стю та працювати разом з батьками. У 2012 р. МаріАнна Гавриш стала продюсером Першого українського проекту «Музика і лід» — Бенефісу композитора, народного артиста України Остапа Гавриша та феєричного льодового шоу театру Дмитра Дмитренка у Палаці спорту в Києві. У проекті брала участь також як ведуча у прямому ефірі разом з Тімуром Мірошниченком та як співачка. «Музика і лід» став проектом, яким займається і сьогодні, готує продовження і тур по Україні, а також нові форми проведення концертних заходів.

МаріАнна Гавриш є також організатором святкової вечірки «Подаруй мамі свято», присвяченої Міжнародному дню матері, у програмі якої беруть участь артисти української естради, школи украї-

нського балету, а також артисти фігурного катання.

У творчому доробку МаріАнни Гавриш є майже 20 пісень. Серед них — «А я Хрещатиком пройдуся», «Ожини», «Побачення», «Вернись на Вкраїну, сопілко», «Великодній дзвін», «Однокласники», «Закувала зозуленька» та інші.

МаріАнна Гавриш бере активну участь у публічному житті, зйомках на телебаченні, виступах на радіо, у живих концертах в містах України і за кордоном.

На даний момент МаріАнна Гавриш працює над піснями до нового альбому, готує програму для сольних концертів та молодіжних вечірок, займається власним продюсуванням та продюсуванням кількох проектів.

— **МаріАнно, на ниві української пісні всі знають вашого батька, відомого композитора Остапа Гавриша, який своїми піснями заслужив визнання народу. І саме визнання не підкуплене, а навпаки — через труд і, безперечно, щирю любов до людей. Що спонукало вас нести пісню і взагалі обрати для себе такий шлях?**

— Насамперед — це покликання, яке присутнє в кожній людині. З дитинства я жила в оточенні людей саме з музичної, творчої сфери. Щодня чула звуки фортепіано, татові пісні, мелодії, у нас часто гостювали друзі-артисти, мене брали на концерти, а їх було багато: це період гастролей мого батька з Іво Бобулом, Лілією Сандулесою, Павлом Зібровим, Назарієм Яремчуком, ансамблем «Смерічка» та іншими. Так збагачувався мій світогляд і вже тоді я знала, що не зможу жити без сцени і музики загалом.

— **Але ж наскільки я знаю, вперше на сцену ви вийшли не так і рано, вам було 12**

років, а переважно діти до такого віку мають десятки дипломів з різних конкурсів і фестивалів.

— Я собі ніколи не ставила за мету з кимось конкурувати, змагатися за перші місця. У мене одна мета на сцені була і є — вийти і донести до слухача пісню. Це основне завдання кожного артиста! І більшої нагороди для мене не існує, як переконати глядача словом, музикою, виконанням.

— **В одному з інтерв'ю ви розказували, що ваш батько дуже вимогливий під час репетицій, від нього навіть плакати можна... Швидко миритесь?**

— Я дуже добре розумію тата, бо у нього перед людьми тепер подвійна відповідальність. Тато ніколи не випустив би мене на сцену, якщо б я була не підготовлена, тому переді мною він ставить завдання як перед професіоналом, а не дочкою. Ми дуже добре ладимо, завжди радімося, обговорюємо кожну ідею, прислуховуємося один до одного.

— **Ви і ваш батько творчі особистості, відтак складні характером за натурою. Яку роль в сім'ї відіграє мама?**

— Я не уявляю життя і тим більше свого творчого росту без мами. Мама — добрий критик, має великий досвід у співпраці з артистами, організації масштабних проєктів. І все ж таки, як і кожна мама, не обманить, не підставить, а шоу-бізнес, і зрештою наше життя — дуже жорстоке: не завжди тебе зустрінуть зі щирими обіймами...

— **Але для того, щоб «виживати» у такому бурхливому середовищі, потрібно десь черпати сили і натхнення...**

— Безперечно. Я родом з мальовничого гірського краю, славного на весь світ своїми митцями міста Косова. Там і черпаю те натхнення, коли приїжджаю зі столиці. Поруч хати ліс, через дорогу — швидка Рибниця, і в самому повітрі відчуття спокою, певною мірою і духовності, рівноваги. Найбільше люблю осінь в Карпатах. Вона надихає на творчість. Уже через декілька днів, будучи вдома, я починаю писати прозу, замальовки до моєї майбутньої книжки (сміється) про життя гуцулів, їхній духовний світ, традиції і

безперечно, — велике почуття любові.

Уривок: «Карпати — це та казка, де лише музика широкого неба, подих лісів і дорога, яка ніколи не закінчується, а відкриває нам все нове й нове розуміння життя. Карпати... не штучні, не з поліестеру, не комп'ютерна графіка. Карпати — завжди по-осінньому гарно зодягнені, завжди зі смаком! 3 700 квадратних кілометрів маленького українського раю на Землі».

— Як ви підходите до вибору репертуару, чи є місце і гірської тематики?

— Я обрала для себе своєрідний стиль у музиці — сучасні ритми, мелодійність пісні і гуцульські мелізми. Насамперед стараюся підлаштуватися під так званий «формат», і зрештою внести щось своє, не подібне до всього «фабричного», що ми чуємо зі ЗМІ. Зізнаюся, це нелегко, так як ти вносиш щось нове, а це відповідно — певні зміни, непроторений шлях, повний несподіванок: як хороших, так і не дуже... Таким чином я формую своє «музичне обличчя», і не зважаючи ні на що, несу українську пісню і хочу, щоб її співали по всьому світу, як молода, так і зріла публіка, бо мистецтво не має ліку в роках, воно або є, або його немає.

— Це пісні, які пише ваш батько?

— Так, музику пише Остап Гавриш, бо саме він добре відчуває гуцульські інтонації. Добрим прикладом є пісня «Ожини» на слова поета Богдана Томенчука. В ній гармонують і гуцульські мелодійні звороти, і текст, й інструментальний виклад аранжування, що краще звучить саме з живими музикантами в концерті. Більше того, у постановці на льоду минулого року в Палаці спорту на бенефісі Остапа Гавриша та льодового театру Дмитра Дмитренка чемпіон Європи з фігурного катання В'ячеслав Загороднюк дуже влучно відтворив ці гуцульські «ходи», створив образ і передав характер пісні. І я можу сказати, що я на правильній дорозі у своєму стилі, бо, як нам відомо, фігурне катання — досить складний вид спорту і під будь-яку музичну композицію не станцюєш, а тим більше не передаєш зміст пісні.

— МаріАнно, розкажіть більше про цей концерт.

— Це проект «Музика і лід» — вдале поєднання творчості композитора Остапа Гаври-

Народний артист України Остап Гавриш

ша та льодового шоу театру чемпіона Європи, багаторазового чемпіона України Дмитра Дмитренка. Це втілена мрія мого батька ще з 1994 року. Тато прагнув, щоб наші славні фігуристи виступали під супровід української пісні і таке поєднання ми реалізували минулого року у Києві в приміщенні Палацу спорту за участю відомих артистів української естради і кращих фігуристів України та гостей з-за кордону. «Музика і лід» — неодноразове дійство, воно має своє продовження. Цього року прикарпатська публіка матиме змогу побачити його в Івано-Франківську на льодовій арені. Музика невичерпна, мистецтво фігурного катання не обмежується однією постановкою, тому надалі шанувальників чекатиме багато нових пісень, інструментальних композицій Остапа Гавриша та неочікуване феєричне шоу від Українського театру на льоду Дмитра Дмитренка.

— Чи не складно особисто вам поєднувати роль ведучої і співачки в одному концерті такого масштабу?

— Моя місія на цьому не закінчується (сміється), адже попри це я займаюся продюсуванням й організацією проекту «Музика і лід». За фахом я — менеджер зовнішньокультурної діяльності, тому до роботи я підходжу фундаментально. У нас створена команда, яка працює над кожним завданням, залучені професіонали і фірми, які працюють в день концерту, а робота на сцені — це, напевне, той дар від Бога, який я несу людям і не підводжу їхні сподівання.

— Над чим тепер працюєте?

— Зараз я готую свій перший альбом, дописую пісні, особливо не спішу, бо прискіпливо відношуся до цієї роботи. По кілька разів переробляємо, щоб отримати бажаний результат. Багато виступаю в Україні, інколи запрошують за кордон. Найбільше люблю таке спілкування з публікою — живе, без записів, плюсових фонограм. Яке щастя бачити радість в очах людей, коли вони розуміють сказане у пісні.

— Нещодавно ви стали фіналістом телевізійної програми «Фольк-мюзік», а відтак і радіоконкурсу «Наша пісня року». Що спонукало вас взяти до репертуару народну пісню, адже пісень для вас написано багато?

— Кожен співак повинен мати у своєму репертуарі народну пісню. Це наша пісенна основа, частка історії української музичної культури. Це те ж саме, що не знати свого роду і національного походження. Я так полюбила пісню «Закувала зозуленька», що, буває, просто наспівую собі її для підняття настрою. Мелодійність, співучість, душевність і зрештою — слова, які є сучасними для нашого молодого покоління. Хоча зроблена обробка, але щоразу я по-новому бачу

її виконання (співає).

— У якому стані зараз українська пісня? Чи хоче її чути пересічний слухач?

— Українська пісня, як золото у лісі, щоб його побити, треба знайти. Щоб почути українську пісню, потрібно налаштувати хвилю українського радіо чи телебачення, чи в потрібний момент включити той чи інший канал, коли зазвучить українська пісня. На жаль, для загальної маси населення — це рідкість, або «не формат». Тому найкращий вихід — приходити на живі концерти, чути українського виконавця, бо кожен артист завжди має щось нове запропонувати слухачеві.

— Що би ви побажали нашим читачам у Новому 2014 році?

— Дорогі українці, шанувальники української пісні, я зичу вам міцного здоров'я, позитивних емоцій, доброго оточення, творчості в душі, щирих друзів і колег. І як кожен зі своїх виступів завершує Остап Гавриш, я повторю: «Живімо для добра, живімо для краси, бо вже пора, давно пора».

*Інтерв'ю від
Петро ГАВУКА*

ОМИТИЙ славою з небес...

(вшанування пам'яті Князя Роси)

Погожої теплої днини, 20 серпня 2013 року, біля могили Тараса Мельничука в Уторопах зібралося багато людей. Пріпікало сонце, пахло скошеною отавою, п'янило чисте повітря, мов воля, про яку так мріяв Тарас. Стрункі смерічки, охороняючи місце вічного спочинку поета-страдника, приглядались до поважних гостей, поціновувачів Тарасового слова.

Заходи на ознаменування 75-ї річниці від дня народження Тараса Мельничука, геніального українського поета, лауреата премії ім. В. Сосюри, лауреата Національної премії України ім. Т. Шевченка розпочав сільський голова села Уторопів О. Ніжевський.

Настоятель місцевої церкви о. Богдан відправив поминальну панахиду. На могилу славного крайнина лягли живі квіти та грона калини від просвітян району, від членів клубу інтелігенції ім. І. Пелипейка, від гостей з Івано-Франківська, Чернівців, Вижниці, вінок шани від чисельної делегації коломиян. Лунали спогади про людину, «яка вийшла з усіх безнадій».

Подяку всім, хто взяв участь у щирій молитві за душу Тараса, висловив голова Івано-Франківської обласної організації НСПУ Євген Баран, вірші — посвяти прочитали поети Іван Війтенко та Василь Михайлищук. Подумки пройшовши з Тарасом шляхами його поневірянь, ми відчули силу погляду його очей, які промовляли: «Я вернувся із далеких мандрів»...

Урочистості продовжились біля пам'ятника Тарасові Мельничуку, який височить на подвір'ї Уторопського НВО. Василь Пеньків, заступник начальника обласного управління культури, передав вітання з нагоди вшанування Князя Роси від Івано-Франківської ОДА. Слова пошани про геніального поета висловили його побратими, майстри літературного слова Василь Рябий, Манолій Попадюк, Петро Арсенич, Богдан Радиш, Володимир Франкевич, Степан Процюк, Василь Шкурган.

Письменник, заслужений діяч мистецтв, редактор «Буковинського журналу» Мирослав Лазарук презентував першу збірку творів Т. Мельничука, перекладених В. Артюхом російською мовою «Свеча солнца» (Видавництво «Москва», 2012). Спогадами про незабутнього Тараса поділився його друг Микола Близнюк, для якого рік,

що минає, був по-особливому щасливий. Поет став тринадцятим лауреатом престижної літературної премії «Князь Роси».

Майстерно декламували вірші поета учні місцевої школи під керівництвом вчителя, завідувачою музеєм Т. Мельничука Богдани Цимбалюк. Переконливо звучав голос ветерана -просвітянина Тадея Яницького. Гордо й врочисто над щедрою уторопською землею аж до високих гір, які так любив Тарас, у виконанні просвітян Ярослава Вакалюка з Кутів та Романа Кабіна з Косова прозвучала пісня на слова Т. Мельничука «Не снись мені, кривавий сон».

Аделя Григорук, літературознавець, секретар первинної організації НСЖУ Косівщини відзначила, що весь поетичний світ Тараса Мельничука — це глибокий і щирий біль за Україну, за рідний народ. Це була, за суттю своєю, дивовижна людина. Своїм життям, літературним талантом поет намагався примножити добро і справедливість на землі, віддаючи щирю любов Україні. Він був «коштовною Божою краплею на поетичному полі України, неповторним і незбагненим Князем Роси».

В урочистостях взяли участь поети Наталія Ткачик, Василь Андрушко, Василь Карп'юк, ветеран-просвітянин Володимир Тутуруш, голова Клубу інтелігенції м. Косова Зіновій Библюк, начальник відділу освіти РДА Володимир Козьменчук, директор Косівського районного будинку культури Василь Звїздарик, працівники Косівської ЦРБ, методисти районного відділу культури.

Світла пам'ять про геніального поета Тараса Мельничука буде вічно жити в людських серцях, утверджуючи віру в майбутнє, в перемогу справедливості над злом, об'єднає нас у спільній любові до України.

Надія ІВАНЮК,
член Клубу інтелігенції ім. І. Пелипейка

Постаті нашої духовності

«ЗАХАР БЕРКУТ» без гриму

або коротка історія життя і творчості
відомого українського актора і театрального режисера В. І. Симчича

БУДИНОК НА ОКОЛИЦІ КОЛОМІЇ, від якого до грайливого Прута рукою подати, знають багато відомих митців України, Росії, Молдови, Білорусі. За життя Василя Іллєча Симчича сюди на філіжанку кави навідувались його друзі по кіномистецтву Іван Миколайчук, Іван Гаврилюк, Костянтин Степанков, Федір Стригун, Ада Роговцева, Борис Брундуков, режисери Леонід Осика, Еміль Лотяну, письменники Ірина Вільде, Роман Іваничук, Дмитро Павличко. Це тільки частина гостей, яких добре знає широкий глядач. Сьогодні навіть не віриться, що маленьке місто над Прутом в передгір'ї Карпат, починаючи з 1969 до 1978 рр., було в центрі уваги багатьох кіностудій не тільки України, а й Європи — Польщі, Югославії.

Син Зеновій Симчич, нині артист Коломийського драмтеатру, показує мені цілу пачку телеграм. Вони — це штрихи до творчої діяльності актора кіно Василя Симчича. «Можна стригтися. Бажаємо успіхів. Молдова-фільм, Лотяну, Вульман». «Москва. Режисер Сергій Боднарчук. Зйомки відмінили. Телеграфуйте, виздоровлення...». «Фрунзе. Кіностудія Киргизфільм. Просимо повідомити можливість акторської проби в картині «Зениця ока». Директор картини Симонян». В домашньому архіві сім'ї Симчичів є і останні телеграми-співчуття після трагічного 1 березня 1978 р. від режисерів Губенка, Балаяна з Москви. Якби вони своєчасно дали знати родині, що на зйомках фільму «Мій ніжний і ласкавий звір» у Василя Іллєча був приступ гіпертонії, то трагічна розв'язка не була б такою швидкою...

Свій шлях у кіномистецтво режисер Коломийського українського драматичного театру ім. Я. Галана розпочав з епізодичної ролі у фільмі Т. Лемчука «Іван Франко». Василь Симчич

знімався в ролі відомого українського публіциста Остапа Терлецького, уродженого в с. Назірна, що поблизу Коломиї. Остап Терлецький за своєї молодості багато разів гостював у краї, звідки родом був Василь Симчич. У Лючі, поблизу Середнього Березова, жив його вуйко. Але ця роль Василю Симчичу не вдалася, і він десять років не показувався на знімальних кіномайданчиках. Повернувся у кіно Василь Симчич вже наприкінці 70-х рр., коли закрили професійний драмтеатр у Коломиї, й він очолював народний театр, що діяв при міському Будинку культури.

Життя кожного актора саме по собі складне і драматичне. Василь Іллєч не був винятком. Народився у с. Березів Середній Косівського району в селянській родині. Як і кожний сільський хлопець, знав ціну ручній праці. Змалку тягнувся до знань, і заможні батьки віддали хлопця до Коломийської гімназії. Зберігається журнал молоді Коломийської державної гімназії з українською мовою навчання «Плай» за 1933 р. на титульній сторінці цього часопису видрукувано малюнок учня гімназії Василя Симчича, якому згодом судилося стати відомим актором і режисером. В цьому журналі у розділі «Спорт» повідомляється, що на зборах спортивного гуртка обрано старшину. Головою став учень 6-го класу В. Симчич.

Щоб мати чітку уяву про життя і творчу діяльність талановитого українського актора і театрального режисера, звернемося до анкети, яку у свій час заповнив Василь Симчич у КДБ перед виїздом на зйомки у Польщу. Рік і місце народження — 08.01.1915 р., с. Середній Березів. Національність — українець. Освіта — незакінчена вища. Спеціальність — режисер. В КПРС не перебував. До судової відповідальності — не притягувався. Нагороди — Грамота Президії Верховної Ради УРСР. Закінчив — Коломийсь-

ку гімназію в 1935 р., республіканські режисерські курси в 1953 р. Вчився в гімназії з 1926 до 1935 рр. З 1935 до 1937 рр. працював актором у галицькому пересувному театрі «Заграва». З 1937 до 1939 рр. навчався у Вищій торговій школі м. Львова. З 20 жовтня 1939 р. до 21 червня 1941 р. працював учителем у неповній середній школі с. Середній Березів. З 20 вересня 1944 р. до 20 грудня 1962 р. працював актором і режисером Коломийського пересувного театру ім. Я. Галана. З 1 січня 1963 р. до 1972 р. — режисер самодіяльного народного театру ім. Я. Галана при Коломийському міському Будинку культури.

Ще молодим хлопцем навідувався на пошту в селище Яблунів стрункий голубокий високий юнак з Середнього Березова, де працювала телефоністкою русява дівчина Юля. Молоді познайомились, а згодом зіграли весілля. Важко починали життя. В Карпати прийшла війна. Потім переїхали до Коломиї. Жили у вуйка, інженера Боднарука, на вул. Міцкевича біля мостика. Потім стягнулися на власну хату. В новій хаті святкували Святвечір 1963 р. Тут ставали на ноги троє синів. З цієї хати пішов в останню дорогу її господар — Василь Ілліч Симчич.

Коломийяни добре знають і пам'ятають Симчича-режисера. Його постановки «Украдене щастя», «Ой не ходи, Грицю», «Циганка Аза» з української класики завжди збирали багато прихильників. Кожна вистава була «під аншлаг». А які актори грали — Стефанія Жибчин, Володимир Рогужинський, Оксана Затварська, Діна Желебайло, Дана Демків, Тетяна Головатюк, Люба Чучман, Іван Остапнич, Юрій Тодорів!..

Режисер Василь Симчич на коломийській сцені поставив близько ста вистав класиків і новітніх авторів. Люди залюбки дивилися «Шельменка-денщика», «Платона Кречета», «Запорожця за Дунаєм», «Професора Буйка», «Скрипку гуцула», «Таню». Вершиною режисерської майстерності стала п'єса М. Куліша «97». На республіканському фестивалі в Києві, присвяченому 50-річчю радянської влади, коломийський театр отримав звання лауреата Республіканського фестивалю із врученням золотої медалі та диплому 1-го ступеня. Також режисер Василь Симчич чи не першим на Україні взявся

і поставив складну і багатопланову п'єсу Мирослава Ірчана «Дванадцять». Тільки людина, яка розуміється на режисурі, може оцінити, який це був важкий труд і досягнення. Він же, Василь Симчич, поставив складний філософський твір М. Горького «Старик». За цю роботу не взявся б жодний професійний театр. Але Василь Симчич розумівся на своєму мистецтві, як на власних п'яти пальцях. В роботі був вимогливим і експресивним. Віддавався їй цілком і безповоротно. Це був його хліб, його душа, його любов та натхнення. Вище театру в його житті не було нічого.

— Коли батько повертався з театру, — згадує син Зеновій, — вдома ми ходили навшпиньках. А коли він вчив ролі, то зачинався в кімнаті і його голос оживав. То були незабутні дні...

Після десятирічної перерви вдруге повернувся Василь Симчич у кіно в 1969 р. Режисер Ю. Ільєнко запропонував йому роль отця Мирона в нашумілому згодом фільмі «Білий птах з чорною ознакою». Становлення радянської влади на Прикарпатті, політичні колізії, класова боротьба, визвольні змагання — ось короткий зміст цієї стрічки, яку довгий час не пускали на екран. Тут на кінопробах спізнався Василь Симчич («Мирон») з Богданом Ступкою («Орестом»). Обидва були по другий бік оновленої радянської дійсності, тобто, грали «негативних героїв». Але саме з цієї стрічки почався триумф обох талановитих кіноакторів... Після «Білого птаха...». Василя Симчича кіностудії охоче запрошували на нові зйомки. Коломийський режисер самодіяльного народного театру ледь встигав поєднувати два обов'язки. В 1971 р. Василя Ілліча запросили на головну роль в кінокартині режисера Леоніда Осики «Захар Беркут». Треба сказати, що це була прекрасна роль і найкраще зіграна за всі фільми. Хоч, як стверджують теперішні домочадці, актор був іншої думки... А потім березівський самородок зіграв діда Карпа в кінофільмі «Зозуля з дипломом». В 1972 р. режисер Е. Гофман з Лодзинської кіностудії запросив на зйомки польсько-радянського фільму «Потоп».

Творчою вершиною став для актора з Коломиї 1973 р. Він одночасно знявся в шести кінострічках: «Новосілля» (роль Матея Дратви), «До

останньої хвилини» (роль о. Будзиновського), «Повість про жінку» (роль Ничая), «Пензель старого маляра» (роль Максима), радянсько-югославський фільм «Весілля» (роль Кашевіча), «Якщо хочеш бути щасливим» (роль конструктора Митрофанова). Потім було ще багато фільмів: «Розколоте небо» Литовської кіностудії, «Кам'яний хрест», «Царі», «Анничка», «Осяяння», «Табір іде в небо», «Карпати, Карпати...», «Чортова наречена». Останнім був «Мій ніжний і ласкавий звір». Його ставила кіностудія «Мосфільм».

Василя Симчича знає світ і вкрай мало зна-

ють про нього земляки. Його ім'я лунало на шпальтах газет Європи, Азії, Америки, і дуже мало згадували його місцеві часописи. А це була людина великого таланту і непересічного характеру, яка створила в українському кінематографі цілу низку незабутніх образів. Він був за походженням простим гуцулом, але висококваліфікованим актором та режисером, артистом від Бога, за гримом якого билося добре серце людини, патріота, митця.

Богдан ТИМІНСЬКИЙ

м. Коломия

Пісні Івана Мисюка

Наш краєнин Іван Мисюк не лише прихильник, але й творець співаної поезії. Свої ліричні вірші почав писати та під дією натхнених почуттів й емоцій складати на них задушевні мелодії ще в роки навчання у Косівській школі-інтернаті (нині гімназія).

Від природи Іван Юрійович наділений м'яким, теплим, ліричним голосом. Він чудово володіє грою на баяні, скрипці, кларнеті. Отож пісні з власного творчого доробку сам доносить до сердець слухачів, або ж разом з очолюваною вокальною групою «Кольори веселки» у складі Галини Петричук, Богдани Голодинської, Галини Самокіщук. Магія їх спільного співу дивовижна. Вона дарує людям відчуття радості і комфорту.

Пісні Івана Мисюка — ковток свіжого повітря. Вони випромінюють гармонію, сповнюють слухачів позитивною енергією. Співана поезія — то творче і життєве кредо Івана Мисюка. Кожен свій вірш, мелодію Іван Юрійович пропускає крізь призму чутливого вразливого серця й унікальної душі. Він прагне й надалі щиро і щедро дарувати людям свої пісенні скарби, свій духовний оберіг. Багатогранне обдарування Івана Мисюка пошановують і поцінують провідні поети-піснярі та самодіяльні композитори нашого краю Микола Близнюк, Богдан Радиш-Маринюк, Василь Гостюк, Дмитро Арсенич, Василь Шкур-

ган, Дмитро Пожоджук, Роман Балагурак, Василь Звїздарик, Лук'ян Пророчук, Петро Хрущ, Володимир Довгун.

Іван Мисюк має від Бога хист забавляти, причаровувати публіку, талановито, зворушливо вести родинні свята, komponувати сценарії і втілювати їх в життя. Своїм голосом, музикою, піснею Іван Юрійович прикрасив ювілеї провідних митців Косівщини Михайла Трушика, Анатолія Калитка, Федора Гавриленка, Катерини Сусак, Галини Петричук, Петра Корпанюка, відомого книговидавця Михайла Павлюка, провідного журналіста, громадського діяча Дмитра Ватаманюка, поета-пісняря Володимира Довгуна. На Косівщині, Верховинщині, Надвірнянщині, Покутті Іван Мисюк користується неабияким авторитетом і популярністю, як ведучий весільного обряду (тамада). Саме тут він має нагоду продемонструвати свої авторські пісні «Зоре моя, Богдано», «Найдорожча у світі», «Кохана», «Весно, заручи молодят», «Весільна урочиста», «Поєднали серця», «Весільний вінок», що викликають від весільних гостей схвальну щедрю зливу оплесків.

Доречно згадати, що кращі пісні Івана Юрійовича надруковані у пісеннику «Скарби серця» (1995), в збірці «Світлиця душі» ВДФ «Прут Принт» м. Снятин (1999), «Весільні передзвони» видавництва «Писаний Камінь», м. Косів (2005).

ДОВІДКА

Іван Юрійович Мисюк народився 29 квітня 1946 р. в смт. Делятин Надвірнянського району. Освіта вища. Автор і виконавець у жанрі співаної поезії. Створив і виконує в супроводі баяна майже півсотні пісень. На його вірші склали мелодії самодіяльні композитори Григорій Пилип'юк, Лук'ян Пророчук, Іван Андріюк, Микола Білак. 28 років сумлінно і творчо відпрацював вчителем музики у Снідавській, Яворівській, Соколівській школах. Удостоївся почесних звань «Учитель-методист» (1986) та «Відмінник освіти України» (1990).

І.Ю. Мисюк був тричі лауреатом Всеукраїнських фестивалів самодіяльного мистецтва, лауреатом X Міжнародного фестивалю гуцулів (2000). У 1992 р. його було прийнято до Національної спілки майстрів народного мистецтва України, а в 2006 р. — до Національної спілки журналістів. У 2012 р. Іванові Юрійовичу присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України». Він — автор 17 книг, творчих портретів, путівників. Його статті друкувались у фахових журналах «Народна творчість та етнографія», «Музика». Отож за плідну творчу працю його заслужено

удостоєно звань лауреата обласних літературно-мистецьких премій ім. М. Ірчана (1978), Марійки Підгірянки (2002) та районної літературної премії ім. М. Павлика (2003).

Відрядно, що у свої 67 літ Іван Юрійович плідно співпрацює з редакціями газет «Гуцульський край», «Захід», «Галичина», журналів «Гуцули і Гуцульщина», «Гуцульський календар».

Хай нашому колезі, побратиму по духу і творчості благословиться на міцне здоров'я, добро, гаразди, вдалі творчі пошуки, знахідки та щастя.

Петро ГАВУКА,
член НСЖУ

Іван МИСЮК**СМЕРЕКОВИЙ КРАЙ**

В горах смереки стрункі і високі,
Сонце в блакиті над нами сія,
Разом з вітрами будять неспокій, / 2 р.
В край смерековий закоханий я. / 2 р.

Радують трави, сонце і колос —
З жита й калини я виростав.
Мамину пісню чую і голос, / 2 р.
Борг їй віддати вже час їй настав. / 2 р.

Краю співучий, гуцульський мій рідний,
Я твоя гілка, ти — доля моя.
Понад смереками небо погідне,
Де би не був я в далеких краях.

ПІСНЯ ПРО КОСІВ

Я люблю, я люблю,
Як у вересні осінь
Завітає у місто
В багряннім вбранні.
Ти мені дорогий,
Мій красене Косів,
Та ще кращий мені
У цвіту навесні.
Ти мені дорогий,
Мій красене Косів,

Та ще кращий
В цвіту навесні.
Навесні, коли гори в зеленій одежі,
Коли Косів з Міської гори на виду.
Тоді шепіт садів мені душу бентежить,
Тоді місто моє потопає в цвіту.
Тоді шепіт садів мені душу бентежить,
Тоді місто моє у цвіту.
І тому так мені усміхаються роси,
І тому я неначе на крилах лечу.
Я люблю, я люблю тебе, красене Косів,
Запаливши у серці любові свічу.
Я люблю, я люблю тебе, красене Косів,
Запаливши у серці любові свічу.

МИЛОМУ КОСОВУ

В краю квітучім, на Гуцульщині,
В яскравих барвах, в срібній росі.
Стоїть наш Косів — зелене місто,
В цвіту найкраще воно навесні.

Приспів:

Довкола гори, ліс і діброви...
Чарівним чересом оперезавсь.
Чудове місто, вогнів намисто,
Навіки в тебе я закохавсь.

Місто-окраса всій Гуцульщині...
Птахом прекрасним лине мій спів.

Про тебе, Косів, зоряне місто
Й талановитих поетів й митців.

Приспів

СОКОЛІВКО МОЯ

В колисаночці гір найдорожче село —
Сподівання мої і надії.
Як не важко на світі мені не було, / 2 р.
Світлим променем душу зігріє. / 2 р.

Приспів:

Соколівко моя,
Роки смутку і втіх,
Я не можу прожити без тебе.
На шкільному подвір'ї — радісний сміх, / 2 р.
Невгамовний дитячий щебет. / 2 р.

Тут у кожній оселі
Я бажаний гість,
Як та пісня дзвінка над пляями.
Односельці мої, ви мені дорогі, / 2 р.
Я назавше зріднився із вами. / 2 р.

Приспів:

Соколівко моя — неповторна краса,
Я не можу прожити без тебе.
Ти відрада для серця, мій рай і душа — / 2 р.
Мені більшого щастя не треба. / 2 р.

МУЗИКАНТИ

Не радіти ж сопілці
І верхам довкола?
Файно грають в Соколівці
Легені-соколи.
Файно грають в Соколівці
Музиканти вмілі.
Не одній віддатись дівці —
Грати на весіллі.
Не одній віддатись дівці —
Зве весілля бубон.
Файно грають в Соколівці —
Аж на серці любо!
Файно грати в Соколівці
Скрипкам та цимбалам.
Не одній же буде дівці
За дівоцтвом банно.

ВАЛЬС ВЕРХОВИНСЬКИЙ

Моя Верховино —
ти наша гуцульська перлино,
Змалку закоханий щиро у твою красу.

Слава про тебе світами далекими лине.
Вірність тобі збережу, / 2 р.
Все життя пронесу. / 2 р.

Приспів:

Вальс верховинський
В парі нас двох закружляв,
Ритмом карпатським
Заполонив і обняв.
Поруч зі мною щаслива, як світла зоря,
Мила, чарівна лебідка, / 2 р.
Ніжна кохана моя. / 2 р.

В моїй Верховині найкращі роки пролетіли,
В моїй Верховині юність пройшла золота.
Лину у спомини птахом уже посивілим. / 2 р.
Тут я кохання пізнав і щасливі літа. / 2 р.

НАЙДОРОЖЧА У СВІТІ

У вирій мої відлітають літа...
Без Вас я, матусе, підстрелений птах.
Де в горах веселка з ріки воду п'є —
На світі так Вас не стає, не стає.

Приспів:

Як в дитинстві всміхається мати:
Низько кланяюсь я перед нею.
Зігріває теплом отчу хату,
У житті мені світить зорею.

І клала хлібину в мальовану піч,
Голубила сина у зоряну ніч.
Калиновий цвіт невблаганно згасав,
В світанок, як сльози, спадала роса.

Приспів

У вирій мої відлітають літа,
А Ви залишились людина свята.
Приходьте, мамо, нечасто у сни,
Це, напевно, тому, що я провинив.

Приспів

Пісня в рушниках
Щоосені вітри несуть
Літа у вирій.
Матусі очі — тихий сум,
Що в пісні щирій.
Не згасне пісня в рушниках,
Живе в узрах.
Живе ж Черемоша ріка
У рідних горах.

БОГДАНА

У тебе очі сині-сині,
Немов дзвіночки при долині —
Нагадують безперестанно
Тебе, жадана.

Приспів:

Тобою все живе довкола,
Усюди чую я твій голос.
Мов скупана в росі світання,
Моє кохання.

Без тебе жити самотнім,
Моя розрадо, мій неспокій,
Моя дружинонько кохана,
Моя Богдана.

Приспів

Зоре моя, Богдано
Було це в чудовій порі,
Як в серці цвіла весна,
Тебе я у горах зустрів,
Веселко чарівна моя.

Приспів:

Зоре моя, Богдано,
Богом мені ти дана.
Доля моя і життя,
Світлі в душі почуття.

Вірна, надійна дружина —
Муза моя і снага,
Краща моя половина,
Рідна мені й дорога.

Приспів

Дітям — невтомна матуся,
Поміч, розрада й любов,
Внукам — ласкава бабуса,
Казка у тиші дібров.

*Приспів***ВЕСНО, ЗАЧАРУЙ МОЛОДЯТ**

Вже бує весна,
Сонця щедре проміння,
І усмішка ясна
Перші квіти леліє.

Приспів:

Весно, весно в вінку, —
Ти надія і втіха.
Дай же долі-віку
І дитячого сміху.

Ця пора, ця весна
В серці струни торкає,
Вже кує голосна,
На верхах не змовкає.

Приспів

Дай тепла нам, як свят,
Дай же щедрого зілля.
Заручи молодят,
Щоб було знов весілля.

ПОЄДНАЛИ СЕРЦЯ

Ходить легінь-юнак,
Як той мрійник-дивак,
Зорить він на росу,
На дівочу красу.

Приспів:

Він закоханий в світ.
І весни перший цвіт
Хоче тиші дібров,
Вірить в щирі любов.

Світла радість в очах,
Він летить, як той птах,
На побачення йде,
Тож щасливим буде.

Приспів

Дівчина, як вінок,
Він ступив перший крок,
На заручини йде,
З нею долю знайде.
Вже музик чути гру
У весільну пору.
Молоді — дві зорі
І веселка вгорі.

Приспів

Соловейко тьох-тьох...
На рушник стали вдвох,
Поєднали серця.
Ось і пісня уся.

Розповідь про мистецтво, зокрема про мосяжництво й опришківство, веде ветеран педагогічної праці, палкий шанувальник, пропагандист і дослідник історії народного гуцульського мистецтва, історик, етнограф, член НСМНМУ, відкривач відділу художньої обробки металу в Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Михайло Юрійович Прошук.

Головними центрами традиційного гуцульського металірства були села Брустури, Річка, смт. Путила.

Єдиний відомий давньої славної традиції народного мистецтва, перший мосяжник з с. Брустури був Лукин Дутчак (друга половина XVIII ст. — перша половина XIX ст.), творчість якого стала основою розвитку гуцульського мосяжницького промислу не тільки в с. Брустури і навколишніх сіл, а в народному гуцульському мистецтві України.

Норберт ОКОЛОВИЧ

Єк перший мосєжницький майстер став опришком

Никорин — то був майстер, икому на цілій Гуцулщині ни було пари. Про него знали ни лиш усі йиго сусіди, але навіть и подальші Гуцули. Навіть знали йиго и за Горов — на Венграх, куда він ходив на єрмарки продавати свої пишні ви-
роби.

Из-за гори — изношував він терьхами на конех мідь ику купував у венгерській Боршо Бани и приносив її у свої рідні Брустури.

Про майстра Никорина розказували люди, шо він бізувавси навіть и дітька из рогами зроби-
ти. Говорили, шо він був такий головний майстер, шо навіть и опришки давали до него робити свої роботи. Для опришків, він жирував кріси и пістолета. Сипав їм бгачькі ножі з видельця-
ми, та гонорові чепраги. Робив бартки та плів модні ретезі.

Усім людям дуже удаваласи йиго робота. Приказуют ше и до тепер, шо ні перед ним — ні по ним ни було другого такого довідного майстера, єк він був у наших горах. То був гирічний майстер; такий, шо тепер гляба такого другого
найти.

Никорин — то ни лиш був перший майстер у горах, але так само був він и перший газда на усі Брустури. Богатирь. Мав великі забудованя из вишнов граждов опередь хати. Було у него багато ґрунтів и без теми маржини.

Він одиноко жив. Тихо в йиго хатах було. Він уже віддавна тих дітий из роду ни мав. Донька йиго була віддана аж на Гриневій, а оба сини моцні и файні легіні воювали за Австрию дес у Ниталії, а, може, ше и далі, лиш оден Бог то знає — де. Ураз банував старий Никорин за ними. Ніколи їх ни міг забути, хіба лиш тогди, єк уснув.

А єк уже йиму тежко на души ставало, так шо ни міг видержети, тогди бравси за роботу: ни спав, ни їв — лиш мосєж сипав, дув на ватру, ковав, пилив, різав, жирував без перестанку — аж руки в'єли. Очі пекли від спужи, а голова — від лускоти й смроду боліла. Його хата тогди, ніби, єк би весіле у ній було — теремкотіла, вівкала, а люди тогди казали: «Лукинови відев удаєтци робота, бо так лускотит, шо аж бійно до хати до-
ступити».

Боєлиси икос люди того Лукина Никорино-

го, хоть він добрий був и зрода нікому нічьо злого ни зробив.

Ні до кого він у гості ни ходив, тай нікого у себе ни приймав — лиш коледників: тогди у него пили, плесали тай танцювали, шо аж шкабрі из помосту штрикали д'горі.

Він лиш мав икогос годованця из собов, шо обходив маржину. Готовив страву, золив шмате тай лагодив до кузні вугле на грань. Того годованця ніхто ни знав, відків він був тай шо то за оден, бо він ни приступний був на бесіду.

Тото икас біда ни хлопчіше був. Охаблений. На ним уводно була вимащена сорочька, ек мазанка. Волосє на голові стрепаве, повне сіна набите. Тай говорити ни умів, а, може, за тежко йиму було говорити. Єк хотів шош сказати, то всамперед доста си начіхав тай нашмарькав, а однако ни усі розуміли, шо він хотів изказати.

Так ек люде боєлиси Никорина, так и тот хлопчіше боєвси людий. Єк си бувало шош йиго питали люди, а він ни бізував відповісти, тогди ставало йиму бійно. Підштрикав ек заїц, біг ит хаті тай ховавси на під.

За того годованця говорили люди, шо то йиго колис опришки мали набити за тото, шо він на них изводив пушкарів тай давав мандатови знати, де си опришки повертали. А ек си він видужів, то опришки пожелували йиго тай привели Никориному на годованця.

Ближиласи весна. Студена нічь. Від Греготу ишли хмари — низилиси. Чюхалися у смечє. Вигледало, шо хотіли цілий світ укрити. Из заходу вієв-повівав вітер, ніс із собов тверду дзинг-ру, шо лускотіла по дахах, ек би хтос метав шротом по драницях.

У хаті сидів Лукин. Куриєв велику люльку и дививси на ватру, шо горіла під великим комєном та й думав, ек маєт писати тоти чєпраги из ретізями, шо замовили у него опришки.

У нижній хаті годованєц Иванко клав ватру, ломив бортові драниці на ватру, тай, аж вівкав, стогнучі, ек котрас груба драниця ни даваласи йиму переломити на коліні.

Никорин сидів сам у хаті, ждав, бо у таким чєсі, у такій мрєчі любили д'нєму зазирати опришки тай відбєрати собі у него замовлену марфу и давати нову роботу. Опришки добре йиму

платили, бо їм си завжди удавала йиго робота.

Шош задуботіло в хорємах, и зараз отворилиси дєвері у хату: «Добрий дєнь газдо, — загриміло нараз д'нєму богато грімких голосів.

«Добре здоров'є! Єк си гостило у світі?».

«Миром, побратимє. Набували ми си доста — усілєко».

«Прошу покорно, бутьє ласкави Пановє, з добрим миром — у хату, — говорив футко газда и просив опришків увійти у долішну хату.

Иванко крутивси, шош припрєтував, руки сїпалиси йиму на усі боки — и сам ни знав шо робити.

«Ни бій си, Сараку, ни иззімо тебе, — говорив старий опришок. — Прикрий лиш верєтєми вікна, тай світи каганчік».

Долішна хата відразу стала повна опришків. Було шош їх зо двайцїть, а, може, и бірше.

«Ми дуже трудні, тай пудно ми поголодніли, шош бих иззіли, коби було шо добре тай богато їсти», — смієвси оден опришок.

Опришки усі були сильно оружені, усі мали крєси, пістолєта, порошниці, ножі й бартки-сталєнки. На крисанях у них були золоті бортє. А за ними позакитичювані гєтури, татарваки и пави. У декотрих на голові були шєпки золотом заки-тичєні. У старших опришків рекєзі и чєпраги, а у молодших — черєси, повні люльок, титиню, протичьок и сугаків. На плєчьох у них були повні бисаги и бордюги.

«Так, майстрє наш любий та солодкий. Ужє приходит наше опришківськє стрічєнє. Доста нам ужє спаня — идемо веснувати, — говорили Лукинови опришки, сїдаючи у хаті на лавицьох и постєли. — Перєночюємо у вас, а досвіта ужє будємо на Греготі».

Иванко уніс из клїти бужєницю, тай из вишної хати голубці из солонинов, а опришки пови-тєгали из бордюгів своєю горівку. Їли, пили й смієлиси та жертвовали и ураз кликали ид собі Иванка, шо футко штрикав то на пид, то у клїть, то у дриворуб дров на ватру, уводно шош гутурічі собі під носом.

Лукин сидів тихо коло полиц у кочєргах, дививси на опришків и їх богату ношу тай шош думав, алє шо — то ніхто ни знав, шо.

Нарєштї опришки причєпилиси до Никори-

на: «Мой, старий! Ми дуже красно у тебе попоїли. Харчъ був добрий и здоровий тай ситний, а тепер бих просили тебе, аби ти шош нам поповістував, бо ти бував у світі — царями, тай ни одно єс видів, тай чюв. А нам приказували люди, шо ти и примов'єти умієш»,

«Декую вам, шо ви були ласкаві у мене похарчювати, най вам Біг даст на пожиток, лиш вибачейте ми, єк си шош вам ни удало, або ни так смакувало, єк треба, бо у мене газдині нима тай дітий нима, лиш оцес охаблений хлопчіше», — відповів чемно и з повагов домашний газда.

«Добре усе, дідоцьку, нам си удало и смакувало, а тепер просимо тебе розкажуй нам за своє модне мольфарство. Нас це дуже зацікавило. Говори, лиш футко».

«Ни умів я ні примов'єти, ні бамбірити, — відказувавси Лукин. — Навчів лиш мене один розумненький мольфарь примов'єти собі до свої сарсами, шоби єк найліпше хотіла робити и ни спераласи моїм думкам. То був великий мольфарь, пари му нігде у світі ни було. Ни найшов уже я другого такого, єк був тот, шо мене учів до різбярства примов'єти. Ни находив я бірше такого чьоловіка, хоть из замолоду крутивси я царями цілі літа, мої молоденькі, тай ни одно я у світі видів, тай ни з одної бербениці їв бриндзи. Ходив я світами. Обійшов цілі наші гори. Був на Венграх, у Боснії, у Сербії, Румунії, Греції, тай обзиравав туда я їх дуже файні и модні вироби. Я обзиравав того усе на тот спосіб, шо навчів був мене тот розумний мольфарь — мудрий то був чьоловік — хоть був він п'єнюга великий.

«Слухай, Лукине, — розказував бувало він, — єк уздриш ікі вироби, шо си тобі дуже удають, а схотів бес зрозуміти єк уни зроблені, тогди бери у жменю цу букурійку, шо тобі даю и дуже сильно прибагай це, шо хотів бес знати. Памнєтай уводно цу букурійку у чересі носити, а єк бес її загубив обо хоть дес забув, то усе би пропало».

«А ци та букурійка ни сказалаби, вере, у кого є найбірше золота», — крикнув оден опришок.

«Ціхо, — крикнув ваташко опришків, — тобі, Миколо, уводно лиш золото у голові»

«Ні, — говорив далі спокійно Лукин. — Я золота ни вмію шукати, бо вно міні ни потрібне. Золото шєстє ни приносить».

«Дурний ти, діду, ти ни знаєш, шо у світі є найліпше, — крикнув котрийс опришок з кута. — Єк си вам моя бесіда ни удаєт, то я собі можу з нев мовчєти», — влютивси Лукин.

«Ни цибенькайте там нічьо, легіники-солонькі, бо єк ужу буком у калюхи, то си відразу у дребезки розлетите, — крикнув ваташко опришків, Чьорноголовий, на своє товариство, — а ти, газдо наш любий, розкажуй нам далі».

Стало тихо у хаті, ніхто и ни писнув, бо усі си боєли Чьорноголового, бо він хоть добрий був завше, але єк си осердив, то тогди бив на смерть. Ни дай Боже було шош против него поставити-си — убив би. Колис, єк ше ни був опришком и газдував у Бережници, то убив жінку на смерть лиш за це, шо була трудна, тай ни хотіла из ним піти данцувати у данец.

По тим головництві мусів він утікати у вопришки почерез свою натуру — такий був биговатий. А у добрій злагоді то був би и цілий свій маєток роздав другим за пусто — у дарунку.

«Обзиравав я, панове гості, такі файні вироби на світі, шо и віритиси ни хочєт, шо то би могла люцка рука зробити», — зачєв изнов говорити Лукин. — «Тоти хрєстики, чєпраги, боклаги мо-сежем обвивані и цєточьками набивані, та люльки и перстені на шляхоцку форму. Брошки из золота сипані. Гудзики до сардаків та чєпраги и рєтізі плєтені. Ой, люди добрі. Побратими рідні, горєне жєхлі, ото були вироби. Було шо видіти», — говорив борзо Лукин.

«Я брав того у водну руку, а другов руков сєгав собі у черєс, тай тиснув у жмени мольфарєву букурійку. Я тогди видів ике це все було модне. Тай видів смих, єк то майстер сипав. Єк дув. Єк ковав и єк писав. И то так акуратно усе так видів, єк си уно діски робило, так шо ни мож було до того и одного слова доверєчі. Відразу я усе зрозумів. Вітак ураз кортіло мене вертатиси ит хаті, тай такі самі вироби робити. З гирьков бідов стримував смих си ише у світі, так мнє перло домів робити и собі такі вироби, єк я їх видів у світі».

Никорин Лукин далі розказував, а опришки чімраз бірше цікавилиси йиго говірков, и ближилиси д'Лукинови, шоби мочі ліпше чюти, шо він говорит. У хаті ставало горєчьо. Опришки

упрівали від ватри, що на них припікала з печі. Ставало чімраз бірше душно у хаті, аж тяжко було дихати через дим из люльок.

И Лукин си розохотив. Отворив старий буджюлів. Тай показав опришкам фірмаки, писаки, клевчики — цілу свою мосежницку сарсаму. А вітак показав їм декотрі найфайнішші вироби, що приніс їх из собов, аж дес из делекої Туречіни.

«Ади, — розказував гонорічиси Лукин, — оці чепраги то дістав смих у дарунку від одної дуже файної дівчини у Туречіні, що була си дуже пудно залюбила у міні. А отці рекізі, то я купив у водного старенького дідика аж під Кірлибабов за петь банок. А отцес келеф, то замінів у водного цигана за титінь».

«Скажико ти міні, майстрику любий, — раптом заговорив Чьорноголовий, — чьому ти ни вироб'єш такі самі доснагу річі, ек отце шо ти нам показуєш, бо твоя робота то икос инак виходит, ек ця, ніби тота, але ни тота — ни подібна до неї».

«Бо мене лиш думка цих виробів цікавит, а форма и писанє їх, то уже виходит из мої душі. Ади, я тут маю шош цікаве для вас, пане ваташку, сегодне ек раз виходит речінец, на тоти рекізі, шо ви ше тогідь у мене були собі замовили зробити їх. Думку тай спосіб я узев з отцеї самої турецкої чепраги, а форму тай писанє дав я їй своє, рідне своє жехло гуцулске. А тепер скажіт ми поправді без фальби — котрі си чепраги и рекізі вам ліпше удаютьци ці правдиві турецкі, ци мої — наші рідні гуцулські?»

«Та то нима шо й говорити, — відповів здивований ваташко опришків Чьорноголовий, — понад твою роботу и писанє нима крашшої у світі. Уна си міні найліпше удала, и то без фальби».

Довго до пізна у ночі сидів Никорин з опришками у хаті, показував їм свої вироби, тай розказував їм за них и про майстрів та їх штучки, шо тоти вироби вироб'єют, так довго уни сиділи, шо декотрі труднішші опришки подрімали, тай порозходилиси спати: у комору, на стайню тай у вобориг. Хата зрідла від людей. У хаті лишилиси лиш три старші опришки з Чьорноголовим, тай домашний газда Лукин.

«Ни пішов би ти з нами у вопришки, — запитавси нараз, Чьорноголовий у Лукина, говорічі

далі, — ми би мали свого майстра, шо кожду річ сам бізуєт зробити — иди з нами. Шкода тобі самому сидіти у хаті, тай вічно банувати за своїми синами. Тобі з нами буде ліпше, тай веселіше».

«Иди з нами, иди», — юдили ййго и другі два опришки.

Лукин підпер голов руками и мовчки задививси на ватру у печі, а вітак заговорив сумовитим голосом: «Ни раз уже я думав про це, ой ни раз. — Він тяжко зітхнув. — Шкода лиш міні того добра, шо ййго маю, бо ек бих пішов у опришки, то прийдут смолеки з мандатором, заберут усе добро моє, а решту понишшют — и мені, и фамілії моїй ни лишет нічьо из цього. Найте мене, ни підмов'єйте у вопришки. Я уже тут умру на отчим місци, а до мої смерти буду вам робити, шо зхочете».

«А ек би ти умер тут на місци, то ніби твоего добра ніхто ни кивнет?».

«Ой ні — права нима до него нікому, то усе моїх синів. А ек би ни вернулиси з війни, то цес усий мій маєток належитци моїй донці».

«Но, а ек би ти умер лиш так про люцке око, для мандатора, а для нас лишивси живий, тай пішов из нами у світ».

«Це ни может так бути, бо так би ни потрафив зробити и найліпший мольфар», — аж закричев Лукин.

«Та бо жди, Лукине, ни кричи таке, я тобі про це шош зараз скажу. Ану лиш ти сідай отут изнов на своє місце, тай послухай мене, шо я тобі буду говорити, бо я уже ни раз над цим застанов'євси тай думав, ек то может бути», — казав Чьорноголовий. Наближивси д'Лукинови, тай зачєв ййму шош потихоньки шепотіти у вухо. Лукин, из першу, шош крутив головов.

Видко, ни приставав на Чьорноголового бесіду и раду, а вітак лиш слухав тай слухав, аж нараз голосно засмієвси на всу хату: «Добре. Дуже файно ви усе видумали, — сказав сміючіси Лукин, — лиш ни знаю, ци я зможу видержети и удати умерлого, ек челідь будет приказувати у хаті надо мнов, а легіні мут играшки зводити у хоромаш на посіжіню, шо аж си будут хати розносити?».

«Ні — ни бійси. Грушки ни будет. Тай посіжінє ни метци робити, лиш комашня, —

відповіли йиму опришки. — Ми потрафимо ще и так зробити, шо ледви и ксьондз будет тебе видіти. Ни бійтеси — лиш ждіт спокійно, шо будет за штука. За місяць, ек потеплієт на дворі, прийдут до тебе два наші опришки-товариші Федір тай Михайло. Уни оба уже мут добре знати, шо маюť дієти тай робити».

Ше трошки усі штири поговорили потихоньки у хаті, тай полегали спати. А на зорях ише темно було у горах, ек уже ні одного опришка ни було у Лукиновій хаті.

Ни за довгий час післідь того, закликав по-через годованця Никорин усі свої перві братя и сестри, а ек си уни позходили, привитали, попоїли й поговорили про газдівство, про маржинку, про здорове, тай про усекі цікаві речі у Брустурах, тогди узев Лукин скленний погарь від горівки тай верг ним у тафльову піч, шо аж скло дрібними крішечками посипалоси на гостий.

«Ади, отак моє жите пукло уже тай розсипалоси у порошок, ек цес погарь, — говорив Лукин, — вибачейте на мене, мої любі гості, але мій час уже прийшов — до трьох день уже мет червак моє тіло гризти. Простіт ми братя тай сестри. Випрошеймоси, бо міні си сніло, шо мушу умерти. Хоть на око я здоровий тай дужий ше виглядаю, то однако мушу умерати тай уже, бо так ми душа уже вішное».

Ни хотілиси гості прошєти, бо виділи по ним, шо де йиму ише до смерти, але шо си усі боєли Лукина, то мусіли мовчєти тай слухати ййго.

Лукин роздав поману, сам за свою душу помижи гості, а ґрунт, ліс тай хати признав на синов и свою доньку. А вітак на кінци сказав:

«Єк умру, то посіжіне міні ни смієте робити. Памнєтайте, шо би ніхто мені на ґрушку ни приходив, бо я лискоту й по смерти ни хочю уже чюти. Прошу вас усіх прийти на комашню міні, але уже аж тогди, ек мого тіла ни буде у хаті. Ни бійтеси, мете мати шо їсти тай пити, бо хочю, шо би ви мене довго темували тай нагадували коли вам від їди калюхе плитов стали, а у роті від горівки — език задеревів. А тепер, Ива, дай міні того ліку-зіля, бо міні шош гірше стало у тілі. Ослаб смих. Напивбихси горівки, але п'єному гляба би було ити до светого Петра. Горівка ше би могла мнє дес по дорозі вивернути у ґрузь,

вітак ше у самій комашни міґби я си прошумати, тай спєравбих вам на ній забаву», — говорив Лукин легонько, усміхаючиси під вусом.

И ек Лукин напивси чьогос из чітури, шо подав йиму її Иванко, тай ек хікнув три рази на гостий у хаті, то гості усі відразу повставали, випрошєлиси з ним, тай розійшлиси гєт.

«Га-га-а-а, — засмієвси Лукин за гостями навздовгін так борзо, шо ше ледви й добре заперли двері за собов, — уни самі не знаюť шо маюť тепер робити. Дітьтьо вас бєри, панове фамілійо. Ни мав я ніколи з вас нічєо — жадної вигоди. Футче їх кортіло у водно, шош з мене скористати тай мати. Але прудче воринє з'їстє, лекше ґребінков воду зберєте, ек шош дістанєте ви з мого маєтку, тфі! Доста я зробив для вас, але ни для себе. Напасть. Їм си хочєт може ше їднанки від мене? Ни діждєте — довго ше клєв свою родію Лукин, тай латрав за нев, аж доків ййго сон ни зломив так пудно, шо ледви він злагодив трійцу тай свічьки собі до смерти, закім ліг на лавицу під вікном.

Від Брусного повівав теплий вітер. Сонце бралоси сієти світлом помижи смєрєчє на городи, де люди ни задовго уже мали веснувати. Хлопчішя тай дівки заходилилиси уже палити вогні на Юрія. Ближивси и полонинцький хід. Депутати обраховували на равашях худобу собі до полонини кільки маюť напєтати. Мішенники знаминали и стригли вівці, вирубуючі на вухах у овец свої модні знаки, шо би по них на розлучєню мочі пізнавати свої вівці. Царинками и толоками скрізь весєло поцоркочювали дзвиночьки на маржині.

На підсіню оперєдь Никориної хати сиділи икіс два газди тай курили люльки. Никорин годованєц Иванко, крутивси поперєдь хати тай шош гикав сам из собов. У долішній хаті на лавици лежєв Лукин блідий, спокійний. У зголовах єму джєрга. У руках дерев'єний хрєстик. На ним червоні гачі. Сорочка білєнька, чіста. На ногах файні капці тай нові постєли з білими волоками. На столі нова скатєрть, а на ній колач тай світачі; а верх голови Лукинови — світуця убрана трійця.

Тоти оба газди, що сиділи оперєдь хати, то були старі Лукинові знакомці — Федір тай Михайло. Уни були убрані напів по гуцулски, а напів

у икимос міским шарапатю. Казали усім людем по дорозі, шо то уни є камратами Лукинових синів, тай їх періш випустили из войска, и уни були повернули до Лукина дати йиу знати, шо ни задовго вернутци из войны и Лукинови сини, але Лукина уже ни застали живого, тай тепер си тривожили, ек би то дати знати на войну Лукиновим синам, шо їх дедя уже нибошшік. От жура.

А Лукин мучівси у хаті, лежічі мертвим на лавици. Слухав, шо опришки говорили прихожим людем на комашню. Из тої бесіди ставало йиму то смішно, то злісно. Йиму зле було живому лежети так, ек має то лежети мертвий. Шо чес хотілося чіхати від смроду из свічьок, але чіхати боевси. Мусів терпіти. Иго и ксьондз би був ни пизнав, шо він ни мертвий, такого то зіля дали йиму опришки напитиси. Був голубий, ек афина, а опришки натерли йиму лице ише пшенишнов муков — цілком вигледав так, ек мертвец. Але оба опришки однако ни пускали людий у хату, бо казали, шо то Лукин помер на икус разливу турецку слабість, шо может си перенести на ціле село и на усу маржину. Люди хоть и ни вірили тим зайдеям, але однако у хату ни ишли, бо боелиси и самого Лукина, навіть и по йиго смерти, тай тих обох зайдеїв, шо так пудно-жесно дивилиси на людий — тимунь кождий, хто був прийшов видознати покойника, то лиш перехрестивси опередь вікнами, а ни зазираючи навіть у хату, завертавси.

Тої днини, шо мала бути комашня, то тоти оба зайдеї аж понад вечер попоїли, а оден з них зайшов у хату до Лукина. Тот схопивси та лиш запитавси, ци ни ма де близко коло хати чюжих людий, а вітак закричєв на Иванка: «Їсти давай сметани тай буришініка, але футко, бо зараз те буком, — а до опришка сказав — а ви тепер добре сокотіт, доків я си ни наїм, тай накажіт Иванкови, шо би уважев на коти, аби кіт у коморі молоко ни спорснів, а Михайло най ни забудет у деревишєти великим сверликом дирок навертіти, шо би я ише сегодне на комашни ни удушивси у деревишєти, ек ви мне там покладете».

«Ни бійси — сегодне уже ніхто суда ни прийдет. Ти харчуй здоров спокійно. Ми усе залагодили ек слід. Ксьондз та атаман аж завтра придут на твій опровід, а шкапєта у руках наших добрих товаришів, уже ждут на тебе сегод-

не під Греготом.

На комашню прийшли ксьондз из деком, атаман тай фамілія и кілька сусідів. Ни дуже хотілося усім цулувати Лукина — на послідним цулуваню, тай добре, шо опришки прикрили цілого Лукина полотном почерез тоту ніби разливу слабість, бо могли би були пізнати усі, шо він теплий, а ни студений.

На цвинтари, ек спустили деревишєте у єму, то опришки наметали наперед на деревишє богато фої и аж вітак засипали глинов гріб, бо боелиси шобиси Лукин до опівночі ни удушив у деревишєти, ек би глина просипала дирки у деревишєти.

По погрібі опришки запросили усіх людий назад до Лукина на комашню, бо аж тепер її йиму зробили, ек узели тіло з хати, тай йиго загребли. Повні хати зійшлоси людий на комашню так, шо у хатах ни було си де вернути. Позношували на комашню, шо вариласи по сусіцких хатах. Опришки зарізали на комашню вола, тай два барани. Перві сестри понаробювали голубців из солонинов. Величязні миски були понасипувані студенців, тай повні гуслінки бербениці прилагоджені були на цу комашню, бо Лукин був маючий газда — тай було з чього зробити гойну комашню и на цілі Брустури.

На комашни усі пили тай їли, споминали Лукина сіре, а Лукин у гробі каравси тай ждав товаришів опришків — боевси, шоби ни прийшли запізно йиго відкопати, бо він тут душивси си уже у гробі.

Саме була темна опівніч, ек прийшли опришки на цвинтарь, відкопали деревишє и ледво живого Лукина з него витегли, а вітак завергли деревишє глинов назад, а на гробі поукладали усе у порєдку так, ек було. Лукин сів на своє шкапє, тай разом из опришками потихоньки на конєх пігнали почерез Шіпот на Грегіт. Уни цікаво йшли, бо довечєра хотіли бути аж на Гаджіні, де на них ждало решта опришків у дебрях, а дорога була далека и ни легка, бо уни си мусіли промикати бічними плаїчьками, шо би по дорозі ни подибатиси из людьми, або смоляками, шо гонили горами, шукаючи за опришками.

Хоть ек це штудерно усе опришки зробили, шо Лукин умер и йиго поховали, то однако були такі люди у Брустурах, шо знали, шо Лукин ни

умер лиш пішов він у вопришки. Але за це ніхто не хотів голосно говорити, бо си усі боєли. Иванко — Лукинів годованец діждавси из войны Лукинових синів, шо здорові повернулиси из войни и перебрали собі від Иванка дедьови маєток.

Єк розказували люди, то Лукин лише цілих

шість років ходив из опришками и робив їм шораз то крашу марфу. Инчі мосяжники училися робити на йиго роботі, бо він був перший и найліпший мосяжник. И до тепер таких чепраг и ретізів, єк він умів робити, ніхто другий ни годин їх таких зробити, єк він.

Лукин Дутчак ще цілих шість років ходив по горах из опришками, виготовляв їм гуцульську марфу.

Повернулись із війни його сини і продовжили мистецьку справу свого деді. Це син Никора Дутчак (середина XIX ст.), внук Дмитро Дутчак (1856-1939 рр.) та внук Дмитра — Іван Лук'янович Дутчак розвивали і збагачували гуцульський промисел.

Згодом у майстерні Дутчаків у Никори та сина Дмитра навчалися мосяжництва Марко Мегединюк (1842-1912 рр.) з с. Річка та Василь Девдюк (1873-1951 рр.) з с. Старий Косів, які згодом працювали у Вижницькому училищі різьбярства та меблевої орнаментики викладачами. Справу давньої традиції Дутчаків підхопили і продовжили видатні майстри з с. Річка, члени Спільки художників М.М. Медвідчук, І.Ю. Тинкалюк та М. Прощук — автор коментарів публікації.

Досліджуючи і вивчаючи історичні сторінки про гуцульське мистецтво і, зокрема, мосяжництво та опришківство неможливо не згадати етнограф-дослідника Норберта Околовича, який не був уродженцем Гуцульщини, але проживав у с. Річка, досліджував і записував факти на гуцульському

діалекті. Він черпав діалект від односельчан, а найбільше від Петра Шекерика-Доникова із Жаб'єго.

«Ни раз справив мене Петро Шекерик-Доників, жаб'євський вїйт, на гуцульський говір! — Ни раз заговорювали ми оба на гуцульську старовітчину!». Норберт Околович записав подію про майстра мосяжника Лукина Дутчака на гуцульському діалекті в 1936 р., яка збереглася і дійшла до сьогоднішніх днів.

Михайло ПРОЩУК

Пояснення слів гуцульського діалекту:

терхи — мішки, бесаги,
Никорин — прізвисько, але звати його було Лукин Дутчак,
жарування — оздоблення металом,
чепраги — зачіпки до сардаків,
ретезі — ланцюжки,
удавалоси — сподобалось,
довідний — досвідчений,
гирічньий — надзвичайний,
гражда — будова-загорода.
маржина — худоба.
мосет — латунь,
спуза — попіл, порох
годованець — приймак,
охаблений — незграбний,

негарний,
зварига — сніг з дощем,
вівкав — пицав, кричав,
марфа — товар,
футко — швидко,
сараку — бідолахо,
каганчік — мала лампа,
оружені — озброєні,
пудно — дивно, страшно,
лавиці — лавки в хаті,
бордюги — шкіряні мішки,
кліть — комора,
Футко — швидко,
гутурічі — говорячи,
повістував — розповідав,
охабний — незграбний, неакуратний,
хлопчіші — хлопець,
обзирава — оглядав,
букурійка — пасок,
черес — широкий шкіряний пояс.
Котрийс — якийсь,
не цебенкай — не говори, не ляпай язиком
ужу — ударю,
калюхи — кишки (живіт),
данець — танець,
обзирава — оглядав,
жехлі — гарні, добрі.
борзо — швидко,
берло — тягнуло.
ватра — вогонь.
сарсима — інструменти,
гонорічіси — гоноритися, гордитися,
мольфар — примівник,
комашня — поминки на похороні.

Знайдено неопубліковану повість Г. Хоткевича «Паниполек і Туманюк»

В ПЕРШЕ про ніде ще неопубліковану повість Гната Мартиновича Хоткевича я прочитав у Верховинській районній газеті у статті світлої пам'яті доктора філологічних наук, уродженця Рожнова Федора Погребенника, присвяченій 80-річчю Г. Хоткевича.

Тривалий час для нас було загадкою: чому про нашого предка, який і прізвище своє набув від характеру діяльності — Панипалюк — немає ніякої письмової згадки.

Гнат Мартинович, написавши повість, яку, на жаль, не зміг опублікувати, немовби «запатентував» собі і тему про наш рід, і дещо перекручене прізвище.

Згодом відомий польський письменник Станіслав Вінценз у розділі «Історія свободи або кінець опришкам» у книзі «На високій полонині» вивів образ літературного героя Дмитра Пониполяка-Василюкового — такий собі напівлегендарний романтичний збірний образ опришка з роду Панипалеків.

Дійсно, і Гнату Хоткевичу і Станіславу Вінцензу був добре відомий Дмитро Панипалек з Васильків — шанований і заможний газда з села Голови, який на початку минулого століття подарував ділянку своєї землі під будівництво сільської школи, в якій вчителював відомий етнограф Лука Гарматій, а згодом не менш відомий письменник Михайло Ломацький, який написав в еміграції 18 книжок про гуцулів і Гуцульщину. Одна з них — «Верховино, світку ти наш» починається розповіддю про те, як Дмитро Паниполек стрів Михайла Ломацького на перевозі через річку Черемош у селі Вигода і забрав його

возом у село Голови, де допоміг розміститися і розпочати роботу вчителя, а згодом — подарував йому полонину. Вірогідно, на знак вдячності за добродійність і підтримку Дмитра і виник літературний образ Василюка-Пониполяка.

Насправді сімейний переказ про Панипалеків має дещо іншу історію. Героїчним предком роду був Кокіда — один з опришківських ватагів до Довбушівського, а, може, й давнішого періоду. На таку думку наштовхує відсутність християнських імен у засновників роду. Навіть друге покоління Кокідів мало імена старослов'янського походження.

Сам Кокіда відомий тим, що брав участь у невдалому нападі на весільний кортеж Трансільванської принцеси. Чи опришки не розраховували сили, чи хтось встиг попередити про небезпеку, але напад провалився і був відбитий.

Рятуючи від переслідування основну групу побратимів, Кокіда з частиною товаришів вдало прикрив їх відхід. Йому вдалось не тільки затримати переслідувачів, але і самому вирватися з оточення живому. Щоправда, в бою він втратив ніс — відрубали шаблею. За цим носом він був знайдений польською владою і закатований на дибах, так і не виказавши імені жодного із своїх соратників.

Кокіда загинув, але залишився син, якого назвали Кокідиним і добавляли Панипалек. Від сина пішло чотири гілки роду за їх іменами. Один з них був найздоровіший — його називали гуцули теньгий — Тенко, другий — худий, так і називався Худек, третій жилавий, вузлуватий — Фузул, четвертий найменший — Чучик.

З того часу до сьогоднішніх днів роди збе-

регли своїх потомків, але по суті — це єдиний рід, який має свою генеалогію, герб, шляхетство, нараховує понад 600 потомків та біля 120 родових вузлів...

Сам рукопис повісті зберігається у Львівському державному історичному архіві. Попередні спроби дістатися до безцінної знахідки не увінчувалися успіхом. Лише у цьому році при допомозі наукових працівників філії «Гуцульщина» Українського інституту народознавства Івана Михайловича та Ярослава Івановича Зеленчуків вдалось одержати електронну копію рукопису, за що автор цих рядків висловлює їм щирю вдячність.

Запропонована читачеві частина повісті Гната Хоткевича «Понипалек і Туманюк» тематично й інтонаційно близька до попередніх його творів про гуцульських опришків «Олекса Довбуш» і «Камінна душа». Основна тема твору: не проста, часом трагічна доля опришків, гордих і волелюбних гірських розбійників, які боролись з соціальною несправедливістю, національним гнітом, насильством і сваволею властей, захищали скривджених та допомагали знедоленим.

Перед нами проходить ціла галерея знаних опришківських персонажів: ватажків Пониполека Дмитра (Василукового), Сапріячука Проця (Туманюка), Уласія Шведюка (Шведа), популярних в народі опришків Михайла Бойчука (Кляма), Пелеха, Кудиля, Лизуна, Софіюка, Фелеша, Дуні, Чупрея, Козмана та інших. Їхніми прообразами були справжні опришки з такими ж іменами. Події, описані у повісті, теж мали місце. Правда, всі герої твору діяли в дещо іншому часово-просторовому вимірі. Але автор виявив бажання звести їх за законами літературного жанру в один час і в одне місце — на Гуцульщині, якою Хоткевич був захоплений також романтично. Світ Гуцульщини своєю красою, самобутністю побуту, звичаїв і традицій, гордістю і волелюбністю горян полонив творчу уяву степового жителя. Але образи опришків у повісті не в усьому відповідають поетичним образам, що існують у на-

роді. Герої Хоткевича — особистості з різними характерами, суперечливими натурами, не прогнозованими діями. Та й сам автор посилює ці риси, заставляючи своїх героїв чинити не властиві їм дії, таким чином підсилюючи драматургію твору.

Хоткевич недаремно назвав свою повість саме так, бо в образах двох опришківських отаманів Панипалека і Туманюка сконцентрований ідеал бунтівника водночас, так би мовити, у двох його іпостасях.

Шляхетний, артистичний, гоноровий Васильків і сильний, відважний, справедливий Туманюк. Між ними є навіть суперництво і автор його підкреслює, інколи віддаючи симпатії народу Туманюкові. Разом з тим, незважаючи на це, всіх знаменитих опришків: Кляма, Пелеха, Кудиля, Лизуна та інших Хоткевич віддає до ватаги Панипалека.

Доля двох ватагів теж різна. Василук з своєю ватагою вимушено переходить на Молдовську територію, влаштовує своє життя і мирно працює у своєму господарстві, а Туманюк гине у підступній засідці, влаштованій його ворогами.

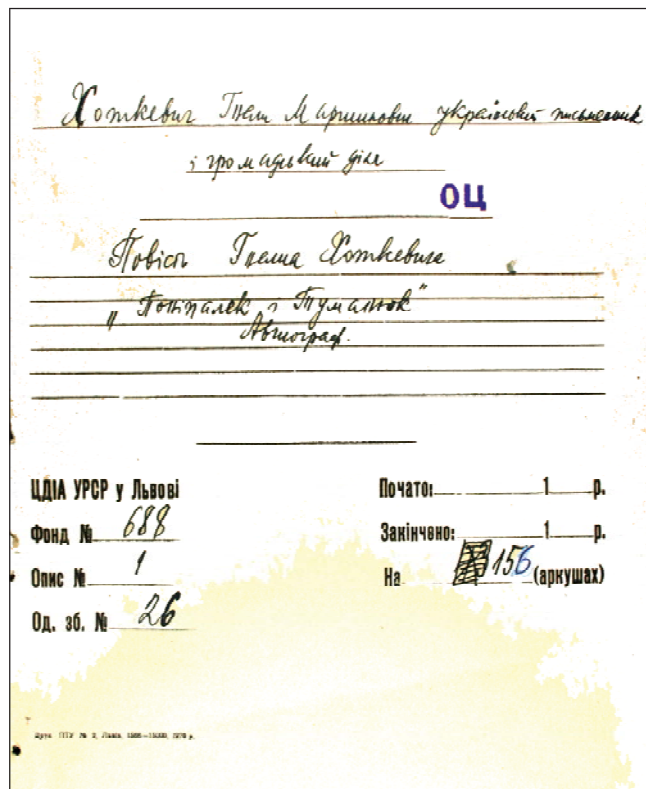
Треба підкреслити, що Хоткевич писав не історичний твір, а художній, тому до образів не можна підходити з науково-історичною міркою. Це художні образи, які створив автор на доступному йому фольклорно-етнографічному матеріалі. Як усім творам гуцульського циклу, повісті притаманні романтичні риси і фольклорні елементи набувають самодостатнього характеру, виступаючи у своїй первісній, природній формі, що деколи натискає на структурну композицію твору. Але це не зменшує його цінності.

В архіві зберігаються два варіанти твору — україномовний і російськомовний. На жаль, в українському варіанті автографу повісті є втрати — відсутні окремі сторінки. Натомість варіант твору російською мовою зберігся повністю. Тому частково ми використали його для збереження сюжетної лінії повісті.

Гнат ХОТКЕВИЧ

Панипалєк і Туманюк

Титульна сторінка архівної справи
на повість Гната Хоткевича

В опублікованій частині вона зв'язана в більшості з образом Дмитра Пониполека-Васильюкового. У чергових публікаціях читачеві буде запропононо наступні розділи твору. Всього повість має біля 120 сторінок.

Як видно з архівних матеріалів, Гнат Хоткевич писав повість уже в радянський період свого життя і творчості. В яких роках і як вони потрапили до Львівського архіву, нам поки що невідомо. На титульній сторінці архівного опису значиться 1970 рік, але чи це рік поступлення одиниці зберігання, чи рік переобліку — невідомо. Надіємось, що згодом все з'ясується. І забутий і неопублікований твір Гната Хоткевича (до речі, в літературознавстві його чомусь називають незакінченим, хоча своєю рукою автор написав «кінець») буде повернутий до української літературної скарбниці.

Петро ПОНИПОЛЯК,
син Михайла Пониполяка-Палішиного
з роду Тенкових

ПЕРЕХРЕСНЕНСЬКА КОРЧМА ГУЛА. На позір усе було як і звичайно: звивався Шлойме, звивалася Сура, звивався малий Гершко і люди пили, співали, грали, котрий охичний у флосеру. Але помімо того вправне око помітило би, що і все так, і не так. У звичайному звуку корчми є якийсь такий тон, ніби гучний, ніби скриптий, ніби дідько го знає який, але щось звучало іще. Коли йкий газда кричав «ще флешку», то в тім крику було все, що й звичайно буває, але іще щось: от ніби чоловік замовляє не тому, що йому хочеться випити, а тому, що би було коло чого посидіти. Коли хто вискакував на середину потанцювати, то вдарив-не-вдарив постільцем об підлогу, а вже оглядався, от ніби хто прийде й скаже: «А-но! Доста того!» Не було свободности, не було тої «охоточки», що скрашає кожду гульню, робить її щирою, коли то набуває си чоловік, а й ще си хоче. А тут щось натягнуте, щось плутає ноги, плутає слова жартівливі, не дає виходу чомусь що засіло у серці.

Молодеки — ну, що ж то така братія, що їм усе море по коліна. Най ковбки з неба зачнут падати, то й тим не здивуєш. А старі газди, що на них село стоїть, що морально відповідають за все — тим якось не собі.

В чому ж річ? Що сталося у селі такого, що засмутило чи занепокоїло архонтів? Чи, може, сталася новина — «породила попівная хорошого сина»? Чи, може, прогрішився хто проти громадської моралі? Крадіжка, злочинство — що нарешті? А новина дійсно була. Та ще неабияка. Це хоть кому голу затеменит.

Уласія Шведюка настановили пани війтом! То що з того? Настановили нового війта — в чім річ? Не однаково хіба кого? Вже порядну люди-

ну пани війтом не настановлять. Все йкус кутю-гу лещту. І нема чого тут ні сумувати, ні радіти: аби була шия, а єрем буде. А прецінь люде затривожилися. Бо най би кого-кого, а то Шведа! Рахуйте лиш люде добрі! Та...а...а... Кому-кому, а Шведові ставати на війта...

— Пани знали кого ставити. Уже хетрі.

Дійсно в данім випадку пани проявили немаленьку свою хитрість. Бо не в тому була річ, що на місце старого війта поклали нового — це байка, і ради цього село не смутиться. Але що там війтом настановлено власне Шведюка — от у чім річ. Думка панів ясна і кожде її прозріває легко: Швед, старий опришок, знає усю опришківську поведінку. Настановити його війтом, змусити ловити опришків — це значить мати їх у руках. А що село було пов'язане з опришківством — той сам був в опришках, у того й зараз брат ходит, той просто симпатизує — то перспективи були не любі! Тим більше, що опришківство — то таке діло, що, ек той казав, — не зарікайся.

Сьогодні ти газда і все, а завтра можеш встати вже десь у гаврі, бо ти вже опришок.

Тому й журилися газди. Не могли простити Шведюкові, що він згодився.

— Такий, рахувати, опришок.

— Перенний!

— На Золотий Бані був.

— Та же ци був, цин и був, а Боршю грабував.

— Шо Боршю? Болахів напав з легінями! У саме полудне» Це дійсно був подвиг, і в літописах опришківства таких подій було мало.

— І отакій людині на війта ставати? Хе... Встид.

А дехто знаходив лагодячі моменти:

— Згодив си... То лиш, так си говорит. А ек би то вин ни згодив си? Правда, як ти скажеш, що не хочу? Пани тодгди згадають, чим ти був і замкнуть самого. І все пропало.

— Тут таке... Кождий за свою шкіру си боїт. Дехто посував своє всепрощення аж до того, що казав:

— Ше ліпше, шо Шведюк. Вин, може, й арештує кого, а витак пустит.

— Ого — пустит! А пани дурні, ци ек! Га-

даєш вни не видет? Ого!..

— А так. Вин буде пускати, то го самого страте, тай вже.

Усе це була правда, становище Шведюка було безвихідне, кожний на його місці зробив би так само, але... Але все ж не вміщалося в гуцульському сумлінні, що Швед, Уласій Швед буде ловити опришків.

— Та же его побратими ходє: і Михайло Клям, і Панипалєк, і Софіюк, і Мігаюк. Та всі, рахувати таки всі — та ж з-пид его руки. А вин на їх душу ме наставати!

І не мирилася з тим свідомість. Як-не-як, а Шведа поважали за його славне минуле. Хоч він був і зайшлий у Перехресному чоловік, бо «усів си» тут ек си вернув з опришківства, але слава його прийшла з ним, і перехреснянська громада приймила Шведа щиро. Не минало неділі, щоби хто-небудь не оповідав в корчмі про знаменитий напад Шведа на Болахів. Уже сама думка напасти на повітове місто, де є преці військова залага, всякі власті — вже сама думка була смілою, але Швед відважився...

Отакій був Швед Уласій. А глянувши на нього, ніхто би й не сказав. Був круглолиций, білявий, завжди веселий, любив пожартувати. Правда, був великий на зріст і сильний. І от такий чоловік стає війтом. «Пішов на пси», як говорили гуцули.

Оце ж він конче прийде до корчми, бо ще не було на світі війта, який не прийшов би до корчми в перший момент своєї величності, аби покрасуватися, попишатися своєю міццю. От чому сиділи люде, хоч не одному вже треба було йти додому, от чому просили ще флєшку, хоча було вже доста...

ПРИЙШОВ НАКАЗ ІЗ КУТІВ від пана Фішера аби ставився до пана мандатора беззволочне. Ну, що ж — Швед уже знав ці закликання: панові Фішерові потребувалося якнайскоріше грошей, і він посилає за Шведом, вважаючи його щось вроді дійної корови, яку треба доїти регулярно. Тому Швед ішов весело, жартував із жінкою, заходив до сусідів по дорозі.

Але розмова із паном Фішером вийшла цілком несподіваною. Насамперед Фішер зустрів Шведа надзвичайно гречно — вже одно це перелякало старого опришка: він знав, що начальство буває дуже гречним тоді, коли думає тобі яку пакість зробити. І тим гречніше, чим більшою є задумана пакість. Із Шведом пан Фішер був надзвичайно гречний — отже опришок міг сподіватися всього найгіршого. Але те, що він почув, перевершило всяку мірку.

— Ну, пане Шведюку, — лаmanoю своєю мовою почав Фішер. — За ваші великі прислуги краєві і своєму народу наш найясніший цісар хоче дати вам велику честь — нагородити вас за ваші невсипущі труди.

Швед стояв і лупав очима. У чім річ? Відколи пан Фішер, всесильний мандатом — відколи він прийшов до того, щоби гуцула, та й ще й бувшого опришка величали на «ви»? Що за напасть чатує? Де прячеться жало в оцій масній бесіді й як та куди воно шпигне? Довго говорив Фішер, довго нічого не міг зрозуміти Шведюк, тільки все більший страх обгортав його душу. Бо це ж не даремне. Вже так ні з того, ні з сего не буде Фішерина мастити.

І діждався розрішення загадки.

— То аби вас як належно вшанувати, наш найясніший тато (Фішер приміювався до селянських форм бесіди) вас і призначив війтом у вашому селі. Ось і патент на тоє. Бачите? Цісарско-крулевська печатка.

Швед не міг утямити одразу. Не збагнути усієї глибини. Йому одразу здалося, що то справді честь і тільки честь. Не прозрів одразу. Але інстинкт йому підказував, що тут щось не так, що не може бути, аби Фішер дійсно просто хотів нагородити Шведюка, та ще за такі більш сумнівні заслуги. І тому Швед стояв насторожившись, тримався помітно в очікуванні. Стати війтом, хазяїном села, відбирати гонори, бути всюди першим — то таки заманливо, але скільки велить за те заплатити Фішер? І головне — чим?

Як грошима — дідько бери гроші, їх можна дати скільки угодно, бо знайдеться й при хаті, а відтак є ще невичерпна резерва там, на Чворанику Циган таки добре стереже скарбів опришк-

івських, і їх ніхто не забрав. Швед то напевне знає, бо був там і обслідував. Все це метелицею пробігас в голові Шведа, але він стоїть і мовчить, бо кінця, кінця не видно! Але став показуватись й кінець. Вилізло шило з мішка.

— І ми знаємо, що пан Швед є ретельний слуга цісарський і всяку службу цісарську зробить з охотів і з приємністю. На кожду потребу цісарську хто перший? Швед! Де треба прислуги цісареві — хто перший? Швед! І ми то всі знаємо і найясніший тато знають.

Лізе-лізе якась шпичка у серце Шведюкови... десь там холоне у душі...

— Наш найясніший тато смутен дуже й скорбує, що в усім, рахувати, цісарстві спокій і лише в однім краю неспокій. В усіх краях люде сп'ють супокійно — і лише в однім краї люде не можут спати спокійно. І цей край Гуцульщина. Не люблять гуцули свого найяснішого тата, бо досі ще не виловили всіх опришків. Отже, хто хоче добра своєму цісареві й усій державі, той мусит допомогти владі виловити тих злодіїв проклятих! Пан Фішер аж долонею по столові дзикнув — так йому відев опришки в печінках засіли. А Шведюк одразу все зрозумів, більше не треба було йому казати...

Се його наставили війтом і вимагають від нього, щоби він половив усіх своїх бувших товаришів. Бо знає усі їх зимовники, знає усю поведінку — та що там балакати.

Хотів випростатися Швед, гордо, ек на газду, пристойно відповісти:

— Декую за честь, лиш я того ни можу си ймити.

І піти би. Так згорда ступаючи. Але нічого того не зробив, бо пан Фішер стоїть і схибно так посміхається, а в посміху тім бачить Шведюк, що от-от-от лиш не скаже: «А що, братчику, попавси? Ні вже тобі не викрутитися»... промурмотів шос Швед, що він не може... що він не до тога... і так далі, але лице пана Фішера почало міняти свою лагідність, сірі очі стали лютими, погляд їх загострився, тонкі губи перекривилися і нараз де й ділась гречність.

— Ей, Шведюку, — не мудруй. Ти знаєш хто ти єсть? Знаєш? То ж то. Думаєш, я забув і инчі

забули? Ні, ми добре пам'ятаємо. І Боршю, і Болехів пам'ятаємо — усе пам'ятаємо. І коли ми тебе не займали, так не за ці сороківці, що ти їх кидав нам, аби очі замилити, не-є-є.

І довгий Фішерів палець кивався біля носа Шведюкового.

— Нас, братчику, за сороківці не купиш, бо ми цісарські слуги! І коли ми тобі дозволяли!

Голос пана Фішера став пискливим. Пан начальник завжди пищали, коли хвилювались:

— Коли ми тобі дозволяли дихати на цім світі, то се було пляново. Це входило в наші пляни, і я це робив з дозволу зверхності своєї. І от тепер зверхність моя кажуть мені аби я поклав кінець опришківству. Я й покладу йому кінця! І почну цей кінець із тебе. Вивезу старих, завзятих, а молоді — то байка. А от вас, вас, голубчиків! Вам треба прикоротати крила. Гадаєш я не знаю, що ти там у Перехресних робиш? Гадаєш не знаю, як ти зимуєш опришки, переховуєш, даєш їм зброю, вказуєш куди йти грабувати? Гадаєш, ми нічого не знаємо й не бачимо? Ні, пане Шведюку» Ми все знаємо!

Швед зрозумів. Він і сам знав, і знав, що Фішер теж знає, що у Шведа жадних стосунків із опришками нема, він порвав з ними раз і назавше. Але от тепер видно було, що Фішер може наговорити що йому угодно, і Шведові нічим буде боротися. Почув себе нараз мухою в обіймах павука, заливалось тільки право дзизчати. Швед рішив вдатися до одвічно могутнього засобу.

— Пане начальнику. А чи ни мож би було тої чести мені обигнатиси? Я бих дуже файно подекував панови начальникови.

З уст Фішера вже готово було зірватися — а скільки даш? Але потім згадав, що Шведа однако можна буде дойти і в званні війта, а загроза із Станіславова і серйозний наказ про ліквідацію опришків — це не жарти. Тут пахне усією кар'єрою. І пан Фішер лагідно поклав руку на плече Шведові.

— Слухай, Уласію. Ти мені голову не мороч, а коли хочеш зі мною по-доброму, то давай умовимся так. Вилови мені тільки Туманюка та Панипалеска. Тільки цих. Як не буде їх, решта розсиплетси. Я вже знаю. То нікому ватагувати. Ти

ж не підеш, правда? А Бойчук не до того, та й решта — так само. Вони собі підуть геть, а я тоді тебе і з війтівства зніму, коли воно тобі не сподобається. Бо бачиш, я тобі так скажу. Мені є твердий наказ — виловити опришків. Як я того не зроблю, то мене скинуть із мандаторства, а мені того ся не хоче. Всякий за себе — правда? — Фішер пройшовся по хаті. — А потім я ще так тобі скажу. Мене знімуть за те, що я не вмів опришків виловити. На моє місце призначать такого, виходить, що вже зуміє. То як ти думаєш — тобі краще від того буде? — І знову лагідно потріпав по плечу Шведа. — Ні, братчику. Це не в твоїх інтересах, аби мене скидали з мандаторства. Бо як прийде по мені твердий, та ще з наказом аби опришків і одного не було, так він же з тебе першого почне. І від него вже не відкупишся. Я людина не горда. Давав ти мені трошки — я й доволен. Бо знаю з ким маю діло. А другий того не захоче знати: раз ти опришок — іди на шибеницу, з вашим братом розмова коротка. Ну й підеш. І гроші твої не допоможуть. Ні, браччіку, давай уже ліпше так: ти мені, і я тобі. Ти мені вилови опришків, а я тебе збережу й не видам. І поки я мандатором — живи собі спокійно, нікого не бійся. Ну як мене не стане — тоді вже, як знаєш.

НЕ ЗНАЄ, ЩО РОБИТИ ШВЕД. В місто так легко, так радісно було йти, пісні співались. А назад — і ноги не несуть, і на світ божий дивитись не хочеться. Відчував втому. Зайшов в корчму відпочити й випити із злості. Випив порційку, другу, третю — не бере! Сказав подати блюдо студінцю. Сидить, їсть. І шматок в горло не лізе. Раптом відчув — хтось ударив його по плечу. Глянув — і очам своїм не вірить! Василюків Дмитро! Чуть не крикнув Швед:

— Понипалек!.. Ти?

Дмитро приклав палець на губи, а Швед спам'ятався. Але і диво — ж! Василюків, отаман опришків — адже це він після Шведа взяв атаманську бартку в руки — замість того, щоби сидіти де-небудь в криївці, набувається собі в корчмі, під самим носом кутської влади! Правда,

Одна із сторінок рукопису повісті «Панипалєк і Туманюк» Гната Хоткевича

змінився трохи. Заріс бородою, але хто би не пізнав Василюкового? Такий же жовтоволосий, кудрявий, очі світлі, завжди усміхнений. Як його не пізнати?

Вийшли з корчми, звернули в лісок, сіли. Є про що переговорити. Забув Швед, що він «газда», забув, що він уже вїт — розмовляв щиро. Вони і раніше дружили: і один весельчак, і другий. Коли під мухою, животи болять від реготу у всієї компанії. Один скаже, а другий — поправить.

— Єк же це ти, браччіку, і бога, і пушкарів ни боїшси — серед білого дня в корчму заходиш? Та ще в таку придорожню! Наскочити можна!

— Ой, га!.. Раз няня родила – раз прийде-ць й гинути. Надоїло одному, закортіло й на люде подивитиси. Був я у Гриця Багана —

— прецінь, він кум міні.

Швед прекрасно розуміє, що справа тут не в кумі, що тільки заради голубих очей міг опришок покинути добре налагоджене місце і відправитися в саму гуцу, в саме осине гніздо. Але з делікатності Швед робить вигляд, немов вірить в особливу притягальність кума Багана.

— А зимуєш де?

— А зимую уже шість років на одному місці — під плаєм, як йти в Лудову. В Глистоватім, під Кадубом. А ти, як брате-товаришу? Чую — газдов став, богачем! Диви си й вїтом тебе покладут, та й будеш нас тогди ловити.

Шведа пересмикнуло. Він раптом згадав, що він уже вїт. Нічого ще не зробив, нікого не видав, але уже носить на собі Каїнову печать. Хвилину перед тим щиро, без задніх думок питався Василюкового, де той зимує, а тепер — навіть кров вдарила в голову: що подумає Василюк?

Швед замовк і якось цікаво почав дихати. Дмитро глянув здивовано:

— Що з тобою, браччіку?

Швед вагався. Соромно йому, але наважився:

— Слухай, Дмитре, що я тобі скажу. Та й вір міні, шо я правду, тільки правду буду казати.

І лиш перші слова виговорив Швед, а вже ледь вловимим рухом помацав Василюків пістолети. Гірко посміхнувся Швед, помітивши цей порух, і в коротких словах розказав зміст сьогод-

нішньої розмови з Фішером.

А Василюків... Як тільки зрозумів в чому справа, як барс відскочив у бік і з блискавичною швидкістю вихопив пістолет из череса. Та же це вїт сидит перед ним! Представник адміністрації!.. Природний ворог!.. Так ось чому він випитував де мій зимівник!.. Та наперед дітъя ззіш, ніж мене найдеш там!..

— Спреч пістолє, Дмитрику — та же ви-диш, шо смих без зброї. А тобі кажу, шо ни сегонне-завтра, не завтра, то через тиждень, через два, — розумієш, — мушу йти на вас. Правда, я пиду так, аби ви встигли втекти, я буду гонити си за вами, але так, аби ни подогонив. Та може всяке трафитися. Я ж буду ни сам. Надимнов постанове икус біду, мут мене пазити. Тимунь, браччіки, на мий позир вам кажу — тікайте дес.. На йкийс чес тікайте. Я хотів когос надійного пислати, аби перестерегти, але де вас шукати ни знаю. Сам Бог тебе пислав на мою стежку, аби мене вид гріха встеречі. Єк знаєш, де Туманюкові хлопці, перекажи, най и вони тікают. Бо може усяке си трафити. Може так бути, що я мусітиму вас ловити, а я ни хочу того на сумлінню мати.

І довго ще говорив Швед, мов просив вибачення у Василюкового. А Дмитро слухав мовчки, стуливши губи. Прощання вийшло холодне.

Василюк подякував, як гречність веліла, але пістоля не сховав, і як відійшов трохи, стрибнув мов барс у ліс і погнав скільки духу в обхід Шведови. Обходити довелось трудно, бо трапився рів глибокий, дуже зарослий. Але Василюк продерся і весь час ішов за Шведом назирці.

А Швед ішов понурий, темний, як ніч. Він знав, що Дмитро десь іде близько: хотів стати й крикнути:

— Дмитрику, брате, не труди ніжки. Не маєш мене сокотити, бо правду-сми ти вповів. Але мовчав і йшов далі.

ДИТРО ВАСИЛЮК-ПАНИ-ПАЛЄК попав в опришки звичайним способом — через рекрутацію. Ішов додому із долу, тай сів отам на Буківци, саме на перевалі, припочи-

ти трохи. Коли тут, як де взялися смоляки. Обскочили з усіх боків і хотіли схопити. Але не такий був Дмитрик, що би си дав себе ймити. Одразу вихопив два пістолі з-за ременя, одразу з обох випалив у гуцу й одразу двох убив на смерть, а кількох ще й поранив. У тім заколоті, у тій заворушці скік з обриву униз, впав на землю, покотивси покотом униз і щез у кущах. Дуй тепер му в гузицу.

Але, очевидно, дорога відтепер Дмитрикові була одна — в опришки.

Скоро виділявся із опришківської сірої маси, легіні вибрали го ватажком, і він шість років панував над околицею. Нікуди й зимувати не ходив, а визимувавси отам під плаєм, ек си йде в Лудову, під Кадубом. Восени ото вийдуть на Кичеру у Стовпних — місце там було таке спосібне до того. Баюють там, гуляють, та й си набувають. З пістолет стріляють, що страх, гет дими укриють землю! Любит гуцул стрівбу й стрілянину. Відси розході си хто куда. Хто йде за гору, хто в Молдову, хто так си сподіває візимувати, як Клям, скажімо. Він ніколи нікуди не ходив зимувати, але перебував таки у Головах. Не дома, правда, не у своїй хаті, але поблизу. Там, де Хромачук зимивник має, була там велика хіхлатиста елиця. Вона була така густа, що під ню ніколи не промокало: ні сніг, ні дощ не проходив.

Отам зробив собі Бойчук потайника — там і відимувавси. І не то, що сидів цілу зиму безвихідні, ні. Він і виходив. Правда, коли випаде первослідиця, то сокотив си й сидів тихо. Але вже як зима засерепивитіє, то вилізе в яку темну ніч і потайки ухопит си за спідні гілки, вилізе на дерево, а з дерева на пліт та плотами, плотами серенами та й приходив до своєї хати. А він же був батьком дванадцятьох дітей, то було що в хаті робити.

Так от Василюк, коли побалакав із Шведюком Уласієм і переконався, що влада, мабуть, дійсно візьметься зкрута за нашого брата, задумався. Дійсно, можна було повірити. Саме час був властям розсердитися, бо тут і Василюків, і Туманюк. Шо один не зробить, другий доробить. То давніше, коли в Кутах іще процвітав був сап'яновий промисел — виправляли гуцули з вірме-

нами козячі шкіри на сап'ян, а угорські купці закупляли той сап'ян, і йшли на торги до Пешту, Дебрицена й далі, потім вертали із повними золотомошнами — тоді опришківська увага устремлялася в той бік, а се місцевій владі не горіло, й не боліло. А тепер промисел той упав, купці не їздять більше, і енергія опришківська обернулася на місцеві джерела прибутку — на панів, корчми, багатих і заможних господарів. І знов, якби діло обмежувалося тільки багатенькими газдами, знову влади могли би бути спокійними й не турбуватися особливо. Але біда була саме в тім, що, як на те, вибралися такі ватажки опришків, які найменше зачіпали, власне, село, а більшу увагу звертали на панів і корчми. Про Туманюка й говорити нічого: то був злосний ідеаліст. Він за честь собі покладав, що не обграбував за всю свою діяльність жодного хрискенина, як він висловлювався. Клієнтелю свою вибирав власне тільки з найближчої до влади верстви.

Василюків трохи заздрих Туманюковій голосній популярності. Любило селянство Проця за його чесну, відкриту вдачу, за його силу, відвагу й за дійсно ідейне опришківство. Бо скільки не ходив Процьо, а не мав на собі й краплі люцької крові, щоб ніби так, сам схотів. Ек у бою — ну то вже така річ: або ти мене, або я тебе. Так траплялося. Але, щоб прийшов і кого вбив будь то пан, будь то жид — ні такого не бувало. І сам не вбивав, і легіням не дозволяв.

Коли який пан дуже збиткував ся над людьми — приходили піддані не до кого, як до Туманюка зі скаргою, і Туманюк ішов, робив розправу із паном, ділив панське добро не лише між своїми хлопцями, а й взагалі з усіма, хто під ту руку нагоджувався. Було й таке, що бідна удова вставала рано, а до дверей прив'язана корова стоїть. Що таке? В чому річ? Ніхто нічого не знає, ні у кого не пропадала, сказати би приблудилася, так курмеєм прив'язана. Ну вже так і рішали люди, що то Туманюк. Або ж сам бачив, як удовиця бідує, або ж оповів хто.

І його слідами старався йти і Василюків, бажаючи набути популярності серед селян. І ось, коли зібралось таких суперників двоє, і то один, то другий вписували в реєстр об'єктів своєї

діяльності ще одну поміщицьку садибу, ще одного ставленика кутської поліції, власника корчми — природно було владі обурюватися. А вони, отамани, як на зло немов би наввипередки йшли: то один викине таку штуку, що владі гаряче стає в Кутах, то другий. От ще недавно Василюків сильно образив владу тим, що покарав такого улюбленця кутської поліції, як космацький війт Курило.

Це був богач. Тримав по десять і більше слугів. Безмінно війтував декілька років. Словом — *persona grata*. Сталося як то Курило відав рекрутськими наборами у своєму селі, віддати у військо одного свого робітника. Слуга, звичайно, утік — і дав клятву помститися. Декілька разів засідав він на Курила, але нічого не міг зробити. Тим більше, що Курило бачив таку наполегливість колишнього свого слуги, виклопотав собі у Кутах охорону. Міцно, видно, любила кутська влада свого війта — дали йому двох шандарів для охорони.

Тоді слуга, бачачи, що самотужки йому не впоратися, надумав вдатися до колективного впливу: пішов до Василюкового і розповів йому в чому справа.

Пониполек охоче взявся допомогти. З одного боку наживав собі ідеологічний капітал, мстятчи за бідняцьку кривду, а з другого — все ж Курило богач і тут пахло доброю наживою.

Василюків взяв декілька хлопців, пішов у Космач. Була неділя. Курила нема дома.

— А де ж він?

Жінка каже — пішов до церкви.

Василюків відділив трьох, з ними і того слугу, аби вони пішли в церкву шукати Курила, а сам почав газдувати в хаті.

Посланці в церкві Курила не знайшли — зумів сховатися. Опришки стали коло дверей: слуга заглядав у обличчя кожному, хто входив, але Курило счез. Як у воду впав.

А Василюк тим часом забрав у Курила коні, навалив на них всякого добра і пішов геть. А потрібно знати, що, між іншим, займався Курило і позичковою справою: давав у борг людям гроші під заставу різного майна і речей.

Так ось, коли Василюків навантажив цього

добра на коней, йшов вулицею, зустрічні люди якось особливо жалісно поглядали на всі ці багатства, що вивозились. Василюк помітив це і питається:

— Чимунь ви так дивитися?

Один каже: «Це мий сардак».

Другий каже: «Це мий кожух».

Третій шапку пізнає.

На Понипалека найшов добрий гумор. Він крикнув:

— Хто пизнаєт своє — най забирає!

Люди кинулись забирати свої речі, всіяко вихваляючи Василюкового. Хто й не своє забрав — уже така справа.

Але це не кінець. Слуга Курилів цим не задовольнився і не переставав умовляти Панипалека, щоби той ще раз пішов у Космач.

— Я хочу его самого в руки дістати. Мені ни треба пожитку, ничо — я лиш хочу его самого в руки!

Але тепер іти в Космач було не зовсім безпечно: після того випадку Курило зумів перекопати владу — прислали в село цілий загін шандарів. Василюків це знав — і відказав Кириловому слугі.

Тоді той вирішив лишити Панипалека і знову почати діяти на власний ризик і страх.

Врешті решт, зібравши ватану, він напав на полонинський хід Курила, але знову сам Курило уникнув помсти. Помстилися на худобі: різали найкращих корів, овець, калічили коні, розсипали муку, розбивали начиння.

Негарна це була справа. Василюків собі би це не дозволив. А між іншим чомусь авторство цієї дикої розправи над беззахисною худобою влада почала приписувати власне Паонипалекови. Імовірно, Курило, пам'ятаючи минулорічний напад, вирішив, що і тепер міг напасти лиш Василюк. І влада сильно вз'їлася на Дмитра...

АК ОТ, ВАСИЛЮКІВ, побалакавши з Шведом, задумався. Тверезий розум казав, що рада Шведова була добра. Оце нашлють Шведа, будуть використовувати його опришківський досвід,

і як він там уже не крутитиме, а не буде ж він

вічно робити вигляд, що ніяк не впіймає, або, впіймавши, випускати. Доведеться ж йому на решті показати, що він уміє та виправдати своє війтівство. А окрім Шведа можуть послати компанію стрільців, яких тірольських чи, як там вони ще у ідола, називаються. Сильно чув себе винуватим Дмитро перед властями й здавалося йому, що пани ні про що інше й не думають, як тільки про нього, про Василюка.

Кінець кінцем рішив Василюків услухати ради старого Шведа, й на деякий час зникнути з галицьких обр'їв. Почав збирати своїх опришків. Явилися Клям Бойчук, Фелеш, Дуня — родак пушкарського ватамана Красноільського, славний опришок Пелех, Софіюк, Лизун, Чупрей, Куділь отот Жабіївський, Грицьо Козман голівський. Хоча майже всі Козмани більше хилилися до Туманюка, але Грицьо чомусь тримав із Василюковим. Такий виджюджурений ходив завжди цес Грицьо. Крисаня з високим наголовником прикрашена блехов і катарваком, червоний сардак з дармовисами, навхрест порошниці, кріс на плечю, бартка в руках, червоні гачі й товарі постолі. А проте — паскудненька був людина.

Зібрав Дмитро своїх, оповів пересторогу Шведюка. Старі опришки, як Клям, Софіюк, Пелех, що ходили іще зі Шведюком з диву не могли вийти, що би їх старий отаман на таке пішов.

— Та же — ой га...а! Найко я з ним си зустрічу. — Суворо промовив Клям.

Він був найстарший віком не тільки у Василюковій громаді, а й взагалі з опришків. Хіба що Пелех йому дорівнював трохи. Але руку мав тверду і дійсно, якби попав Шведюка, то не шкодував би кулі на него.

Твердий був чоловік Клям. Закони опришківські розумів занадто прямолінійно і мало журився, коли доводилося в той чи інший спосіб ужити зброю.

— Єк треба — то треба, — говорив він у таких випадках і стріляв або бив барткою без дальшого розмислу. Отже, усе дійсно, якби імів до рук Шведа, то вже би не став довго роздумувати. Йому часто говорили і давніше і тепер опришки — чому він не стає за отамана.

— Та же, ретенно, над тебе нема опришка старшого. Тай, Ади, мудрішого. Але Бойчук завжди неустанно відхиляв від себе ту честь і волів бути рядовим опришком. Чи був він просто лінивий? То ще думай, дбай, розкидай розумом за всіх, клопочи собі голову — ради чого? Хіба за ту честь, що першим повісять, коли впіймають.

Рада в раду — рішили хлопці не розходитися, а йти на Угорщину й працювати там у тім же напрямі. Перед тим, як піти звідси, рішили опришки востаннє набутися. Але де? Само собою у Палія Палінюка найкраще. І не в селі і видно звідусюди, майже ніхто не підкрадеться.

Так і зробили, заповіли Палінюкови коли прийдуть, щоби він інших гостей випровадив із корчми, і прийшли. Зачали пити, наволочувати себе на веселість, а Софіюка поклали на варту. То що ж! Кожному було жаль, що от вони п'ють та гуляють, а бідний вартовий мусит на сухо бути. І кожний милосердився на бідного вартового, виносив чарку горілки, забувши про засідку. І ці акти милосердя відбувалися так часто, що Софіюк борзо набрався, як цап груш, та й заснув на призьбі. Фелеш виніс йому чергову порцію милосердя, але скоро вернувся, кричучи:

— Наш вартовий спит!

— Най спит. Шо нам тут си станет? — казали оден по одному підохочені опришки, але господар готелю радив без варті не бути:

— А знаєте, шо в нас було вчере?

— А шо в вас було вчере?

— Багана пушкарі взели!

— Ов... Багана?

Василюків приятелював із Баганом, навіть держав одне баганєтко до хресту, отже покумився, тому Дмитрові ця звістка не була приємною.

Почали розпитувати — як, за якої причини. Палінюк усе оповів.

— Ну то вин у тим ни був, то, може виказати свідками й тоті присвідчут, шо вин тої ночі був не там, а там — тай єго пустє.

— Коби ж вин знав єк то си робит?. А то ж вин людина не хожена, у такім ше ніколи не бував, не ме знати, єк панам видповісти.

З огляду на такі події піднялися деякі розумні голоси за те, щоби таки зараз же йти геть, але

Василюків запротестував.

— Та же то було вчере. А сегонне тут жедного дїтьятя нима — усі потекли си. А ми ше син и набули. Най шї трїшки. Палїйку! А де твий Лєсьо?

— Та у тий хатї спит.

— Ану ко буди го, най иде в скрипку йграти. Гей нас раз мати родила, погуляємо!

— Але варту, варту, пане вата мане, не забувай, — нагадує Шекерек. Василюків запропонував кому охїчному йти на варту. Визвалися двоє — Чупрей і Лизун. Ну, гаразд, ідїть. Пішли вони, Але що були вже під доброю мухою, а тут іще оте милосердя, то скоро й вони набралися повно, рішили, що небезпеки жодної нема й заснули. А в хатї тим часом іде бай! Позкидали з себе опришки і бордюги свої нерозлучні, і зброю, й кожухи, бо душно в хатї. Данцюют — аж долівка дуднить.

Олекса Палїй грає у скрипку, а Василюків співає. А треба знати, що ніхто би не заспівав мудріше, тай краще за Понипалека Дмитра. Знав він дуже багато співанок мудрих та й мав файний голос до тих співанок, то ніхто би був над него не заспівав крашше. Взагалї то була поетична натура. І на лице він виглядав не як простий гуцул: був білявий, лице ясне, очі блакитні, в обходженню приємний і ласкавий. Так люди його й знали з обличчя й з голосу.

— Всї си хлопці поженили,

а я — наостанку,

Таке маю гївче взети — сїм педей у задку!

Громада опришківська регоче, а Василюків, підохочений тим одобренням, викручує ногами в данци так, що, здається, ноги повриває, а сам вигукує:

— А у мої любки — тоненькїї губки,

Тоненькї, тоненькї,

А шї тонші у кобили, громи би ї вбили...

Регїт. Забули все опришки, затемніло у головах, море стало по колїна. Вже не думають, чим би виявити ту буйну енергїю молодецьку, що розпирає груди, трїпоче в мускулах, гарячою кров'ю бухає в лице й будить усяку жадобу. Клям сїв собі в кутї коло печі, помацав пістолї і запропонував сам собі:

— А най ко я, хлопе, собі хаз стхїлю!

І не довго думаючи, ба-бах у стїну. Любит гуцул гук вогнепальної зброї, й тому витївка Бойчукові припала всїм до вподоби. Василюків аж підскочив:

— Ади, правда! Най ко і я стрїлю нам на щасливу дорогу!

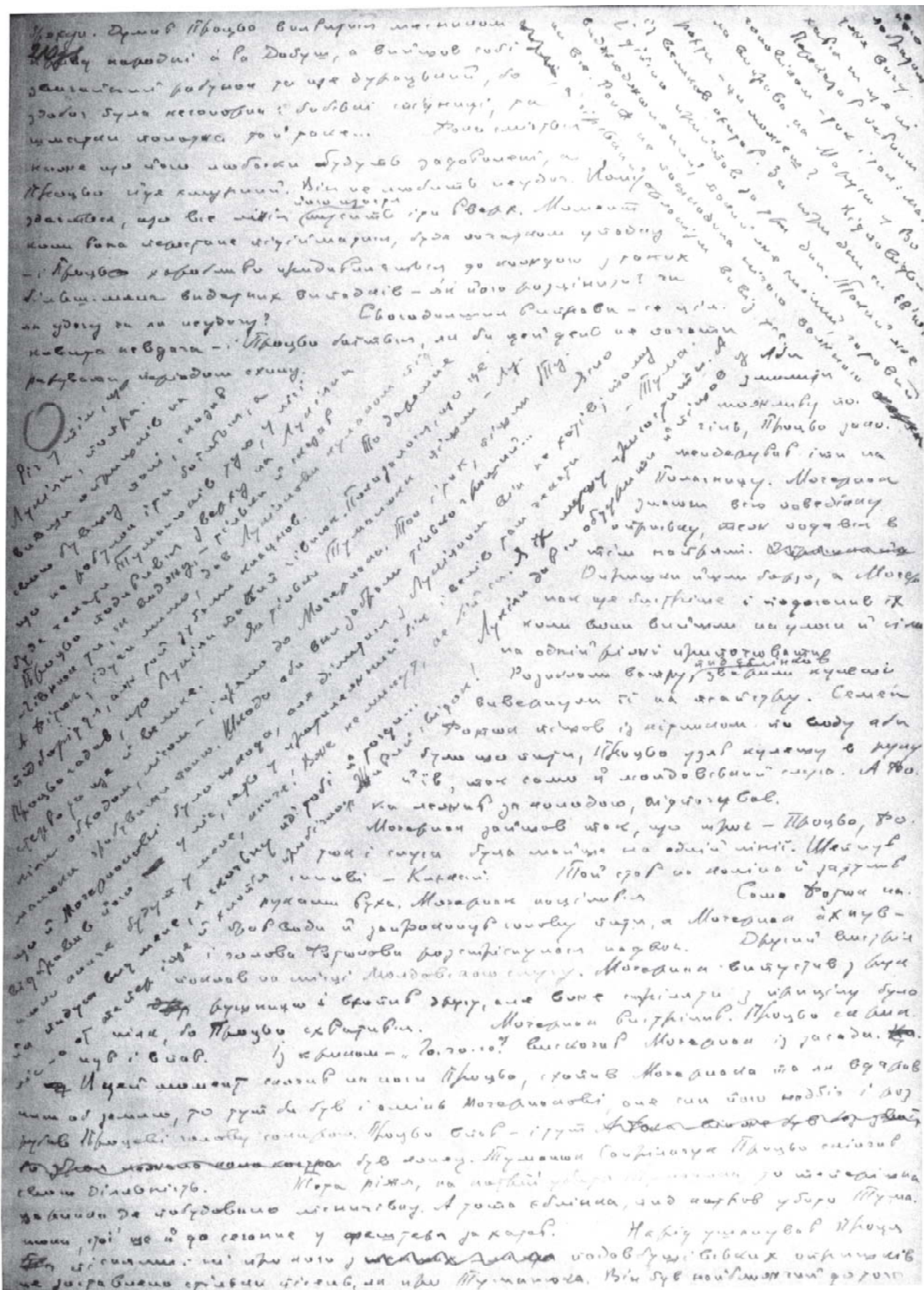
Та за свій ремїнь, вихопив пістоль — бур із него. А Фелеш каже: «Та й я си пишу, шо ни лишу», — та й собі. А Кудїль собі випалив з пістолети, а Дуня собі! Та як почали печи з того, й не дивно, що Шведова ровта, стоячи під Кременицею, то учула.

Олексиха — жїнка Олекси, вийшла з другої хати й почала лаяти опришків останніми словами, аби перестали стрїляти, бо дїтва си пугає. Але на неї ніхто не звертав уваги, мов би то муха пищала. Хоча на цю молодицю варта було звернути увагу. Здорова, кремезна, вона перебиралася у гачі й ходила з опришками на рабунки з мовчазного дозволу чоловіка й свекра. Не за, уставничо, а так — за добру пайку.

Стрілеют опришки! Вже в диму нікого не видно. Та як би ж то вни по тїм стрїлянню одразу пішли собі геть — нічого, може, й не було б, але Василюків саме розохотивси співати, а оден з молодих опришків — Дутчак, пішов у залижку з Олексов — чи Дутчак Олексу переданцує, а ци Олекса Дутчака перейграє — і бай ішов далї.

Отут і була погибель. Василюків співає. Дутчак данцує, Олекса грає, а там у Шведа йде підготовка. Мусїв Швед, хоче не хоче, кидати сторожу під Кременицев і йти до Палїнюкової корчми. Та бігом! По дорозі у плаху виломили собі ровтарі кожний по колови і тихо зайшли верх корчми. Видно все з гори. Дивитси Швед, а варти нема. Та не може бути, щоб Василюків був такий необережний і не поклав жадної варти! А отже, нема (Шведові не було видно ні Софіюка, що спав на призьбі позад хати, ні Чупрея з Лизуном).

І чути добре: Василюків співає, а Олекса Палїйко грає у скрипку. Василюків голос усі знають, бо над него, відев, ніхто би не заспівав. І лють якась взяла Шведа! Самі, самі ж у руки даються. Як би була варта, можна вже було якось

Одна із сторінок рукопису повісті «Панипалєк і Туманюк» Гната Хоткевича

дати знати про себе, звернути увагу, але до того забути себе, щоб і варту не покласти, то це вже треба дурному бути. Ну, а дурних, кажуть, і в церкві б'ють. Як собі постелили, так і виспатися маєте. Випростався Швед, оглянув свої гусарські пістолета й скомандував іти вниз. Вже йшов твердо й не звертав увагу на погляди двох різних сторін ровти. Бо ровта ж була неоднаково складена: більша частина — зігнані силоміць люди трималися пасивно і поглядали на Шведа так, що в кожному погляді було: «а-но-но! Зачинай, герою!» А друга, професійні пушкарі, не зв'язані з селом, чужинці поглядали на Шведа так, що він читав у тих поглядах: «Не хитруй! Не хитруй, ми тебе наскрізь видимо». І, коли думав Швед, що йому удасться пробігти поміж двома тими настроями, то — не вдасться. Треба або — або. Можна не бути сильно активним — то інша річ, але проявити себе як належить, треба, показати себе перед пушкарями треба. І швед підтягнувся. Відділив перших, що мали підбігти й підперти кіллям двері хатені.

Це перша і необхідна річ, щоб не дати опришкам вийти з хати. Тихим бігом беззвучно — бо всі в постолах — пішов першим Швед униз. За ним пушкарі, а витак уже оті насильно рекрутовані легіні й газди. Тепер уже зачинався бій. Тут уже не будуть опришки розбирати — чи ти симпатизуєш, чи ні. Раз ти в ровті, значить ти мій ворог. І ровта почала єднатися. Поволі зникали оті співчуваючі опришкам настрої, з'явився звіриний страх, що от вибіжить який, бахне з пістоля у гурму, а куля ни ме розбирати хто такий. І поки збігли усі до двора Пагієвого вниз, не стало вже опришківських симпатій — одна збита в масу громада мисливців зі стархом за власне життя.

Першим, хто в диму люльок, визгах скрипки й дупотінню данцу, першим, хто вчув небезпеку, був таки Василюків. Його вухо одразу вловило стукіт сокири, якою підбивали кіле, замикаючи опришкам вихід із хати.

— Ой-га, браччіки! Стій!

В секунду змовкла скрипка, став данец, все зупинилося. А знадвору почувся голос:

— А...а, опришки! Вашу псами маму! Мечіт

зброю! І бах вистріл у вікно кріз зачинену віконницю. Зразу ясно стало! Все! Василюків кинувся до дверей. Вдарив у них вагою усього свого молодецького тіла, але двері підперті. Крик зчинився! Оден причитав одне, другий — друге. Ровтарі собі кричать у хоромях та надворі. Швед бігає від вікна до вікна й б'є зі своїх гусарських, зарядить і б'є. Раз із цього вікна, раз із другого. Опришки відповідають навмання. Василюків, страшний у своїм гніву, мов навіжений гатив сокирою у двері — прорубати дірку, щоб вирватися на простір, та там помірятися груди на груди, чия візьме. Що йому та діра допоможе — сам не знає, а мусив рубати.

Тріски летять від могутніх ударів реве Василюків від люті, від свідомості, що так скупо давси зайти. Хміль бродить іще у цій голові і видає з горла дикі звуки. Пробив дірку, бахнув туди з пістоля, але саме в час підскачів Швед і скомандував розсипатися в боки. Просвистала куля даремно. А Клям і Дуня кричать Дмитрові:

— Лиши рубати! Лиши рубати!

Він не чує їх і гатить сокирою далі, роздираючи діру у дверях і не розуміючи, що коли він може стріляти в діру, то можуть і ровтарі. А Клям і Дуня мали єнний плян: вони просто хотіли зірвати одразу двері з петель, кинути ними на ровту і вирватися одразу всім. А там, що буде. Фелеш і Куділь зрозуміли одразу, підскачили... З грюкотом впали важкі дубові двері в хороми, придавивши там комусь ногу, вдаривши того по плечі, того по голові. Закричали ровтарі й панічно почали тиснутися із хоромів надвір. А ці, що надворі, не знаючи в чім річ, тиснуться в хороми. Зчинилася давка в дверях. А тут вискочив Василюків, Клям, Фелеш, Дуня, Куділь, Козьма...

Ех! Страшно і якось любо було дивитися на Василькового. Він вискочив, як був у данци, в одній сорочці, ремені, навіть без крисані. Бартка десь випала йому з рук, тож озброєний був самим лиш ножем. Але й це, показалося, була страшна зброя в руках розлюченого до краю сп'янілого опришка. По тверезу, може, не був би він таким, але зараз — кидався наосліп і рубав без тями. Куди повернувся, куди шарне ножем, валяться покраяні люди, кричать несамовито. Той

хапається за розрізаний живіт, тому розвернув голову ножакою, тому — груди.

А Клям, якийсь скупчений, зібраний і зосереджений, гатить топірцем в людську масу. Рот розкритий одним лиш боком, звідти виглядають жовті і великі зуби, очі горять — прямо диявол якийсь, а не чоловік.

В одну хвилину очистилися хорони від ровти і вся ця мішанина людських тіл вивалилася надвір. Але це показалося не на користь опришкам. У сінях вони були панами. Маса ровтарів давила сама на себе, найстрашнішою зброєю — колом діяти було ніяк. А тут, на дворі, опришки одразу залишилися в меншості. Вискочивши всі разом з дверей, не могли, та й, ніде правди діти, не всі й квапилися. Не оден був такий, що тільки кричав, а сам старавсь не вилізати вперед, а так більше, щоб позаду. Як не як, ровти було сорок чотири чоловіка. За винятком навіть тих, яких опришки вивели зі строю, все ж на одного опришка приходилось по два, по три противники. Яких тридцять колів підіймалося вгору одразу, й коли вони падали, то не розсікали повітря, а вгрузали в людські тіла. Вдарено по потилиці Василькового, впав він лицем на землю. Вкрили кіллям Пелеха, Фелеша, Дуню, Куделя, Козьмана — всіх найвідважніших, найдужчих борців.

Найдовше боровся дикий Клям. Він кинув бартку й вихопив кіл у якогось ровтаря. З тією зброєю він був схожий на якогось страшного передпотопового звіра. Як казковий богатир, де не кине́ться, вуличка, де не повернеться — перевулочок.

— Стріляй! Стріляй у нього! — кричать поліціанти, але всі пістолі розряжені, вогневої зброї більше нема. І як би забезпечили Бойчукові тил, як би ще один-два знайшлося би таких, як він і не дали би напасти ззаду, пробилися би опришки крізь ровту, доскочили лісу. Але полягла вже вся гвардія опришківська, решта виривалася з хорім лише на те, щоби тікати, скоріше тікати, куди попало. І тоді якийсь ровтар із заду хряснув Кляма колом. Аж звертівся Клям на одній нозі й гепнув усим тілом на землю. Тут наскочили на нього ровтарі й били. Били колами без милосердя. Навіть, уже як ізв'язали, й ще били зв'язано-

го на землі. Кров текла крізь обори з постолів, а гачі повні були крові.

Швед не міг дивитися на те й скочив, ревнувши.

— Я ни позволю! Лишіть бити, бо я вам голова...

Пушкарі кричать.

— За побратима, за свого заступаєшся? Жалуєш?

— З него мусит бути протокол стягнений! Я ни позволю!

В'яжуть опришків. Ні один не втік із тих, що були у хаті. Тільки вартові, оті Чупрей і Лизун, як си перевірили та побачивши все, змогли утекти, бо усю увагу було скупчено на битві. Та ще Софіюк. Він твердо спав і прокинувся від вистрілів. Як повалила ровта опередь хати, то він одразу прошумавси та протверезів. Як би біг, могли би його поцілити, бо ще тоді лише розпочиналася стрілянина, набої ще були в люфах. Але Софіюк одразу зорієнтувався. Кинувся межи ровтарі й кричав разом із ними:

— Бий-забий опришків!

А опередь хати була струнка на шість заворітниць. То три спідні заворітници були розкладені, а три верхні zostались закладені. Софіюк кинувся туди, Але замість того, щоби просто перескочити через воринє, він упав на землю й поліз в ту дірку з трьох заворітниць. Це побачили ровтарі, що були близько, і один з них хряснув колом зверху по плотови. То три заворітници перебив, так добре шворкнув. Але Софіюкови нічого не сталося, він покотився вниз, прямо так, як ковбок. Внизу схопився на ноги й утік у ліс.

А на подвір'ю — картина побойовища. Лежать мертві ровтарі — аж шестеро. Душ дванадцять стогнуть, ревуть тяжко поранені. Опришки лежать пов'язані, а деякі непритомні, бо дістали добре колами по голові. Клям лежить зв'язаний і люто скрипить зубами.

Ровтарі кричать:

— Ще дай! Ще давай нам кого бити, бо ми побідите лі!

Швед кричав надворі, щоб рили скоріше землю — поховати побитих ровтарів.

— А покалічених? А з ними шо робити?

Швед сам не знав. Брати з собою — це ж дванадцять душ. З них хіба двоє таких, що йтимуть самі. Решту треба нести. Це двадцять чоловік треба до них. Та не без того, що і опришків єкого доведеться нести, бо не збізує сам іти, як от Клям дуже побитий, Василюків і ще два-три. Це всі будуть нести, а вартувати опришків хто? А як наскочать Туманюк із своїми — тоді що? Але залишати ровтарів тут було бійно спереду пімсти. І тому хоч не хоч, а треба було нести ранених. Швед велів брати по два коли, переплести їх биллям, щоб були ноші — й так приготуватися. До Голова може нічого не станеться, а в Головах можна буде взяти коней і людей до них.

РИВЕЗЛИ ОПРИШКІВ ДО КУТІВ.

Фішер аж підскакнув, бо це він був ініціатором возвищення Шведюковоготого!

— Оце і я розумію, пане вййте! Перші ж дні вйтівства — і така облава! Це ж сам найясніший цісар ме знати. Нагорода, нагорода, безперечна нагорода. Чекайте нагороди, пане вййте!

А Швед стоїть і за кожною такою похвалюбою мов би по пиці його хто бив та ще навідліх! Перехреснянці-ровтарі стоять та тільки переглядаються один з одним.

Чинить Фішер перші допити, але правду казав Бойчук, що «періж у схаку нас взмете, нім шо вивідасте» — жодні муки не вирвали в опришків нічого.

— Де ваша комора?

— Не знаю. Ходив сми, грабував — то знаю. Шо зграбував — иззів і це знаю, а бирше ничо ни знаю.

— Хто з вами ше ходив у вопришках?

— Цисі, шо сте вловили, а бирше ни знаю.

— Хто вас зимував і де?

— Я зимував у полонині, идім покажу місце.

А де хто шиє зимував — того не свідим.

— Хто вам наказував на панські двори нападати? Хто переводив?

— Я того ни знаю. Прийшли сми, зрабували, то знаю, за тото відповідаю, а бирше ніц.

І так усі, як один...

Всім духу додавав Клям. Від кожної його

відповіді віяло такою безмежною ненавистю до поліції, що це впливало й на інших. Він не агітував, він прикладом своїм давав тон засильним відповідям.

Василюків — той відповідав поетично. Коли його питали — хто тебе зимував, він відповідав:

— Бог і високі гори!

Коли питали — з ким він ходив на рабунки, хто були його побратими, він казав:

— Кріс, пістолє, та й бартка.

А Клям, так той просто лаявся.

Фішер казився. Велів закувати опришків у вічні кайдани, катувати і розсадити по окремих камерах, щоби вибити дух солідарності.

Уштовхнули Василюкового у темну комірку. Тіло все побите, ние, але енергії стільки, що валив би оце кайданами в стіну, як би знав, що хоч який-небудь буде толк із того. Сів, обняв коліна руками, слухає, а в сусідній камері цоркотить щось кайданами, ходить із кутка в кутку. Василюка це дратує.

— А шо то за оден прибравси мудрачок та мухам дзвони кайданами?

Баган — а це був він, пізнав відразу голос Панипалека. Вони ж із дитинства ще приятелювали:

— Ой-га, браччіку, Дмитрику! То це ти?

— А то ти, куме, сидиш разом з нами? Чув сми, чув, ек то тебе волохи пизнавали. То ти був з Процьом?

— Та, бігме, шо ни був. Я пас маржину у ту нич і сидів у застайці.

— А то ж то був такий ек ти, що волохи те пизнавали?

— Та же Плескун!.. Плескун Козьмівський! Він снісько такий, ек я. І вберю мав таку.

— Та ти й скажи, шо то був Плескун.

Це Василюків неспроста кинув таку фразу. Кум то кум, приятель з дитинства — нехай буде й приятель, але під лиху годину може зрадити. Але Баган був не з тих.

— А Бох би мене скарав, ек би я по людях казав. Волю сам видпокутувати.

— То ти, може, не знаєш хто був з Туманюками.

— Увіку Ні! Знаю, лиш шос з того. Не родив
сми си на такого, шо виказує.

Це подобалося Василюковому.

— Ти кажеш — сидів єс у застайці цілу нич?

— Та кобих так здоров був, єк сидів! Гет цілу
нич!

— А хто то видів? Хто має посвідчити?

— Та хто? Лесьо Палінюк, Шекерек був зи
мнов, Гущинюк Федьо Иванчук... Жинка зо мнов
була...

— Но, жинка, то лихий свідок. Зрештою, єк
присягне... То, знаєш, шо я тобі, чоловіче, иска-
жу? Єк ти маєш свідки де ти ночував тої ночі, єк
рабували Туманюки волохів, то ти таки зараз за-
миндуйси до протоколу, та й залич тих свідків.
Шкода, аби ти пусто годував вуши катушні. Ти
си виведи свідками, та й пидеш тхаті...

Для Багана, котрий вже поклав на Божу
волю, це було прямо откровенієм: страшно зрадив,
почав кликати ключника, вимагати аби зараз іти
до протоколу, словом засуетився.

Фішер і сам бачив, що окрім голої вказівки
волоських купців, нема більше жадних доказів на
Багана. Ніколи за ним нічого не рахувалося. Що
був знайомий з опришками, так хто ж із гуцулів
не має знайомих, кровних, рідних між опришка-
ми? Тому Фішер охоче вислухав Багана, тим
більше, що той обіцяв, вийшовши, подякувати
панові начальникові.

Постегані оті протоколи послали завізувати
свідкам.

Вийшло гарно для Багана. Папери пішли до
суду в Станіславові, мають прийти відти — і то
рішити справу Баганову.

А справа Василюкового й товаришів теж
рішалася паралельно. І вийшло так, що в один
день прийшли повідомлення з суду Станіславсь-
кого, що Багана випустити на волю, а Панипал-
ска Дмитра з усіма товаришами повісити.

Фішер з особливою приємністю довів се до
відома Василюкового. Сам особисто явився до
казні. Василюків вислухав спокійно, але то спокій
був тільки назверху. Всередині все клекотіло й
переверталось. Кожний м'яз, кожний нерв кри-
чали — жити! Жити! Ми такі сильні, ми такі
дужі, ми такі міцні! Жити нам! Жити! І Василюків,

як тільки Фішер вийшов із казні, заметався, мов
поранений звір. Що робити? Що повалити? Що
розгризти зубами, розірвати нігтями, розтопта-
ти ногами? Дайте мені ворога мого! Розкуйте
руки, тільки руки, тільки їх самих — і я вийду на
волю, на сонце, в гори, в дикий ізвір! Буду, єк
звір жити, не буду нікуди виходити з гаври —
лиш би жити, жити, жити! І хочеться Дмитрові
кричати. Отак би став і кричав: «Ав!.. Ав!.. Ав!..
Ав!.. а потім би завив, як вовк, зарув, заклекотів
на всі птичі і звірячі голоси. Але не став і не зак-
ричав, бо було встидно: сусід Баган учує — смія-
тиметься. І що воно є таке ядне у тім сміху
людським, що його так усі бояться, що він рішає
навіть у такі передсмертні хвилини?

Коли чує Василюків — задзвенів замок у
казні Багановій. Видимо ключник увійшов. Так
— його голос:

— Но, Багане! Свідки ваші досвідчили, що
нічю не винні, суд станіславівський ся згодив
— то сегонне мають вас розкувати, а завтра рано
йдете додому.

І, видимо, стоїть ключник любується ефек-
том своїх слів. А Баганові, видимо, від радощів
мову відобрало, бо мовчить і нічого не каже.

Він зробив, як йому Василюк нараїв, вихо-
див два рази до протоколу, а потім знов сидів і
нічого не міг знати, як там рішається його доля.
В правду судову він не вірив, бо ніколи не бачив
її на своєму віку, то ж примирився поволі з дум-
кою, що зарахують його до опришків і разом із
ними повісять. І от нараз така несподіванка!
Дійсно було від чого втратити мову! Ключник
постояв, постояв, засміявся й пішов. А Баган,
відзискавши вміння говорити, сквапливо засту-
кав Василюковому в стіну.

— Ей! Дай же ти, Боже, здоров'я, куме, шо
ти мині добре порадив. Ци чуєш — я завтра йду
тхаті вільний!

Коли б міг Баган бачити зараз лице Дмитра
— він би перелякався. Лагідне звичайно, навіть
добродушне обличчя перекинулось до не-
впізнання.

Василюк мимоволі зробив такий рух, мов-
би зривав шнурок з горла, бо чув уже, чув як він
оббився навколо шиї. Рот якось розкрився лиш

на половину, а половина була міцно стулена. І в ту розкриту половину неспішно, як з важких гармат почали викочуватися слова.

— Жди, мой, куме... Ни будь такий футкий та квапний, бо ти ші мусиш випустити на волю й нас. Бо це ти родаку Баганчуку, ідеш завтра тхаті, а ми йдемо на шибениці, бо завтра мають вішети. Але ек ти не виратуєш, то абес знав, що ти завтра перший ідеш на шибеницу, а витак ми. Бо ми всі закричимо, що ти нас годував, ходив з нами на рабунки та робив єс нам зводи. І тогди вже ратунку тобі нима.

Мов обухом по голові вдарило це Багана. Та шош се таке? Та ек же се?

І не міг зрозуміти, не міг орієнтуватися.

— Ий, браччіку, Дмитрику, та же ти міні кум...

— Ий, браччіку, Грицю, та же й ти міні кум... Але оден кум йде на волю, а другий — на шибеницу, а вно так би ни мало бути. Вже, ек ми куми, то най би вже разом — або туд, або суда. Ти йдеш на волю, та й меш жити, а наше життє завтра кінчеєтси. Зараз я з тобов говорю, а завтра мене вже нима... Труп самий. А міні си ни хоче. Тай кождому з побратимів. А ек ти можеш нас усіх виратувати та лиш ни хочеш — тогди вибачей.

Задумавси Баган. Простий він був чоловік, навіть простуватий, але розумний. Відчував, що Дмитро говорить правильно. Чи ти кум, чи не кум, а коли в тебе є яка змога вирятувати людей, а ти того не зробив, то ти пса вартий. І вже другим тоном каже Баганчук Василюковому.

— Но, та ек я вас випущу, коли ви оковані в залізо, а катуш сокоте, ек нич, так день наоколо варта?

Василюків:

— А я ті навчу, куме. Ек тебе пустє сегонне на вартовню, то ти видведи вата мана ключника у бик, та й скажи му так: «Пане начальнику! Стільки часу я сидів у вас тут, у катуши, а ви си так добре зо мнов обходили, а ми си два й ни напили. Ци би ви мали ми бутлю, а я пиду горівки, тай си нап'ємо». Ек він даст тобі бутлю, ти пиди на місто й купи пів неї чистого спірітусу, а пив неї меду. Та то все розмішей разом, добре

переколоти й ти єго упий. И вартівників. Тай тогди роби шо хоч — ничо ни бійси.

І лише він цисе зговорив, як загримів замок, знов входить ключник. Розмикає на Баганові кайдани й каже, що візьме його до себе в хату переночувати, а завтра — й додому. Видимо, сообразив ключник, що за це Баган буде вдячний. Так воно й виділося. Баган замало руки не цілує ключникові й тут же каже:

— Пане начальнику, ви такі добрі.

— Та ти видиш, Багане, шо нам велит служба, то є служба, а шо вже за службов. Але йдім, лиш в дім.

Видимо, ключникові не хотілося, що би ще хто чув ту розмову. А Баган іде й далі плете компліменти.

— Ий, де! Ви таки й на службі були добрі д міні, и я таки буду вам ше декувати, ек верну тхаті. Бо тут нима ничо... Лиш хотів бим, аби напити си з вами раз. Ключник сміється.

— Ци ни маєш якої судини, аби я мав у чім принести пити?

Ключник витягнув з-під лавиці чималу бутельку й дав її Баганові. Грицьо мотанувси на ринок. Грошей у нього не було, бо його схопили в чому стояв, але він продав свій ремінь, зрештою не було вже так цілком без знайомих у Кутах — словом, роздобув грошей, купив три ока спирту та теж ока зо три меду. Зайшов у куток, перебав та все добре і явився до ключника.

— А ци нима у вас кубка-порції аби си було чім напитиси цієї горівочки?

Ключник уже все приготував, що треба, отже почали частування.

Баган остерігався пити. Що виливав собі у пазуху, або робив вигляд, що п'є. Але ключник не проминав і краплини. Горілка йому дуже сподобалась. Отже, пив у вохоту. Баган удавав трохи п'яного, ліз цілуватися, а потім і каже: «Ей, пане начальнику! А, може, би я дав отим вартовим хоч по півпорції, бо вни, саракі, там мерзнут». Ключник став дуже добрий, співає собі потихеньку, слина одним боком рота котиться.

— Иди, — каже, — иди... дай уже й їм по якій чарці.

Баган пішов і до вартових. На закуску взяв

лише невеличкий шматочок хліба. Та як почав там частувати кожного, то не відступив, доки всю горілку не вицідив.

Вартівників розібрало: який присів, який просто повалився й заснув. Вертає Баган на вартівню, а ключник як сидів на постелі, так лиш перевернувся і хропе. А надворі уже вечоріє, вже таки добре потемніло. Баган стоїть коло ключника і боїться приступити. А що як ключник не насправду спить, а лише притворився? Почав його сіпати, трусити:

— Пане начальнику. Уставайте! Візита йде! Але де?

Хропе начальник, як то кажуть, аж гай шумить. Баган переконався, що ключник дійсно твердо спить. Відчепив у нього всі ключі від пояса... Пішов до кузні, узяв довбню, долото, кліщі, малу на ковальню. До першого прибіг до Василюкового. Але Василюків мав голову.

— Біжи до инчих. Мої кайдани наймоцніші — багато збавиш часу, Біжи до инчих... розбий, які слабші.

Це була знову добра порада. Баган побіг. Справді, першого було розбивати трудно. Далі вже пішло легко: один тримав на ковальню, другий клав кайдани, третій держав кліщами долото, четвертий бив довбнею. В усій тюрмі став великий шум. Одні плачуть, другі цілуються.

Василюків мечеться в усі боки одразу, притишує, аби хто знадвору, з вулиці не почув. Але от усі свободні. Вистроює їх Василюків по два і йдуть насамперед до вартівні. Там їх одежа, пістолета, кріси, бартки, ремені, порошниці, кулі. Василюків, аби не було хапатні, роздає сам. Хто каже: «То не моє», Василюків лиш рукою махає:

— Витак, витак си розділимо.

Забрали все. Чупрей узяв навіть якусь «маковицу», як він казав. Що воно й до чого, сам не знав, але бачив, що спіжева...

Повбиралися опришки, узброїлися — но! Тепер уже їм ніхто не страшний. Кожний, почувши ножа за поясом, топір у руці, став єнчим. Очі загорілися — не підступай ніхто! Вийшли надвір. Відібрали у вартових зброю і побудили, застерігши:

— Абисте ни кричели ни оден, бо смерть!

Вартові тремтять від страху, вони ще не зовсім прочумалися, в голові шумить. Опришки взяли вартових перед себе, а ще одна група пішла до ключника — забрали й його. Ключник розкинувся на ліжку й хропів. Чупрей вискочив наперед — він увесь час чув себе винним і йому хотілося десь усе виділитися, щоб поволі загладжувати свою провину. Вискочив уперед — а дедя був здоровий! Як хапнув ту лавицу із ключником разом, як хряснув ним до землі, той тапчан розсівся й ключник гепнув на землю. Схопився — і не знає де він і що з ним. В одну мить спав з нього хміль. Кинувся на коліна, ловив опришків за руки.

— Ой, братця, не бийте мене! Не я би вас стеріг, то хто інший... Я ж не винен... Я вас не замикав...

Йому сказали, щоби він тільки не кричав, то йому нічого не буде. Вивели надвір, поставили в купу вартових.

— Дивітци! — сказав їм на останок Василюків. — Вам нічого си ни стане, ек мете мовчяти. А ек котрий лиш писне — зараз му смерть! Рушей! Опришки рушили тихо без звуку у своїх постільцях, хто з вартових гунав чобітьми, тому казали йти тихо. Місто спало. А зрештою то таке місто було, що і вдень мож іти сміло.

Клям стиснув Дмитра за руку понизше ліктя:

— Єк то тобі си вдало?

Василюків — у него аж селезінка грала, як у коня — тільки шепнув:

— Най... най... витак!

Пригнали вартових аж до Тюдівського облазу. Хтос запропонував, аби уже їх відпустити, але Васильків тільки рукою махнув — рано. Минули Тюдів, пішли на той славний Сокільський. Велике то місце було у вопришків. Та й згодом так само. Єк уже дараби зачели гнати до Віжниць, де найбільше дараб си розбивало? Де найбирше людей гинуло? Та ж пид Сокільським. Дороги попид Сокільським туди, куди тепер є, тогди ше не було, ото ж йшло си поверх скали й сходило-си на Сикавку.

Погнали опришки вартівників із ключником на Сокільський і зігнали до верха Сикавки:

— Стій! — закомандував Дмитро. Стали всі.

— Но, легіні! Може, йкий забрав шо з вартівні такого шо му син и вдаєт, то подавайте вартівникам назад, аби вни менше відповідали. А шо кому си вдало — най лишіє собі.

Опришки почали віддавати. Чупрей і оту свою маковицу віддав. Мало хто залишив собі яку річ — опріч зброї. Зброю всю забрали.

— Ну, тепер ідіт собі гет. Можете кричѣти, гвартувати — шо хотіти, робити. Ми вам ни спраємо. Гоніт на дідчу маму.

Вартівник з ключником не давали себе довго просити. Ключник — він нівроку був товстенький — покотився першим. Опришки сміялися:

— Диви си, єк чухнув!

Вартівники йшли не спішачи, щоб не наразити й себе на сміх. І доків не зійшли у Тюдів, то йшли тихо. І вже тільки як зійшли, почали кричати, щоб усі чули. Кожному по дорозі розказували як опришки визволилися з тюрми, як вони, вартівники, за ними бігли, стріляли, але їх, вартівників, було мало, а опришків — багато і т.д.

А опришки повище Сикавки, там, де Черемош так широко розлився й стоїть, мов прекрасне озеро, перейшли на волоський бік, лише світавки зійшли на зорех.

Втома давала себе знати, отже полягали спати в лозах. Це вже була Туреччина, уже галицькі власті не мають права переходити Черемош — спати можна було спокійно.

Виспалися опришки добре, лише Баган не спав. Так одразу знайшлася його доля. Міг би вернутися ще сьогодні додому, жити спокійно з жінкою й дітьми — і от тепер нічого того нема. Мусить гнати кудись з опришками, ділити їх долю й недолю. Як то співається — из торби хлібом жити, з скали воду пити. А там дома дітки — Павло, Микула й Василина в пеленках. Шо має робити баба сама? Не управиться сама з господарством, ой ні!

Щемить серце Багана. Зло бере на кума: як

би не він — нічого б і не було. А погляне на опришків, як вони сплять — хто на боці, хто горілиць, подумає, що оце вони лежали би уже трупами, всі, як один. То була би ціна його, Баганового, визволення. І гарно стає у Багана на душі, що не купив він своєї свободи такою лютою ціною. Сів, закутив люльку. І видно йому весь ляцький бік, бо недалеко й пішли опришки.

Дивиться — аж виїзять гайдуки на конях із рушницями — це погінь. Задивився Баган. Спокійно так дивиться, мов у панораму. Потім штовхнув Василюкового. Той одразу сів — опришківська обережність.

— Дивиси, куме...

Василюків глянув і засміявся. Згодом сказав, пильно дивлячись на Багана:

— А шо, куме? Ни маєш пизьми на мене, шо тебе у наш талан потег?

Баган подумав і сказав:

— Єк згадаю, шо мав би сегонне за своїм столом свою гусленку споживати із жинков і з дітвов — банно ми та й шкребтит серце на тебе. А єк погадаю, шо це все, — показав рукою на опришків, — трупи би були, то ни маю серця на тебе, куме.

— Це все трупи би були, то правда, Але ж бо й ти з ними. Бо направду тобі кажу, шо єк би ти ни пожалував моїх побратимів — бігме Боже й я бих те ни пожалував. Це я тобі кау щіре. А шо ти з нами майш, то ни бануй. Ікос то вно буде. Може, ти й вернеш іще тхаті — хто то може знати.

Попрокидалися опришки, дивляться як по тім боці їздять гайдуки на кониках. Сміються легіні. Весело їм, що вони знов на свободі, знов чують себе, пульс, бажання їсти:

— Бо то й, бігме, не мавсми навороту до їди там, у казни.

— Хіба ти оден?

Рішення було — йти на Волощину всім, не розбиваючися. Запомогтися в гроші, а там буде видно.

До 115-річчя з дня народження Онуфрія Манчука

Літературні перлини гуцульської ріки життя

Онуфрій Манчук. Портрет роботи художника Євгена Пишира

Господь наділив його світлом українського духу, щедротами гречного газди і неабияким літературним талантом. Його думки скупані у досвітніх карпатських росах, смерековою живицею зцілені й овіяні теплими вітрами зелених верховин. Наймення цього поважного гуцульського чоловіка Онуфрій, на прізвище Манчук. А наймиліша його серцю земля — Гуцульщина.

15 червня 2014-го, виповнюється 115 літ від дня народження цього славного патріота України, непересічної, жертвовної особистості, самобутнього гуцульського новеліста Онуфрія Манчука. До красного письменства тягнулася його гуцульська душа, до борні з ворогом кликав голос предків — опришківський, відважного Олек-

си, вільний дух. До національного просвітництва зазивала висока свідомість великого патріота-українця.

Важко сказати, чи доля формує життєпис, а чи життєпис освячується долею. Напевно, у таких неординарних, без перебільшення, постатей вони взаємопов'язані. Проте давайте заглянемо у ті давні гуцульські часи, більш як на ціле століття від нас віддалені. Батьки, Василь та Параска Манчуки, привели сина Онуфрія на світ Божий 15 червня 1899 року в селі Жаб'є-Ільці, на присілку Підкринта. Зростав хлопець у робітній, добропорядній селянській сім'ї, в якій Господь Бог, християнська наука та гуцульська газдівка були Декалогом родинного буття.

Сурми Першої Світової покликали свідомого українця захищати рідний край: служив у армії Головного отамана військ УНР Симона Петлюри, воював у батальйоні Українських Січових Стрільців, вступив у кривавий бій з москалями на Маківці... Повернувся в гори, оженився і став газдувати — «батьки жалували синові на 10 оплотів кішні», то було на чому кутати маржинку — корови, коні, вівці. Біля хати розквітнув пишний сад, саджанці привіз аж із Львівщини. Пристарав велику пасіку на півсотні бджоло-родин. Працював у кооперативній молочарні «Масло-союзу», яку пізніше очолив, застановлював на Верховинщині кооперативні спілки. Манчукова газдівка славилася на всі гори, а журнал «Сільський господар» поширював мудрість його господарки на всю Галичину.

Газдівка процвітала пишним цвітом у парі з просвітницькою діяльністю. Гуцули за Польщі були на 95 відсотків неписьменними. Поляки ніц

не дбали, аби українці були грамотними, так легше неволити селян: накинули на шию ярмо, та й тягни, чоловіче, панського воза, не розгинаючись. Онуфрій поляків ненавидів і не терпів. Він їхній панський крій у верховинських горах перекроював по-своєму, засвічував світло науки, де лиш удавалося це робити. Так у 1934 році Манчук збудував власним коштом на своєму ґруні, в урочищі Плаїк, семирічну школу. «Рідною Школою» її називали гуцули, бо там їхні діти вивчали українську мову, а також письмо, історію, географію, арифметику. Поляки хотіли її замкнути, але, мудра голова, Онуфрій категорично заперечив зайдам-чужинцям це робити, сміливо виступив супроти їхніх підлих намірів, бо школа поставлена на його землі, а отже, є його власністю. «Бусурмани» неквапом, та все ж відступили. З часом школа відчиняє двері для маленьких гуцуликів і гуцулочок на присілку Жаб'євський, для чого орендовано у тамтешніх сільських господарів хату.

Разом з поляками у потилицю гуцулам дишали поборами і лихварством жиди. Перед самою війною вони навіть хотіли увесь присілок Магура прибрати до рук, а гуцулів виселити геть чисто з їхньої землі — за борги по жидівських корчмах. Слобожанин Гнат Хоткевич, який полюбив Гуцульщину, наче рідну, і створив у Красноїллі Гуцульський театр, в оповіді «Два гетьмани» писав: «Жид був пришелець, тіло чужорідне народному організмові, він не був заінтересований в життю і добробуті хлопа... Жидівській спекуляції не було ні границь, ні міри...» Тому Манчук просив-застерігав своїх земляків: «...Щоб ви не йшли в кабалу до жидів. Не набирайте нічого надовг у жидів, бо вони вас обдурюють».

Дотепер гуцули переповідають, що Онуфрій Манчук був найрозумнішою, найосвіченішою людиною на всю Гуцульщину. У нього в хаті знаходилася у гідному пошанівку велика бібліотека — гори книжок. Перечитав їх усіх, і вже письменним гуцулам став позичати, аби читали більше, тягнулися до світу, мудрості усякі вчитували з тих книжок. До товариства «Просвіта»

вступив, як тільки повернувся з фронту. Гуцульська газдівка і «Просвіта» були одним цілим, неподільним. Давши лад у господарських клопотах, Онуфрій приходив у хату і сідав за письмовий стіл. Так-так, у нього вдома був письмовий стіл, який змайстрував своїми руками, — і на тому столі каліграфічним почерком виводив на папері спочатку вірші, потому невеликі оповідання, далі — новели з життя горян милозвучною гуцульською мовою мудрих предків.

У вересні 1939-го взяв у руки рідне синьо-жовте знамено й разом зі своїми односельцями пішов стрічати «червоних визволителів». Думалося-гадалося, що з добром прийшли радянські воїни у гори, до селянина-гуцула горнутимуться, як брати, душею — а вони вила встромили у гуцульські груди. У кінці травня 1941 року криваві «визволителі» послали своїх гончих псів — енкавеєсівців — заарештувати того сміливця з синьо-жовтою фаною, що хотів Вільної України у горах. У кадебістських ляграх, в Жаб'ю, бранець Онуфрій усвідомив: поляки, жиди і червоні совіти — однакової масті окупанти, що чорною хмарою впали на рідну землю неволити його народ, його милу і любу Гуцульщину. Коли ті «визволителі» під натиском німців і мадярів утікали з гір, а було це 24 червня 1941 року, Онуфрія Манчука разом з вісьмома газдами-гуцулами цілу ніч у Жаб'євській пивниці НКВС по-звірячому катували, а над ранок, у кому ще теплилося життя, — добивали й розстріляли. Один смертник чудом схоронився за пічкою.

Син Іван, як уздрів вимордоване тіло батька, що на ньому місця живого не залишилося, мало з розуму не зійшов. Поховали Онуфрія Манчука на церковному подвір'ї, в селі Ільці, — так ховають людей, котрі великими ділами своїми — добродійними та жертвними — і Богу Святому, і народу прислужились. А син Іван стиснув у грудях біль утрати за дедом, взяв у руки кріс і пішов у ліс, до наших хлопців. Його повстанці назвали «Білогрудом». Упав «Білогруд» на гуцульську землю, як збанований осінній жовтий лист. Два молодші брати Онуфрієві — Олекса та Андрій — також похилили буйні голови у заго-

нах не підкореної жодним зайдом-чужином славної УПА. Наймолодший, Федько, скуштував мерзлоти Сибіру, у 1963 році приїхав до Жаб'я, але «компетентні органи» наказали забиратися геть з рідної землі. На Одещині, біля доньки, так і помер у 1990 році.

Смерть не забрала із собою пам'ять, як не забрала з собою у домовину і літературну працю Онуфрія Манчука. Рукописи новел зберігав у надійному схроні десятки літ, доки стогнала під совітами Гуцульщина, просвітянин по духу, багаторічний самобутній актор Гуцульського народного театру імені Гната Хоткевича з Красноїлля Дмитро Дідушко. Разом з Манчуковим сусідом Дмитром Семчуком вони цю безцінну гуцульську реліквію від радянської влади переховували — і таки вберегли. Далі була розмова про видання творів із відомим колекціонером покутських та гуцульських ікон на склі Іваном Гречком зі Львова. Рукописи 13 новел він перебрав у свої руки, вручив їх голові Українського Світового Об'єднання Гуцулів Івану Андрусюку, який мешкав у Канаді, в місті Торонто. Передав велике прохання від земляків-гуцулів, аби праця талановитого гуцула побачила український світ.

«Жиб'ївські новелі» таки побачили світ — у 1992 році, в місті Баффало, Сполучених Штатів Америки, у видавництві «Гуцульщина». Досить майстерно і колоритно проілюстрував збірку художник Тарас Кузеля, що родом із Буковинського краю. Літературні перлини гуцульської ріки життя повернулися з-за океану на уже Вільну і Соборну Україну, на рідну Гуцульщину. Забили срібними ключами головиці красного письма гуцульських предків. Хтось із літературознавців тоді ж висловив неординарну думку, що гуцульські новели Онуфрія Манчука можна поставити врівень із новелами класика української новелістики Василя Стефаника. Гадаємо, що уже присувається ближче той час, коли літературні критики нарешті дадуть цьому геніальному гуцульському письму справедливую оцінку, неодмінно скажуть своє професійне слово.

Коли ви візьмете у руки збірку, розгорнете її, перед вами відкриється колоритний гуцульський

світ на світанку двадцятого віку. «Далеко-далеко передо днини, так що ще перші кури не післи, що ще зорі не погасли, ек люди рушають до церкви. Плиєт тото громадами, гуторечі та сміючисі — и старе, и мале. Усе йдет, шо жиєт, бо то на Великдень ни прийти до церкви, то Бог ни даст гаразду почерез увес рік...» Усі гуцульські святі — Великодня, Господні ласки і чесноти, освячення паски на вишиваному барвами веселки гуцульському рушнику, подання бідникам «за простибіг» — «з Богом, прото, нима жертву». Ось кілька штрихів до новели «Великдень».

Новела «Заробок» — це сумна оповідь молодого гуцула, який іде в бутин на заробітки. «Хто бирше віробит дерева, мет бирше мати грошей. Коцкают великі бутинці сокири, играют кланцаті довгі пили, стогнут стружені груди, мигають прудко бужені колиб'єнов ватров жилаві руки, бо пид боком Різдво Христове, Светвечір — грошей коби багато д'хаті принести, коби лишень найбирше...» Мрії-думки — про гроші, які ще треба заробити. Про те, що би доброго і жінці купити, і дітям принести, і «на Светвечір шош купити». «Білий колач... Діти ще 'го навіть зроду ни виділи... Стоєв на ризах й сіпав ногу, шо залісла у шпари мижи ковбки... Джжж... бутів з гори пушшений ковбок. Боже, ратуй! Помилуй... жінко... діти... Светвечір...»

«Лісова дівка» несе у собі дух романтизму. Лісна (або мавка чи нявка) прийшла до колиби в лісі й покликала д'собі молодого хлопця Василя. Полетів за нею без пам'яті. «А уна 'го водила, куда сама знала: і скалами, і бердами, і темними поточинами, де люде не ходет, де кутюги не добріхуют, де звірі не ночуют і де Бог не зазираєт... Присилила 'го д'собі скимос невидимим ланцом, присилила 'му серце і душу... А нявка си радувала, шо хлопец пішов блудом, шо остатну цятку криви уже з него вісисаєт...»

Думаю, що оцих кількох рядків тексту, літературних відступів із трьох новел абсолютно досить, аби читач зрозумів, яка дивовижна, барвиста, яскрава і колоритна гуцульська мова. І як нею вправно володів Онуфрій Манчук: передав

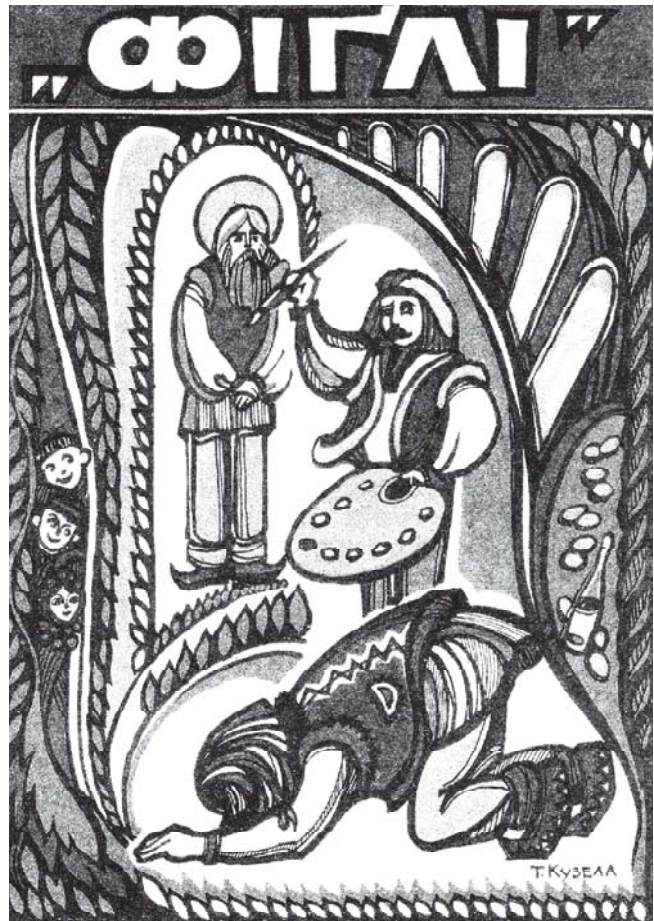
нам живі витoki джерел-головиць душі гуцула, довкола якого у лісах, на високогірних полонинах, у віддалених від світу гірських селах і присілках, на Чорногірському скелястому узвишші живе у віках і дихає на повні груди цес утаємничений, справдешній гуцульський світ. Що не речення у новелі — то крилатий вислів, філософське забарвлення гуцульської бесіди — то таке глибинне коріння пращурів — ціла наука для нас, українців двадцять першого століття. У тих гірських глибинах захована таємниця нашого буття, мудрість, розум, культура, святість і нетлінність душі. Ось таку людську глибину пращурів-гуцулів і повертає нам у сьогодення самотній гуцульський письменник Онуфрій Манчук.

А ви знаєте, таки мав рацію той літератор, що поставив на терези рівності новели з життя покутського села письменника Василя Стефаника та гуцульські новели пера жьиб'ївського майстра красного слова Онуфрія Манчука, що так удатно, мудровано і філігранно малює дивовижний гуцульський світ. Прочитайте оці короткі оповідання — справжні літературні перлини негатовної карпатської ріки життя — і ви пересвідчитесь у чистій правді моїх слів.

Залишається сказати, що літературною збіркою «Жьиб'ївські новели» Верховинське районне товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка започатковує Бібліотеку Верховинської «Просвіти», яка буде складати на книжкову полицю літературні твори наших достойних попередників і талановитих майстрів пера світу теперішнього.

Я запрошую вас зазирнути у чарівний гуцульський світ надранку двадцятого століття очима, душею і красним предківським словом верховинського (жьиб'ївського) письменника-новеліста Онуфрія Манчука.

Василь НАГІРНЯК,
*голова Верховинського товариства
«Просвіта» ім. Т. Шевченка.
Заслужений журналіст України*

Аби лиш Бог усокотив хрестенина вид фіглевого чьоловіка. Фіглі — то велику біду заводет. Уни, братчіку, зроб'єт из тебе дурного, вісукают из мастку, а чесом то ше здоров'є видоймут.

А наші люде — то, май, кождий отими фіглями набитий, ек капущя кров'ю. А усе ототи богачі безшесні. Ни устигнеш, чьоловіче, оком кліпнути, а уже вин тебе обмотав так модно, шо лиш дівиси, ек упав'єс у екус публіку або нешшестє велике.

Ий, и на фіглі найшовби си лік, лиш треба до того розумного чьоловіка.

Я знав, братчіки, одного богачя, шо почерез ототи фіглі безшесні такого си устиду та публіки дібрав, шо зо два роки видтак ни уповідавси меж люде.

Узели, знаєте, его на такий сміх, шо навіть малі діти, аді такі, шо ше добре ходити ни уміли, а его ек де заздріли, то пальцями на него справ'єли, и фівкали за ним. А старим — то рот си розчехав

вид сміху. Ой, тот ретенно ни дурний був, шо его на таку публіку вівів.

Та куда тому бути дурним? То, преці, був пан, малер, шо їлецку церькву малював. Та тот такий, знаєте, був модний, шо абес постоев опередь него з мінуту, то вин тебе такого на чєс вімалює, єк єс є. И лице, и вуха, очі и ніс — усе так, єк у тебе. Ше и крісану тобі на голові вімалює, хоть би и без неї опередь него стоев. Ну, так кажу вам, глипнеш и видразу себе там на папери пизнаєш. А чєсом то тебе відмалює такого, єк те мама на світ уповіла...

Дивиши, а ти голий, єк бубонь, и усе наверхи. Та уже ни кажу, лице то вин видит тай малює, але туда далі, єк вин может видіти, єк єс у гачьох, сорочці и постоліх?!

То уже такі очі погані, шо видєт наскрізь. Ой, з-перед того нічьо би си було ни сховало, абєс був пид земню поклав.

А челідь то так си, знаєте, єго боєла, єк дітьтя. Наколи котра єго уздрит, то так єго обходит, єк нишшєстє, и аби у бердо мала штрикнути, то коло него ни перейде.

— Та чєму ж, верє?

— Та єк то, чіму? Прецінь, кажу, шо тот видів наскрізь хрєстєнина. Ну, видів ї так, єк хотів, и фєртїг! Тому ніц ни шкодило, шо уна у сорочці и запасках. Хотів ї видіти голу, то видів голу, а хотів видіти убрану, то видів убрану. И видів навіть, ци уна дівка, ци нїт. Най си прєчь каже з такими очіма! Вин ретенно мав и калюхи у чьоловіці видіти. Ретенно. Та то так тимунь 'го си челідь боєла. Зпершу, знаєте, уни ии знали за цєсє, але видтак, єк то си помежи ними рознесло, шо вин видит скрізь, куда треба, або нї, то уже нієка би си ни була єму на очі показала, аби гїбла.

Хїба уже самі мушшіне, май, менчє устидливї, то ходили коло него, але таки ни усї.

Бувало, єк говорит из кимос, то дивитси на него и усе си пидсмішкуєт. А то, знаєте, тому, шо видів, єк котрий понизку віглядаєт, и смієвси з того.

Ий, чюдо, май, ни пан.

Ну, тай зачєв вин малювати церькву, а мав шош трьох чїледників до себе. Адї, фарбу місити,

ба, квачі мочєти, води унести, прото, до свої роботи. А вин сам малюєт собі кождої днини, дряшпанитси по стїнах, а світї то такі єму з-пид руки віходєт, єк живї. Махнєт квачєм у один бїк — зрєбит руку, махнєт у другий — зрєбит другу, а махнєт нищє, тай маєш ноги. А зо три рази у верьху закрутит, тай вірєбит голову — и уже светий стоїт перед тобов просто, єк цвик.

А унадивси був приходити д'нєму у церькву покойний Блїндєр.

— Ага! То вин того так вірїхтував?

— Ає, того. Тот уже тими фіглями доста був годований, але з отим паном пропав.

— Та то правда. Хто з паном орєт плугом один рік, то уже на другий задом шкорєдит.

— Тай приходив Блїндєр у церькву, май, кождої днини. Сєдєт, бувало, собі у куті у церькві и дивитси, єк тот малюєт.

— Видко, удалоси то єму.

— Ає! Удалоси! Сидит, знаєте, єк пугачь, и нї духу з себе, и лиш котрий светий уже вірїхтуваний, то зараз вин опередь него падєт на колїнки и рїпанит, знаєтє, головов у помости, а кулаком у груди, аж си уся церьков трєсєт.

— Відий, царствє хотів собі віпросити.

— Ає! Але шо то значить фіголь. Вин тимунь так квєпивси до кожного светого, бо шє нїхто передь ним ни моливси и нї за шо ни просив. Бо такий светий, то, знаєтє, свїжий, и єму шє си ни наукємїло задїлі кожного бїчі до Бога и просити за людий. А старї светї, то їм байдужє, ци мєш ти мати царствє, ци нї.

А малєр того покємив, о шо си старому богачєви розходит, тай кажє:

— Слухай, старий! Єк принесєш минї 5 вік мєду, 2 горівки и 50 банок, мєш ти перший опередь кождим светим головов товчї и молитиси, а єк ни даш, то ни мєш. Ну, кажи, даш ци нїт?

— Панє, бигмє, дам усьо, шо лиш мєтє хотїти, лиш най я перший передь кождим светим помолюси.

— Добрє, — кажє малєр, — уважєй, абис мєнє ни змудрував.

Тай малєр малюєт, а тот поклони рїжєт, шо аж му чьоло поголубїло. И нарєштї вімалював

малер уже усі стіни, скрізь понакладав свєтих, лиш лишивси єму страшний суд вікінчети, а старий калюхачь пропав. Уже відмоливси усім свєтим, де єкі були, а меду, горівки и грошей — даст Біг. Ни хотілоси єму уже давати. Прото, скупарь. Їв би два рази одно и то саме, лиш аби було єк.

Але малер — то нишшєстє. Єк, нічьом, кож- дий учений. Вімалював, знаєстє, на тім страшнім суді Бліндера, єк си у пєклі из дїтьтьом цулуєт. Ну, Бліндер, прїсєг би кожний, шо то він. Лиш голий на устид и на публіку. Держитси дїтьтьові за шию и цулуєт єго, а тот, счєз би, знаєстє, по голому череві єго плєшшєт.

Уздрїв, братчіки, тот образ перший пала- марь, а видтак и цілє село. Идут до цєрквѣ, єк на храм усі людє из близька та з дєлєку на Блінде- ра си дівити. Кумєдія, тай ужє.

Див'ютьси тай сміютьси, аж кочєютьси — бай- ка, шо то цєрквѣ. А Бліндер, братчіки, сидит у хаті тай клєнєт у шлєки горєчі малєра и єго чїлєдників.

Най си прєчь кажєт, шє отакє нїхто ни па- цив. У цєрквѣ шє, знаєстє, на провиднім місци из дїтьтьом си обчїпати и цулувати, ну, публіка на цілє Жьиб'є.

Тай ни було шо робити — той у біги до того малєра. Голосит, просит, цулуєт 'го по руках, а малєр чїнитси, шо ни чює. Даст тот у дубєлт и горівки, и меду, и грошей — нїц ни помагєст. Аж нарєштї лєдвѣ ужє упросив, и малєр (ужє рєтєн- но ни за пусто) замалював там на тім образі єму лицє, и Бліндер пропав из образѣ.

— ...А той, мой, вірїхтував 'го добрє. Ой, малєр — то таки мав си смієти.

— Та смієвси и вин, и усі людє. Смієлисѣ з багачѣ, дє лиш 'го уздрїли, — так, шо довшїй чєс ни уповїдавси нїгдє.

— Отак фіглєвому багачєви трєба. Най нїко- го ни мудрує.

— А шє ни усьо. Малєр, єк ужє відходив гєт, то казав паламарєви, шо за парѣ років та фарбѣ, шо вин нєв замєстив багачєви лицє, изчєзнєт, и Бліндер знов уповїстѣ з дїтьтьѣми у пєклі.

— Ну, тай дівисѣ, ни давси однакѣ тот малєр прєїднѣти.

— ...Добрє мав. Так фіглєвому трєба.

Коло цєрквѣ народѣ народєнні. П'ют та набуваютьси. Такий шум, шо годі слова учюти. Позасїдало то усі лавицѣ, усі плоти, усі царинки, — дє лиш хто мїг примієтитисѣ, тай чєстуютси.

То, знаєстє, понаносили усекої їдѣ, єкої би лишє душѣ захотїла. Голубцѣ, студїнцѣ, пироги, кашѣ молочнѣ, ковбасѣ та бужєницѣ. А усе то у бєрбєницѣх стоїт — лиш иди тай їж. Самѣ прєсєт, аби спорєжнитѣ. Ото раз набутки, єк нїчьом у мїєті.

Усє є. Образѣ, мінтєлі, фївкалѣ, флєєри, мєдїникѣ, цугєрки, булки, сливки та єблукѣ.

Є до чього и помолитисѣ, тай є шо у чєрєво поклаєти.

Алє бо и глѣта тут — Божє! Мїсєт собі ногѣ, грѣмаютьси одѣн у одного та обхѣрькуєт собі плєчї. А ужє дїтворїї судѣ такої, аж пуду даєт. Дє, верє, того тїлькѣ си понаплѣжувало. А дє ж би, єк ни у войнї. Маєткѣ пропадалѣ, а дїтѣ си прєталѣ. За то ни тєжкѣ. Ігѣ! Аби тїлькѣ страху було.

Алє бо ї тому шош трєба дѣти жєрти, жєр- лѣ би їх їржѣ.

Най си прєчь кажє, кїлькѣ тої сѣранѣ тут є.

У церкві така духота, що гляба си дівити, так піт очі заливає. Най Бог боронит вид такого. Людей так уплішено, що один другому аж на голову си п'єлит. А вона вид масла така, що дух затикаєт. Бо то у нас, знаєте, ек прийде ескес'єто, то кожде, аді, вікігнет дес из кліти ракву передтогідного масла, такого лютого, що ек би крішку єго поклав найпушшому коневі під фіст, то залетів би без попасу до Косова. Та уже тим маслом, знаєте, вішуруєт собі голову на усі штири боки, що аж за прошивку капаєт. Аді, у прикрий чєс мав би того масла на днину до кулєші. Та дїтьєто би єго уже брав, аби то собі прийшло до церкви тай постоело крітко, ек Бог приказав. Але куда!

То ек зачєнет тобі головов вікручювати, та усе узад або уперед поступати, та у бесїду из кождим заходити, ек нічьом на єрмарку. Газди гендлюють, діти руют, баби вадєтси, дїтьєто знаєт, єкої холери, слова Божого гляба учюти, такий, мой, гаркіт.

Ксьондзи, ек ксьондзи, бєгекають собі полєгоньки, молютси, цулюють один одного у плєчі, крутєтси коло прєстола, ек газдині коло груби, кадєт та кроп'єт кропилєм уже куда видєт.

Але дєки — то таки добєре маютси. Повілізали, знаєтє, на вишки та уже горлають та такої вїводєт, ек би хтє з них калюхи вїмотував. Один другого рад би перєкричєти, аби нїби перед своїм ксьондзом показатиси, шо то вїн наймудріший голєс має. Шо один підкєгне, другий шє вїшшє, а третий, ек зарєпетує, аж здєтєси, шо або душя из нєго вїходит, або шо родини напали.

— А попи фігляві: уни собі потихоньки шош туда шу-шу, а ти, дурний дєчє, бєгєкай, хоть би тобі и в'єзи попукали.

— Саракі, єкі дурні та нєумієтні. А дє ж би я си так дєр?!

— Відий, тут глухих нєма, аби так кричєти. Аді, мєртвєц би устєв. Ого! Ба, ци би устєв. Тажє Пантєлиха, відий, ни мєртвєц, а ни устєт. Сїла собі, бїданка, на схїдці тай спит, ек у сєбє на пєчі, шє й кожущок пїд голєву пїдоклєла, аби собі вїлицу, ни дай Госпїдку, ни надалєла.

— А Фока?

— Котрий?

— Тажє тот, шо дитину до хрєсту у зубах нїс — таки ни мєртвєц. Сїв собі коло чєлїдинцкогò ганку та аж рот розсєвив, так смашьно спит.

— Ану, цитьтє!

— Кьондз криворівський хочє проповідь казати.

— А то шо?

— Дитина плачєт?

— Та най плачєт — дїтьєто 'ї бєри!

— Але бо уна таки фийст руєт. Рула би на шибєници! Ксьондз почєрєз ню проповіди ни годєн говорити.

— Та заткай жє 'ї рот, бабо лєцта. Чьє и дитину суда прикучювала? Гадаєш, шо хтєс тут твого пухїря ни видїв?

— Ігі, мой!

— За когò, вєрє, ксьондз говорит?

— За Лазаря єкогòс.

— Ага, за Лазаря. Ій, сиротєтко. Лазарь, отò була раз бїданка.

— Та ти, мой, ни штуркайси, бо ек тє штуркнє, то ти зуби задом повїлітають, пїдсвинку один. Шо ти собі, мой, гадаєш? Шмаркунє!

— Ви мєні шмарьки ни утирєли, гòсподарю мїй файний, ни намальованийй!

— Чїт! Ти шє мєш багато говорити? Єк бих на тє ни уважєв, то видїв бис.

— Ого! Аді, так си вас бою, ек кїт лєю.

— Отò був Лазарь. Навїть кутюги кїстку йому носили, а вїн їв.

— Овва! Та то ни таке велєкє чюдò.

— Мала бїда моцні зуби.

— У мєнє кутюга обгрізє кїстку тай лишит.

— Одно правда, шо уже нїкуди кїсток нє носит. Усє то коло буди прєчєт. Там аби си єкис тєпєр Лазарь нагодив.

— Отò би жив!

— Тфі-ій! А то шо?

— Отò си єкас бєзшєсть навоньїла, шлях би 'ї поганий трафив.

— То відий тотà баба з дитинов, слїх би 'ї пропєв.

— Аж у голєві си закрутило, таку воню пустила.

— А бодай тобі на тїм свїті такі запахи фурт попид нїс ходили, моци бис ни мала. Аби тобі таке у мисках та лїжках, тай куда лїш си повернєш. Тай сказати би, шо то хрєстєнин. Ігі!

Вїсипєлиси лудє з церкви, ек вївці з кошєри. Зацвїв цвїнтєрь усєким убòром, усєким цвїтòм. То чьòрним, ек нїчь, то зелєним, ек трава, то черлєним, ек кров, то голубим, ек афина. А усє то си мїшєєт, усє ходит, нїхтò на мїсци ни стòїт.

З усіх селий, знаєте, посходилиси люде у Жьиб'є.

Бо то сегодне у нас храм. Ає, храм тай на-бутки такі, шо варт видіти.

Навіть пани ототи, шо поприїхували на свіжий люфт, пантруют за дівчстами та молодицями, а котра їм си удаст, то зараз на путуграфію берут тай дарунки дают та чєстуют усеким. То булками, медіниками, тими цугерками, шо, аді, у писку вітер роб'єт, курити дают, ек нічюм пани. Гроший у кожного, ек у жида, тай шо їм за біда. А молодиці — то лиш поглипуют, де їх чьоловіки си діли, тай гайда з панами у бесіду заходити.

Плєшшют у долони та иржут, ек кобили у загороді. У нас, знаєте, остатна чєлідь. Свого чьоловіка нізашо має, а усе рада би сперед него украсти.

Най счєзает таке. А пани тото люб'єт. Їм лиш такої зачньни, то ни бійся, шо він пан. Не запрєтси єму ніхто — ні молодиця, ні дівка.

Єк тобі зачньнет говорити та пришюп'єтиси, та з усіх боків забігати, бо то у него єзик, ек питіль ходит; прото школи має — то ни счюєшси, ек у біду упала.

Най Бог боронит вид такого.

— Ану, дивітси, ек коло колодєзя обступили люфтниги єкус дівку тай на путуграфію берут. А уна нібито ни хочєт и закриваетси руков. Йй, ниволя би тє утєла, та би утєла. Та 'ї уже усі жиди суда знають, а уна — ану дівиси. Панами на путуграфію не хочєт стати. Пометєнє лєцтє. Тьфї!

— Або тота молодиця у черлєній фустці, шо стоїт з тим сухоньким паном, бодай би си ни снів нікому.

— Де?

— Аді, гєндє коло плота.

— Та бо там багато їх стоїт.

— Та шо, багато? Я за усіх ни кажу. Я за тоту говорю, шо у черлєній фустці у сухозолоти. Шо бичєм вімахуєт.

— Ага! Уже виджу.

— А видите? Я того пана знаю. Кажут, шо то сєндзя зи Львова. Великий багачь тай великий злодїй.

— Таке сухоньке, ек куживка, тай шє ребий до того, екби дїтьки на лици єму гєлетку гороху вімолотили, але шо то за когут, то пари єму нїгдє нима.

— Аді, даєт 'ї медіник, дихати би 'му ни дало, тай шє шош из кишєні кєгнет.

— Ану, я вам шош скажу, лиш идім трохи на бік, аби люде ни чюли. То напасть. Слово учює, тай бріхні готові. А я, знаєте, у цім нічю собі ни маю, бо я з панами звикла. Я усе з панами. До мене передтогїд то ураз шандари ходили. Ой, так. За мене ніхто нічю нифайного ни говорит. Бо я з панцкої кости. Мій дєдя, то був здекунтором, тай з усіма панами сєрвус дєржєв. Ану, слухайте, шо я вам скажу.

Адї, сєс ребий пан дужє багато усуда чєлїди покалїчїв, хоробочька би єго утєла. Але, відий, на тїй зіпрєтси. То таке, кажу вам, устидливє, шо шукати такої. Уна уже єго дєбрє візїцируєт. До бесїди — то уна лакома пристати, але до чього, то ни дай Божє. Хїба би уснула.

— Адї, гєндє один прислонивси до студїнцу, тай уже мнєт тото мнєсо, тай тиснє у хавки, аж си давит. Голубїє та жєрєт. Шо то наш хрєстєнин чєсти ни знаєт. Ни пишов би собі дєс на бік, аби люде ни видїли, але тут свої гєлєви наповнюєт, шо мало очї ни повїскакуют.

— Та то можна си удушити.

— Але, хороба єго бєри — ни удушитси, ни бїйси. Адї, ек начєсок запрєтаєв штуку у калюх. Кумєдія, тай уже.

— А шлях би вас поганий трафив, та би вас ни минув. Та ви уже ни маєтє инчєго мїсця, але на цвинтарі коршму робити. Тай шє на Міхайловім гробі. Шо то, на зарінку задїлі вас уже пляцу ни стало? Шибєники! Адї, дєс того віпрєсило пару грєйцарїв тай до горівки бєрєтси. А води Божої ни нахлєстєвбєсси один з другим, га?

— Ни сєрдьтєси, гєздїнько, ми вашєму Міхайлові оскомини ни зробимо.

— Та я тобі зараз дам таку оскомину, шо тогїднов пасков ригнєш, зайдєю пустий. Та то почєрєз тєбє, гєздо, у дїтчїм би твоя голов була, пишов Міхайло з сєго свїта.

Ти єго розволочїв, корнистє би тє ни було, та поїв тов нєхарєв, шо аж имиласи у нїм. Тай, Божє прости, конєсками рот єму затикали. Счєзай відци!

— Але бо жди, лайдаку один, дам я тобі! Та ти, мой, дівки тут зачїпати? Та ни прєсиш Бога, абис мав чїм завтра бордюг наповнити тай голий зад прикрити, але до дївок бєрєшси?

Старцунє лєцтий! Ану дівиси! У цєрькві служби си прав'є, єнгєлія си чїтєє, а вин дівку, мой, питає.

А гєдину ни попїтаєвбис?

Вже відразу видко стало, що то непростий мертвець. Хто лиш на ню глипнув, то ще тої самої днини мусів мати екус причьку. То або икавка его найшла, або, око слезило так, екби в него перцю насипав, або слина сама си з рота пускала, або, врешті, говорити забував і екоїс такої мішев, шо не знав ес, ци він п'ений, ци спросонка говорит, або ци у голові си шош ему не поминтрожило.

Іван Кучьманів лиш клев тай матеркував. Робив деревишше май цілу днину, бігав з метром то в хату, то з хати, мірев, примірев, а ек стало готове, то не міг ніяк там бабу запакувати, бо ї ноги екос на поверх п'еть цілів довші стали.

На усіх святих сарака присегавси, шо на десіть цілів довшу міру взев, бо хоть смерть хрестенина лиш на п'еть цілів натегає, але хто то може знати акурат. Так вігледало, шо баба за одну ніч підросла на екого чверт метра. Хоть роби нове деревишше, або бабі ноги протинай. А нігди дошки і на лік нема, а й з мерця годі си збиткувати.

Мусіли класти в печі ватру, бабу брати на припічок, припікати ї коліна, аби стали бгачькі, і

відтак корчіти ноги тай у деревишше класти, бо шо инче могли зробити? І так лежала посеред хати з підкорченими ногами, страшна і охаблена, і здавалося, шо вона лиш си так заким притаїла, шо ї маха відти віскочити і когос зубами за лице лапнути.

І тому кождий, хто увійшов знадвору і клекав молитиси, а глипнув зненападу на бабу, зараз переривав молитву, будь-ек простивси, тікав надвір або ховавси в кут і три рази в пазуху плював.

Ні грушки ніхто не бив, ні галембізи не йграли. Май усі у вішній хаті сиділи або надворі стояли і на мерця лиш крізь вікно збоку зазирали, ек кого дуже закортіло видіти.

Навіть, знаєте, дек, шо уже не одну совтирю читав, запросив пару гадз, аби з ним коло баби сиділи тай книжку ему держели, бо казав, шо букви з неї гет віскакуют, ек блихи з ліжника, коли сонце пригріє, і читати не годен.

Іван сидів на задній лавиці під образами у такій лудині, у екій був тогди, коли смерть покойну зафатила, і говорив примівки від уроків, бо Парасочька уже ему дві ночі си снила та так погано, шо він за ніч зо двацять раз спросонка мокрий си схапував і кричев, шо покойна его душит і свічков у очі тиче.

За три дні і три ночі багато баба збитків наробила. І старий Грицьо-трембігаш, шо ціле своє жите мерцям у трембіту йграв і навіть на губах від трубління знак носив, также причьку цікаву мав, шо, ек казав, до смерти того не забуде. Ніколи ему си таке не траф'ело, хоть нераз і гаразд собі на посіжіню підпив. Було то на остатний вечір перед похоронком. Вітер надворі у плотех свистав, а люде по подвір'ю і в хоромах стояли і тихо шептали. Усім про бабу гадка йшла і сзиками обертала. Нараз... шо то? Надворі зайграла трембіта, але не мертвецької, а такої веселої та кучеревої, ек на ході полонинцкім або на колідниках у Свєта Різдвені. Смієтси, аж си заходит голос від трембіти. Кочеєтси і підскакує, а хрестенина аж охота до вівканя збирає і по стінах з утіхи би си дер.

Одні почерез другі посунулиси надвір дивитиси, хто йграє?

— Шо ти, Грицю, вдурів, ци шо тобі є? Шо ти мені коло хати таку публіку робиш? Ек маєш грати, то йграй у порядку, а ек ні, то греми собі на дїтьчу маму — мені таких трембігашів не тре-

ба. Петро Варгулюк, покойної брат, аж голубів зі злости і кулаками Грицеві в очі тикав.

— Марш мені відси, я тебе до такого йграння не наймав.

Грицьо пустив трембіту з рук і стоєв, ек пень, лиш губи му трохи дрижели. Люде си тисли до него, обступили наоколо і дивилися, ци не вдурів чесом. Не зараз проговорив старий Грицьо. Постоев ше трохи, обтер відтак губи, плюнув три рази в пазуху, узев трембіту під плече тай пішов собі д'хаті. І аж на перелазі вчули люде, ек у погані шляхи заклев покойну бабу, шо 'му такого фігля зробила.

Ек прийшлося бабу з хати брати і на цвинтар іти, не можна си було людий дошукати. Кождий по кутах ховавси або за хату тікав, аби лиш єго хто бабу нести не заставив, бо інакше не можна було відповісти. А кого, ек вже де приперли, то, чім міг, відговоревси. Бо то один казав, шо у крижех 'го шпігає, бо ше, ек дитинов був, то раз з колиски вілетів, другий — шо кров 'му перемерзла тай запаліне у ноги пішло і коліна тресутси. Третий знов говорив, шо, ек був на війні, тай куля 'му попри очі махнула і вид єму так зав'яла, шо тепер недовиджєє добре.

Усі відговорелися, ек могли, хоть їм платили і горівки давали. Ледви трьох людий найшли шонайнебезпечніших і шонайгірших у селі. Такі всі три злодії, шо із хреста цвики би повітегали і з престола накривало би вкрали, ек би лиш їм того треба було.

По півока горівки віпили в хаті, а другого півока мали дістати, ек бабу віднесут. Але четвертого таки не найшли. Просили, платили, горівков поїли, але напусто. Горівку кождий віп'є, але нести боїтси.

— Ви, — каже, — хоть си сердьте, а хоть ні, то я нести баби не буду, бо си 'ї таки бою.

— Ий, та встидайтиси. Та ніби ви єкийс мушшіна і на війні були...

— Говоріт своє. Война шо инче, а баба таке инче. Аді, я цілу войну перебув і здоров 'д хаті вернувси, а від баби можу екес каліцтво дістати або слабість погану. Видите, прецінь, шо то не проста баба. Василь Сливчін перше лиш коло баби свічку засвітив і таки зараз кров'ю чіхнув. Ану дивітси, ек генде, коло потока, сорочьку від криви змиває. Будьте вібачні на мене. Беріт кого инчого: у мене є діти.

Рад-не-рад — мусів Іван на четвертого йти.

Шкіра тресласи на нім, ек свіжий студенец, але пішов. Убрав на ноги сталні підкови, бо мороз лютий був і вітер поганий вієв, шо хлопом сіпав, ек віником, і гляба си було земні держети.

Присилили деревишше линвами до двох коликів і здоймили на плечі. Іванови впалоси нести ззаду коло бабиної голови. Піп на кони пішов наперед, за ним процесія, видтак деревишше, а ззаду люде. Свої і чужі.

Баба дуже тяжка була, і хоть всі штири, шо 'ї несли, тенгі були хлопи, то однако коліна їм треслися і плечі горбатіли. Іван уже май старий був і диву ємо не було, шо ногами переплітав, але тим трьом хіба горівка так ноги зів'єлила, шо права нога не знала, куди хоче йти ліва.

Гадки в Івановій голові, ек бджьоли в улию, крутилися, а все коло мертвецького віка. Знав, шо тим всім бабиним фіглям не кінець і, шо баба, ше заки 'ї на цвинтар віпакуєт, екус кумедію втеше. І хоть 'му повіки оловом ставали, глипнув сегодне, може, вже двадцетий раз, на деревишше і завмер зі страху. Віко було відхилене, і кріз шпару в єго бік просувалася поволеньки мертвецька нога, обута в червоний постіл.

Сіпнувся взад, ек норовистий кінь, аби постолом в зуби не дістати, і пустив колик на Божу волю.

Деревишше гепнуло на земню і махнуло у долини, ек куля. Передному, шо ніс хрест, підорвало ногу, аж пирс під пліт.

Скрина з бабов то боком, то підскакуючі, понеслася в долини, ек вітер, і на закруті пропала. Ше декотрі казали, шо виділи, ек баба, коли си зробила за лісом, вже сиділа в скрині і в руки плескала.

Всі на бабу серце дістали, і кождий полетів в тот бік, де вона пропала, аби раз з нев скінчити. На горбу лиш процесія лишилася і піп на кони, ек сирота.

Не так легко було 'ї найти. Багато чєсу зблавучіли — уже і ніч на земню руку клала — заки 'ї коло дінниці захопили, бо вона гей би далше тікати хотіла. Усі руки за нев посєгли, і усі 'ї так у розбите деревишше поклали.

Ховали на цвинтари уже коло півночи без попа. Дев'ять свічок засвітили і дев'ять плит дали 'ї на груди, аби моци білше не мала і аби нікому не сніласи, погана.

Онуфрій МАНЧУК

Євген Палійчук: «Моє кредо — робити людям добро»

Народився 24 червня 1946 року в селі Новоселиця Снятинського району, де проживаю і зараз.

Після закінчення середньої школи, набув у м. Калуші кілька професій: Бетоняра, опалубника, бляхаря-покрівельника та електрозварювальника.

Закінчив Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича. Вчителював у селі Красноїлля Верховинського району, а також у школах Джурова, Новоселиці на Покутті. Деякий час працював у редакції газети «Радянське життя» (тепер «Вільне життя») у місті Кіцмані на Буковині). Був екскурсоводом у вижницькому бюро подорожей та екскурсій. Тепер на пенсії.

Життєве кредо: «Робити людям добро, бути чесним і справедливим».

Кажуть мені, що я постарів, але відчуваю, що душа не старіє. Читаю з трепетом і хвилюванням поезію, люблю гумор.

Плани на майбутнє: продовжувати писати щось розумне і повчальне, протягом тих літ, які мені призначені.

ЗАПОВІТ ПИЯКА

Як умру, то, поховайте мене коло бару,
В голови кладіть горілку, на груди — гітару.
Я в могилі буду пити й на гітарі грати,
Пси голодні на гробику будуть собі спати.
Жінка скаже: пішов к чорту ти, пустий пияку,
Бо не раз від тебе мала я в житті «подяку».
Діти гірко заридують, скажуть:
Тату, тату,
Не могли ви нам лишити хоч одну зарплату?
Мене будуть пам'ятати всі односельчани,
Будуть мене посилати до дідьчої мами!

ПРО БАРИ

Давно в селі була корчма, жиди торгували,
Тепер скрізь по селах бари збудували.
Там горілка до вибору, вода — до кольору,
І музика виграє у будь-яку пору.
Ходить молодь у ті бари, пиво потягає,
Зароблені гірко гроші отам пропиває.

Насміхаються ще й з бідних,
совісті не мають,
Бог, напевно, їх за таке тяжко покарає.
А розпуста страшна стала між молодіками,
Бо їм уже не соромно навіть перед мамов.
Хлопці дівок баламутять, дівки на все згідні,
Лиш би хлопець причепився,
не зупинять й рідні.
До чого це все доходить? Мусить кара бути!
Бо з пияком на дорозі тяжко ся вбминуті.
Ти поспробуй зачепити його на чім попало,
То за це би тобі, вуйку, добре перепало.
У ті бари мальовані зрідка повертаю,
Десятою дорогою їх я обминаю.
Я лишив горілку пити, не буду курити,
Бо горілка мені шкодить, мож п'єтами збити.
Ми з сусідом загорали і дуже упріли,
Як напилися горілки, чуть не подуріли!
Як мені вже приїлася та пуста горілка,
Потраф'єї вна зробити малпу з чоловіка.
Та горілка зіпсувала в світі не одного,
Не один пішов у землю, знаємо, від чого.
Не над одним та публіка вже запанувала,

Не одного без чісу вона в гріб загнала.
Та горілка в гріб загонить, це не забуваймо,
І горілку, люди, пити ми переставаймо.
Бо здоров'я як ся збудеш, в аптеці не купиш,
І молоді свої роки марно ти загубиш!

ОЖЕНИВСЯ Я НЕДАВНО

Оженився я недавно та й став газдувати,
Жінка мене заставила свині купувати.
Привіз я їй тоті свині, роблю на них кучу,
О Боже мій милосердний, як з ними ся мучу!
Одне дуже вибагливе, буркає в кориті,
Ну а двоє лежать в мусті, як чорти немиті!
Що ми лиш не прибагали... І чиру з крупами,
Одне — худьик, як драбина,
з довгими вухами.
Посилає мене жінка зерна купувати,
Не питає мене, звідки гроші маю брати.
Свині жеруть, як ті хорти, їм пійла замало!
Подивився я в пивницю —
картоплі не стало!
А зима лиш у розпалі, ще натягне вуха,
Свині худнуть на очах, худне й клаповуха!..
Діждались ми поросят, дижур встановили,
Аби льоха пацьоточка не передушила.
Як вирости — на базарі ледь не роздавали,
Бо свиней навезли море, вни дешеві стали.
Того хорта зарізали. Сало — як газета,
А на тих двох пішла уже не одна зарплата.
Коби хоч те вернулося, що вже ся розділо!

ЯК Я З ЖІНКОВ ПОСВАРЮСЯ

Як я з жінок посварюся, то до бару піду,
А звідти я навколішках додому прилізу.
А як жінка рот отворить, то ще й буде бита,
Бо до бару всім сьогодні дорога відкрита.
Ой вип'ю я стакан пива, кілішок горілки,
Море мені по коліна, ріка по гомілки.
Я до бару повертаю, пиво попиваю,
А про хату і про жінку собі забуваю.
П'ю потрохи чим раз більше, чманію, тупію,

І, напевно, незабаром зовсім удурію.
Будуть мене зрікатися і жінка і діти,
А я буду нещасливий під баром сидіти.
Будуть губи — мні лизати і коти й собаки,
А я в рипу буду їхать, а звідти в Кобаки.

НА ВКРАЇНІ ДОБРЕ ЖИТИ

На Вкраїні добре жити, /2р./
Лиш нема де заробити.
Лиш нема де заробити,
за газ треба заплатити.
І за світло й за фірманку,
нема грошей — скидай drankу,
Я робити вже не годна,
свиня кричить, бо голодна.
Курка ходить, не несеться,
відий, скоро це урветься.
Я йду на лан сапати, ніч не годна переспати.
А корова ричі бідна, не їсть сіно, бо тогідне.
Діти просять грошей в школу,
коза блеї під стодолов.
А пес в буді завиває, чоловік десь утікає,
Він зі мною все свариться,
в мене латана спідниця.
Від роботи я заслабла і в лікарню йти забагла.
А хто хворий, то в лікарню,
хто без грошей, то в трупарню.
Колись були Іванами,
тепер стали всі панами.
В село возять нам пшеницю,
всі втікають за границю.
Утікають із сумками, дома старі з діточками,
На Вкраїні добре жити,
це все мусить ся змінити.
Як би це покерувати,
щоби більш не бідувати?
Щоби старці не ходили,
а всі люди добре жили.
А ви, люди, робіть,
дбайте і надію не втрачайте.
Бо здобули славу й волю,
будем мати кращу долю.

Микола Негрич: «Березове, тобою живу»

Микола Негрич — наш земляк. Народився у мальовничому Березові Нижньому.

Тут закінчив семирічку та Яблунівську середню школу. За фахом військовий, учасник бойових дій, за покликанням письменник, етнограф, фольклорист.

Автор і упорядник гуцульського тлумачного словника «Скарби гуцульського говору», який вийшов у співпраці з Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Автор і упорядник збірки славнозвісних гуцульських коломийок «Співанки, посіяні горами», до якої увійшло біля п'яти тисяч народних коломийок та більше півтисячі авторських, які також уже стали народними. До книги увійшло біля однієї тисячі мудрослів'їв, які побутують у мовній лексиці жителів Березовів, де записував народну творчість. Понад п'ять десятків мелодій гуцульських коломийок, весільних, колискових пісень та гайвок записані на аудіодиску, який додається до книги. Доповненням до збірки є ілюстрації та рецепти призабутої гуцульської ку-

лінарії. Автор і упорядник збірки гуцульських сороміцьких коломийок «Заспіваймо пустої!»

Обидві збірки вийшли у співпраці з кафедрою фольклористики Львівського національного університету ім. І. Франка.

З-під його пера вийшли у світ поетичні збірки: «Буковий ліс», «Помаранчевий дощ», «Пізня осінь», «Мамина криниця» та збірка гумористичної поезії «Миколині фіглі», а недавно побачила світ і його прозова збірка «Сонце сходить з-за Няджини».

Автор довго блукав офіцерськими дорогами, але ніколи не забував своєї малої батьківщини, своєї мови.

Його твори проникнуті патріотизмом, щирістю, правдивістю, любов'ю до України, до землі, яка народила автора, де пройшло його босоного дитинство. Вірші Миколи Негрича надихають і на духовні поривання. Але більшість його поезій ностальгійні — це згадка про минуле, туга за рідним краєм, юнацькими роками, які пройшли в армії, це біль пережитого.

Член ради суспільно-культурного товариства «Гуцульщина» у Львові, спілки офіцерів України та Української асоціації письменників. Проживає у Львові.

БЕРЕЗОВЕ РІДНИЙ!

Могутній Березове, милий та рідний,
З тобою зустріти б весну золоту,
Шаноби великої людської гідний, —
Вклоняюся: «Слава Ісусу Христу!»
Березове славний, мій світе великий,

Щоденно я лину до тебе у сні,
Почути б чарівний той голос музики,
Що в душу з дитинства запала мені!
На голос цимбалів і бубна удари
Прийти та згадати б весільний той спів,
Плаксивую скрипку, що шле свої чари,
На конях завітчаних стріти б князів!

У чулку побачити б пишну княгиню,
Також в шилінових спідницях дружок,
На чистім подвір'ї звабливу газдиню,
Знайти для майбутньої рими думок.
Послухати дзвони величні, що грають
У світлий той день Воскресіння Христа,
Схилитися близьким, що там спочивають,
Віддавна ця мрія моя золота.
Щоб батька відвідати, брата та маму,
Яких вже навіки прийняла земля,
Щоб знову ступити до Божого Храму,
Куди мене мама за руку вела.
Березове рідний, мій лицарю давній,
Ти серце в дитинстві моє запалив,
Мов дівчина пишна у юності ранній,
Навіки до себе любов пробудив!

ПОМ'ЯТА РУЖА

У смерековім милім краї,
Неподалік мого села,
Де бистра хвиля Прута грає,
Красиво хвиля розцвіла.
Закохані дорослі й діти —
Усіх манив ружовий цвіт,
А серце стало так тремтіти,
Бо їй було сімнадцять літ!
Якось хотів зірвати ружу —
Злякався гострих я шипів,
Іще тепер за нею тужу,
Я не зірвав, бо не зумів.
Своїм тим запахом чарівним
Манила й вабила вона
Красивих хлопців з серцем вірним —
Та залишилася сама.
Господь послав мене в столицю,
Що потонула в куполах,
Росла собі ружа-зірниця,
Цвіла, купаючись в садах.
Пройшли роки, іду до хати,
Де цвіт мене той миловав,
Дивлюся: ружа вся пом'ята,
Зірвав хтось ружу, поламав.
Очі розплющила, перлинки,
Я їй зробив назустріч крок
І просочилися сльозинки
З її вологих пелюсток.

ТУГА ЗА ДИТИНСТВОМ

Село мене ріднеє вабить
Дитинства мого та пісень,
Співати — там старість завадить,
Співати пісень я не буду,
Хоч знаю їх цілий вінок,
Хатину батьків не забуду —
Водиці б з криниці ковток!
На мить би мені повернути,
Почути пташинний той спів,
В дитинство своє б заглянути,
Ще може би юність зустрів?
Побачити б ліс і потоки,
А гори подяку складуть,
Зустріти би там юні роки —
Ох, можна би їх повернуть!
Напившись нектару з відерця,
Від всяких думок не засну,
З сумною надією серця
Чекатиму ранню весну.
Я згадую хату отую,
Де яблуні рясно цвітуть,
На землю б ступить золотую,
В яку ще мене покладуть!

МУЗА МОЄЇ ЮНОСТІ

Бог ллє дощем з небесної криниці,
А осінь листям землю осипа,
У небі десь сховалися зірниці —
Весняно-юні згадую літа.
Якщо би мокре небо заховати,
А з листя впалого вінок сплести,
Коло старої хати постояти,
То можна б жменю юності найти.
Колись я думав, літом і зимою,
В холодні й довгі у спекотні дні,
Моя душа повнилася журбою,
Ставало все це мукою мені.
Із жалем обнімав чужі берези,
Далеко мусів жити на чужині,
Із сум-думок не сходив мій Березів,
В душі творились помисли ясні.
Дивлюсь на карту бувшого союзу,
Думки — колишнє й давнє забуття,
Зберіг папір поживклий мою музу —
Сумнії думи, власні почуття.

МАМИНА КРИНИЦЯ

В селі, де хата під горою,
Яке зазнало лихоліть,
Глибока, з чистою водою,
Криниця мамина стоїть.
З тих пір, як мами вже немає,
У ній не зменшилось води,
Відтоді стежки я не знаю,
Хоч мене вабить ще туди.
Іще давніш, із волі брата,
Батьківську хату розібрав.
— Чи ще даси води напитись? —
Я у криниці запитав.
Якось у сні зі мною мати
Розмову щиру повела:
— Чи липа та, що біля хати,
Росте і кожний рік цвіла?
Чи ще росте черешня біла?
— Ні, брат зрубав її торік,
Вона цвісти іще хотіла
Й родила ягоди щорік.
— Скажи мені, моя дитино,
В саду чи вітер не зблудив,
Чи ще росте твоя калина,
Яку ти хлопцем посадив?
Я знов тебе спитати мушу, —
Продовжить думку ледь змогла, —
Чи ще росте висока груша,
Що білим цвітом теж цвіла?
Там, де хатина білолиця,
Що залишилася одна,
Тепер лиш мамина криниця
Батьків нагадує сумна.

ПРОЙШЛИ РОКИ НЕМОЛОДІЇ

Пройшли роки немолодії,
Блищать вологі краплі на очах,
Думки пливуть у безнадії,
Не той тепер уже давно я птах.
Своє кохання би зустріти,
Зігріти би його своїм теплом,
У теплий край десь полетіти —
Та я вже птах з пораним крилом!

ПРО ХЛІБ

Якось розмову повів дід:
«У всьому кожне хоче свого,
Хоча і борошно — не хліб,
Та хліб завжди печуть із нього!»

У ПОШУКАХ ЧУЖОГО ЛІТА

Піду, де дзвони голосні,
Де гір вершини хмар сягають,
Де рута квітне навесні,
Де люди Бога прославляють.
Де щастя бродить уночі
Своїми блудними стежками,
Де сонце світить угорі,
Де стежить Бог завжди за нами.
Де синє небо споглядає,
Де спіють ягоди на вітах,
Де доля ранки зустрічає
У пошуках чужого літа.
Піду туди, де довгий сон
Замислитись мене повчає,
Співають гори в унісон,
А старість в душу заглядає.
Туди, де бузьки прилітають,
І де земля теплом зігріта,
Мене вже люди тут не знають,
Бо відшуміло спрагле літо!
Де місяць ясний з вишини,
Що хитро світить вже спідлоба,
У мою душу й віщі сни
Щось зачастила зла хвороба.
Де виріс я, вродившись тут,
Де я тепер чужий вже стою,
В землицю рідну загребую,
Коли прийде ота з косою!

У ПОШУКАХ ВЕСНИ

Минувся день чогось так швидко,
Проходить ніч, а з нею сни,
Лише журбі кінця не видно,
Душі так хочеться весни!
Піду я в гори, заспіваю,

Почую відгуки луни,
В гірському ріднім, милім краї
Своїї ждатиму весни.
Йдучи стежиною додому,
Косиць нарвати б понад край,
Забути повністю про втому,
Весняний стрінуги би рай!

БЕРЕЗОВЕ НЕЗБОРЕНИЙ!

Стоїть село між горами —
Так милує всіх нас
Садами, лісом, зворами,
Що пахнуть медоборами,
Старий згадавши час.
У славі праберезівській
Із Богом завжди жив,
І справи ти боярські
У дні важкі і мрячні
Із гордістю творив!
Ніким не був ти скорений
І у трагічні дні,
Ти Богом й нами створений,
Березове незборений,
Ми дякуєм тобі!
Про славу історичную
Ти сам нам розказав:
Іван Франко звеличений
Стежину поетичную
До тебе протоптав!
Бо щастя гідний вічного:
Із нашої землі
Ти зайд гнав з краю рідного,
Твої сотні грізної
Жахались москалі!
Боровся ти щосилоньки,
Неначе птах гірський,
Не ліг сам у могилоньку,
Сильніш розправив крилоньки —
За це уклін низький!
Ти із синами й дочками
В ряди народні став,
І майоріли хоругви,
Що так оранжем розцвіли —
Майдан ти відстояв!
І славу величезную

У Бога заслужив,
Березове незборений,
Для нас ти Богом створений —
Бог нас благословив!
Ти вірних внуків виростив
Своїх на радість всім,
Живи, Березове, твори,
Рости героїв з дітвори,
Будуй український дім!

БЕРЕЗІВСЬКІ БУЗЬКИ

Над горами бузьки кружляли,
Та сісти вагались чогось,
Тож, мабуть, вони вибирали,
Де мав народитися хтось.
В Березові бузьки кружляли.
Весна. Розквітала земля,
То село вони вибирали,
Де мав народитися я.
Березів лелеки обрали —
У горах прекрасне село —
Так часто туди прилітали,
Інакше б мене не було.
Раз сіли вони в сорок п'ятім
(Була повоєнна весна),
Раніше лелеки до хати
Принесли батькам Василя.
Березів — село те прекрасне,
Травнева пора надворі,
Бог дав народитися, власне,
У цьому гірському селі.
Дитя народилося кволим,
Вже не було надій на життя,
І рідних, охоплених горем,
Позбавило це майбуття.
— Швидкіше б його охрестити, —
Молила бабуса моя,
Почала вона голосити, —
Помре нехрещене дитя!
Для цього куми поспішали
І взяли оте немовля,
До церкви у Лючу послали
Ще й брата також, Василя.
Принесли до церкви у Лючу,
Священника десь не було.
— Тож, може, підем на Текучу

Чи в Баня-Березів село? —
Так радились хресні зі мною,
Шептали якісь там слова,
Від болю на серці з тугою
Забули, що я — немовля.
Ще довго мене б так носили,
Якби не принесли в Баньки,
Миколою там охрестили,
Бо так наказали батьки.
Поклали на руки дитину,
На крижму з шматка полотна,
Також ще і житню хлібину,
Батькам побажали добра.
В той день не співали з батьками,
Не чуть було «Многая літ!»,
Не ліками, лиш молитвами
Продовжили батьківський рід!
Якось на дитя подивився
«Лисок» із криївки УПА.
— А він не помре, лиш молися,
Жить буде дитина твоя!
Хоч очі блищать від вологи,
До війська готуй відтепер,
Погляньте на рівні ноги,
То ж виросте вам офіцер!
Я дякую Богу святому —
Збулися пророчі слова,
За Вашу молитву і втому
Спасибі, матусю моя!
Багато років промайнуло,
Нанашка й нанашки нема,
А також батьків вже прийняла
Березівська рідна земля.
Так, хресних нема — повмирили,
Нема на цім світі й батьків,
Ні перші, ні другі не знали
Взаємін двох рідних братів.
Буваю в батьківському краї,
Там сльози течуть від жалю,
Бо рідного брата немає,
А я тоді Бога молю:
Нехай же дітей мого брата
Обійде година лиха,
Молю тебе, Боже, завзято:
Відпусти Василеві гріха!

ЗГАДКА ПРО ЮНІСТЬ

Мені так часто Няджин сниться,
Тивуш, Голиця та Ружет,
Так хочу їм я поклониться,
Аж сльози кануть — не секрет.
Вода в Містакірі цілюща,
І в Далашівці та сама,
Лиш в Казахстані непитуща,
Про жах нагадує вона.
Густа трава, шумлять потоки,
Як хочеться отак лягти,
Хоч і не згадуй юні роки —
Лети ж бо, думко, та лети!
Трави нема, вода у бочці,
Така вже тепла, привозна,
Лиш білі плями на сорочці,
Від солі біла вся вона.
Побіг тушканчик під машину,
У юрту кличе дід-казах,
А сонце гріє цілу днину,
Пече, не гріє, просто страх!
Виляжу з танка і знімаю
Разом з волоссям шлемофон,
Про рідні гори я гадаю,
Вже мокрий став комбінезон...
— Салам алейкум! — раптом чути,
Чоло я витер кулаком,
То аксакал прийшов із юрти,
Приніс бурдюк із молоком.
Я в горах виріс і не знаю,
Чи в горах жив би цілий вік,
У Львові зараз проживаю
І гори бачу раз на рік.

БУКОВИЙ ЛІС

Я їду в холоднім вагоні,
Під стукіт залізних коліс
Я бачу, немов на долоні,
Березівський буковий ліс.
Я праліс його пам'ятаю
Та метром в діаметрі пні,
Дитинство своє споминаю
І юність на буковім тлі.
Дитинство убоге мов сниться:
Я бігав у ліс залюбки

І слухав той спів, як годиться, —
Співали якісь парубки...
Узимку лиш мали гринджоли,
А влітку збирали гриби,
Всі діти трудилися, мов бджоли,
Тепер вони — «діти війни».
До церкви ходить ми не сміли,
Навчаючись в школі сільській,
Потріскані ноги боліли,
Ідучи по стежці гірській.
Великодня довго чекали,
Свяченого також яйця
Та дзвонів величних, що грали,
А також промови отця.
Ще в пам'яті в нас не пропали
Суворі облави «братів»:
Упівців життя позбавляли
Ще гірше проклятих катів.
Сліди від криївки до хати
Зосталися десь на снігу,
А мама вже шле замітати
Гринджолами їх у пургу.
Про землю осталися лиш мрії,
Орати і сіять ніде,
Не знали партійні злодії,
Що час ще інакший прийде!
«Щасливе» дитинство минуло,
Десь ділася молодість та,
Її у нас майже не було,
Ми так й не зазнали добра!
Вертаюсь з села в Коломию,
Щоб потяг до Львова довіз,
Сиджу я в автобусі й мрію:
У пам'яті буковий ліс...

БЕРЕЗІВСЬКА ТУГА

Старий Ружет до хмар добрався,
Та де ж його та сивина?
В зелене він волосся вбрався,
Тому й пропала десь вона.
Він смерековим тим волоссям
Сяга далеких верховіть,
В саду моїм, колись колгоспнім,
Трава нескошена стоїть.

Десь чути голос молодиці,
Із Млаків віє вітерець,
Стоїть лиш будка наодинці,
Як та кошара, без овець.
Осіла мряка — нема світу,
Хіба вже осені пора?
Душа чогось ще прагне літа,
А пізня осінь — вся Гора!
Питає літечко у себе:
«Могла би осінь зачекать?
Чогось таке осіннє небо...
Та звідки літо в шістдесят?»

БЕРЕЗІВСЬКА НІЧ

— Кохаю твою я натуру,
До неба високий твій злет, —
Закоханий у Сикитуру,
Зігхаючи, каже Ружет.
Ратундул заснув і Рокита,
Вже Няджин завмер уночі,
Неначе дитина завита,
Розкрившись, соплять Обочі.
Лише не заснула Аршиця,
Варатик і Лунга пливуть,
Обнявшись у Лючці, водицю
Бурхливую в Прут понесуть.
Неначе маленька дитина,
У сні ще похлипує Ріг,
В тяжку для Березова днину
Він молодість вічну зберіг.
А Млакам співає Дуброва,
На Гигу моргнув вже Левків,
Тут Кичера вже гонорова
Готова підтримати спів.
Татарівка, ніби-то дівка,
Із Стирями щось гомонить,
Давно уже спить Петрунівка,
З Царинкою разом мовчить.
Ружет, що, нарешті, збудився,
У греблі позичив роси,
Отой, хто отут народився,
Не забуде тієї краси!

На ярмарку у Косові

Скоро світатиме. Ідемо на ярмарок у Косів. Темна в поодиноких зорях ніч повільно звиває свої чорні сувої полотна, схід край неба загоряється яскравим світлим багрянцем. Сонце, наче хлопчик у солом'яному золотому брилі й білій сорочині, піднімається на небосхил і своїм теплим промінням обіймає сонну ще землю.

Але вона вже не дримає. У Косові чути уже вир ярмарку. Веселково виграють барвисті гуцульські килими, ліжники, рушники, киптарі й вишивані сорочки. Лесть поодаль діжки, цебри, ложки, корита, різьблені шкатулки, рахви, керамічні зозульки, тарелі, гладунці, спів сопілок і дриб, людський гам і мекання, блеяння, мукавання худоби...

Пориною у гаму звичних з дитинства звукових і кольорових відчуттів.

— Купить коновку, — повертає мене на землю із захоплених роздумів сивовусий дід з Яворівського присілка Никоватої. — Вона з найкращого дерева.

У нього, мабуть, сірники не в пошані, бо виймає кресало й губку і повільним помахом раз-пораз викресує іскри. Чарівним півколом зірочки-іскринки доганяють одна одну, гойдаються, наче в колісці й залітають зграйкою у люльку. Дід із явним задоволенням запахав запашиим тюнцем...

Сонце піднімається все вище, ярмарок перетворюється на суцільний гармидер...

Новорічна ялинка

Новий рік уже давно не обходиться без лісової красуні — ялинки, як Святий вечір — без солом'яного дідуха.

Та чи можна уявити ліс без звірят, ото й прикрашають ялинку паперові маски і скляні блискучі іграшки зайчика, лисички, ведмедика, вовчика, оленятка та багатьох-багатьох інших мешканців нашого чудесного краю. А казкові Дід Мороз і його внучка Снігуронька сприймаються найменшими дітками як реальні живі істоти, з великим нетерпінням яких чекають у садочках і школах, у затишних оселях, щоб піти з ними у святковий танок, завести хоровод і одержати гостинці.

Новорічна ялинка — це прекрасний світ, це безмірний світ усього Космосу з яскравим Сонцем, срібним Місяцем, червоними Зорями, з нашими сусідками планетами: Венерою, Юпітером, Меркурієм ...

Володимир БОЙЧУК,
с. Черганівка Косівського району

Новорічна ідилія.
Світлина Романа Печижака

Невже книговидання на Косівщині потрібне тільки одній людині?

Світлої пам'яті невтомний дослідник Гуцульщини, публіцист, плугатар українського національного відродження Ігор Пелипейко зібрав й опублікував у різних виданнях чимало фактажу про виникнення книговидання у Косові.

Так, у 1918 році письменник і громадський діяч Микола Угрин-Безгрішний, перебуваючи у Косові як комісар-осаул, разом з педагогом, фольклористом, публіцистом і теж громадським діячем Богданом Заклинським створив видавництво «Довбуш» у приміщенні, де пізніше була друкарня Давида Гіршгорна, а за часів СРСР — редакція і друкарня косівської райгазети, що виходила під назвою «Радянська правда» (1939-1941 рр.), «Ленінська правда» (1944 р.).

З книг І. Пелипейка «Косів: люди і долі» (2001) і «Містечко над Рибницею» (2004) довідуємося, що першим виданням і взагалі першою книжкою видавництва «Довбуш» була «Хто се Тарас Шевченко» Б. Заклинського. Тут же готувалися до друку «Велика букварева читанка», «Читанка для другої класи» цього ж автора, «Віршована історія України» і «Короткий огляд українського письменства» М. Угрина-Безгрішного. Ці книжки побачили світ у друкарні Давида Гіршгорна.

Те приміщення (тепер на вул. Незалежності) збереглося, але його вже значно розширено і реконструйовано саме для видавничо-поліграфічних послуг.

З великими потугами патріотично настроєних людей, яких слава Богу в районі є ще багато, удалося відстояти згідно Закону України від 20.05.2010 року №2274-VI про посилення захисту майна редакцій ЗМІ, видавництв, книгарень і творчих спілок перший поверх будинку і використовувати й далі за призначенням.

Наш Косів ніколи не міг зрівнятися, на жаль, з іншими містами Прикарпаття і Буковини в плані

розвитку поліграфії, а тепер це, без перебільшення, тримається тільки на ініціативі окремих фізичних осіб.

Для підтвердження знову ж повернуся до сторінок історії. Свого часу Ярослав Семіон (26.VI.1906 — 1942) мав друкарню на тодішній вулиці Пілсудського, 39 (тепер вул. Незалежності, 100). У час німецької окупації його арештували і розстріляли в м. Коломиї за те, що зберігав друкарський шрифт. А разом з цим було ліквідоване його приватне видавництво «Запорожець».

Книгодрукарство не мало підтримки в Косові від держави і в період так званого «розвиненого соціалізму».

Я до 1968 року вже друкувався у пресі і після закінчення Рожнівської десятирічки влаштувався на роботу в Косівську районну друкарню, яка пізніше була приєднана до Коломийської міськрайдрукарні. Тут на старому обладнанні друкували газету, бланкову продукцію, виконували палітурні роботи...

У колишній Косівській райдрукарні випущено лише книжечки: «Великодні пісні» (записав В. Глібчук у с. Черганівці), «Колядник» і «Календар українця» (упорядник П. Корнеюк), «Не хилися, червона калино» та «Скарби серця» (автор І. Мисюк).

Нову сторінку у книговидання на Косівщині в 1995 році вписав колишній завідувач відділу освіти району, заслужений учитель України, громадський діяч Василь Курищук. Саме він при газеті «Освітнянський вісник» створив видавництво «Писаний Камінь», яке діяло на громадських засадах, без зарплат і гонорарів.

На перших порах воно працювало у такому складі: Василь Курищук — директор, технічний редактор, Ігор Пелипейко — редактор, коректор, Любов Кифорак — комп'ютерний набір, Ольга Яремчук — художник, Юрій Курищук — верст-

ка, або як тепер кажуть, комп'ютерний дизайн. Тоді видавництво не мало ні приміщення, ні майна. А книжки різних авторів з Косівщини друкувалися у Коломиї, Снятині, а потім на малому підприємстві «Єврика», власником якого є справжній патріот України, щирий ентузіаст книговидання, щедрий меценат Михайло Павлюк.

Василь Куришук, як він сам зізнається у книзі «Духовні скарби Ігоря Пелипейка», забезпечував співпрацю з друкарнями, тримав зв'язки з Книжковою палатою у Києві, де зареєстроване видавництво і звітувало перед нею про видану літературу. Ми ставили перед собою завдання випускати художню, краєзнавчу, довідкову літературу місцевих авторів. Першою книжкою «Писаного Каменя» була «Дідова сопілка» педагога, новеліста із Старих Кут Ярослава Гавучака, а другою — довідник «Населені пункти Косівщини» (упорядник І. Пелипейко). Загалом тут вийшло у світ 9 книг І. Пелипейка й 4 книги інших авторів, які він упорядкував.

— З 1999 року, — продовжує Василь Юрійович, — ми почали співпрацювати з друкарнею приватного підприємця Михайла Павлюка. Він кожною новою книжкою підвищував якість, удосконалював кольоровий друк та процес друкування. Уже з 2001 року всі книжки видавництва друкувались тільки у нього — у МПП «Єврика». Уже, наприклад, на другій Івано-Франківській обласній книжковій виставці-ярмарку 17 травня 2007 року видавництво і автор видання М. Городенко були нагороджені, як переможці, «за краще художньо-технічне оформлення та поліграфічне виконання книги» «Чарівне зілля».

Проте чимраз важче ставало доводити податківцям, що «Писаний Камінь» ніяких доходів не має і всі працівники трудяться на громадських засадах. Щоб не припинити добру славу видавництва, ми домовилися з М. Павлюком, що переходимо у його відання. М. Павлюк зареєстрував у державних органах видавництво «Писаний Камінь» і в такий спосіб утворився єдиний комплекс: видавництво-друкарня «Писаний Камінь».

Видавництво здійснює програму перевидання рідкісних (букіністичних) книг. Так, в останні роки видруковано празький «Кобзар» Т. Шевченка 1941-го року, який побачив світ у ук-

раїнському видавництві «Пробоем» (Редакція, статті й пояснення університетського професора, доктора Л. Білецького). Випущено також «Малый Кобзар» Т. Шевченка для дітей, що вперше побачив світ у Львові у 1923 році накладом видавництва «Світ дитини».

Саме з «Писаного Каменя» до українського читача прийшли такі книги, як «Національна свідомість» і «Гуцульський світ» Михайла Ломачього, «Буквар» Михайла Стельмаховича та Ольги Слоновьовської, вперше видана в Україні повість Марії Остромири «Над бистрим Черемошем», «Гуцули і Гуцульщина» Гната Хоткевича, навчальний посібник «Історія Гуцульщини» доктора історичних наук, заслуженого діяча науки і техніки України В. Грабовецького, «Кедрове Божелісся» Марії Влад, «Старовіцькі повісторьке» небуденного, самородного таланту Параски Плитки-Горицвіт і багатьох-багатьох інших обдарованих від Бога авторів. Зокрема Марійки Лазарович з Баня-Березова, Любомира Палагняка з Яблунова, Андрія Бойчука з Калуша, Марії Боєчко з Ковалівки. За станом здоров'я ці люди мають особливі потреби — і Михайло Павлюк усім серцем відгукнувся на їхні прохання, друкуючи їхні творчі доробки.

Громадсько-політична газета «Галичина» 29 травня 2010 року у замітці «700 книжок від «Писаного Каменя» писала: «ситуація з книгодрукуванням змінилася тоді, як підприємливий кутчанин Михайло Павлюк створив МП «Єврика», а буквально кілька років тому йому вдалося освоїти перший поверх колишньої райдрукарні в центрі Косова. Тут проведено внутрішній ремонт (на сьогодні в трьох кімнатах), замінено частину вікон і дверей, налагоджено деяке старе й введено в дію нове обладнання. А ще в одній з кімнат з любов'ю оформлено виставку книг. Щоправда, тут вона вся не вмістилася на ошатних полицях, бо за ці роки в «Писаному Камені» побачили світ майже 700 книжок, як авторів із Гуцульщини, так і зі столиці України».

Відрадно, що на даний час видруковано майже 800 книг.

Тут видрукували кільканадцять книг члени НСПУ Д. Арсенич, Б. Радиш-Маринюк, заслужені працівники: освіти України Аделя Григорук та культури України — Іван Мисюк.

З 2010 року почав виходити літературно-

мистецький і громадсько-суспільний часопис «Гуцули і Гуцульщина». Редакційна колегія цього кварталника теж працює на громадських засадах. Свого часу видавництво випускало дитячий ілюстрований журнал «Гуцулятко». В «Писаному Каміні» друкувалися газети «Гуцульський край», «Рідне слово», «Рожнівський час», «Косівський передзвін». Тепер тут друкують «Освітнянський вісник» і «Голос краю».

Щороку до Дня знань «Писаний Камінь» дарує першокласникам шкіл району «Малий Кобзар», виданий за власні кошти.

Ні для кого не секрет, що книговидавнича справа на Косівщині тримається винятково на ентузіазмі самого Михайла Павлюка та його одноподумців. Його важка, але важлива праця на ниві розвитку української літератури, утвердження рідної мови, примноження гуцульських традицій, образотворчого мистецтва заслуговують великої пошани і найвищої оцінки. Його приклад служіння Україні і українській справі гідний наслідування. Його вагомий внесок у скарбницю культури і духовності нашої Гуцульщини, на жаль, не бачить, чи не хоче бачити районна і обласна влада.

Для прикладу візьму сусідні Верховинський і Вижницький райони. У першому щороку на книгодрукування з бюджету виділяють кілька сот тисяч гривень, а в Косові в 2013 році лише 40 тисяч. Там функціонує редакція журналу (видавництво) «Гуцульщина». До 20-річчя незалежності України випущено історико-довідкове видання «Верховинщина» обсягом 368 сторінок. Книга висвітлює життя району за 20 років у незалежній Україні: про національно-культурне і духовне відродження, політичну і громадську активність верховинців, економічний і соціальний розвиток району, збереження і примноження матеріальної й культурної спадщини, народних традицій та обрядів. Голови райдержадміністрації Василь Гондурак і районної ради Ярослав Кікінчук дієво підтримують Програму книговидання у Верховинському районі. Саме завдяки їм у світ випущено ряд книг. Доречно сказати про солідне видання Василя Нагірняка «Стихія води і грому», передрук доповненої книги «Жбий'ївські новелі» Онуфрія Манчука, підготовку до перевидання

книги І. Сеньківа «Гуцульська спадщина» на 510 сторінок і т.д.

З 1966 року, тут же у Верховині, відновлено випуск «Гуцульського Календаря», який почав виходити у 1935 році. Колишня газета-альманах «Гуцульщина» переросла у журнал. Є й комунальне радіомовлення «Вісті Верховинщини». Віднедавна на хвилі 101,7 FM в ефір виходять передачі «Радіо столиці Гуцульщини».

Тепер, коли кожен день нас наближає до 200-ліття від дня народження нашого великого генія Тараса Шевченка, «Писаний Камінь» готує до видання раритетні збірники – першого «Кобзаря» 1840 року (друкарня Є. Фішера у Санкт-Петербурзі), «Кобзар» (народне видання) 1921 року в Лейпцигу (Німеччина). Однак, як завжди, на такі проекти нема власних коштів. Була надія, що допоможуть благодійні фонди, очолені народними депутатами Петром Порошенком і Юрієм Дерев'янком, а також керівник депутатської фракції «Удар» у Верховній Раді Віталій Кличко. Але... Не всі багаті люди є щирими меценатами українського книговидання. А шкода, бо хто щирий, то тому й Господь Бог допомагає.

Вихід – видавцям нашої області варто об'єднатися в окрему асоціацію, наприклад, при громадському об'єднанні «Ділові люди Прикарпаття» і тоді буде легше спільними зусиллями напроцьовувати план дій, входити з конкретними пропозиціями до обласної ради, облдержадміністрації, Держкомпідприємництва й Українського Союзу промисловців і підприємців щодо дієвої підтримки видавництва, поліграфії і книгорозповсюдження. А то в незалежній Україні досі нема конкретної програми розвитку цих галузей ні на місцевому, ні на державному рівнях. Врештешт не відзначається професійне свято, що припадає на останню суботу травня. Даремно щось казати про виробництво сучасного поліграфічного устаткування, матеріалів і комплектуючих, газетного, крейдового й офсетного паперу, їх здешевлення за рахунок переробки наявних місцевих сировинних ресурсів. Віриться, що справу зрушить нарешті з місця Указ Президента України від 19 червня 2013 року №336.

Петро ГАВУКА,
ветеран праці, член НСЖУ з 1976 року

Косівчанин взимку ночував у сніговій печері!

Під час одного із зимових походів на Ігрець нам добряче пощастило. Незважаючи на дуже сильний і лютий вітер, вперше в житті ми не лише побачили справжню снігову печеру, але і самі змогли в ній побувати. Враження, чесно кажучи, важко описати — це захоплення від чогось нового та цікавого і відчуття небезпеки водночас. Страх, що печера завалиться, не зникав допоки я не вибрався з неї. Думаю, що заснути в такому «готелі», точно не зміг би. Хоча варто відзначити, що всередині було досить затишно, тепло і сухо, — на відміну від «подвір'я» де вилупувала завірюха. Це рукотворне чудо створив Руслан Солиджук з міста Косова. На вершині Ігреця він викопав у снігу 2-поверхову «снігову хатинку» з ліжком, де і заночував.

Детальніше про підготовку та особливості створення печери розповідає сам Руслан (Руня):

— Перш за все, хочу попередити, що подібні речі не варто робити без належної теоретичної і фізичної підготовки. Особисто я «перелопатив» немало спеціальної літератури і відповідним чином морально налаштував себе перед тим, як здійснити задумане. Місцем ночівлі обрав хре-

бет Ігрець, тому що це найближче місце, де можна знайти відповідні снігові надуви. Хочеться наголосити, що сніговий карниз та сніговий надув суттєво відрізняються.

Сніговий надув — це маса снігу в кілька метрів товщиною, нанесеного чи надутого вітром в ямі, улоговині, за великим валуном чи поваленим деревом. В окремих випадках надуви зустрічаються на схилах гір чи хребтів, але потрібний певний досвід, щоб оцінити їхню стабільність та надійність.

Сніговий карниз — це теж нанесене вітром скупчення снігу за вершиною гори чи лінією хребта, що утворює нависаюче над схилом нагромадження, розмір якого може досягати величини автобуса. На відміну від надуву, карниз дуже нестабільний і часто стає причиною сходження лавини та несе смертельну загрозу для необачних мандрівників.

Отож, по-перше, потрібно знайти безпечний сніговий надув, глибиною хоча б у два метри. Знайшовши відповідний надув з вертикальною стіною, я приступив до копання печери. Найкраще робити це спеціальною сніговою ло-

патою, але в мене такої не було, тому користувався звичайною совковою лопатою, тобто шуфлею (держак до якої вирубав в лісі).

Якщо хтось гадає, що можна обійтись без лопати, копаючи сніг руками чи підручними засобами, то хочу їх розчарувати! В моєму випадку щільність снігу була такою, що при

копанні лопата пару разів деформувалася. В загальному, на спорудження мого сховку пішло приблизно до трьох годин. Одяг, в якому я працював, повністю промок від снігу, але мені вдалось його висушити біля ватри. В кінцевому результаті моя печера мала вигляд двоступінчастого приміщення. На верхньому ярусі був лежак під мій зріст. А метром нижче знаходився рюкзак та інші речі і звисно ж, вхід. Двохступінчаста конструкція потрібна для того, щоб холодне повітря стікало до низу, а місце для сну розміщувалось під стелею, де трохи тепліше.

На ніч я замурував вхід в печеру сніговими блоками, залишивши між ними отвори для доступу свіжого повітря. Для освітлення та обігріву використовував дві звичайні парафінові свічки. Завдяки цьому температура всередині піднялась

на 12 градусів за Цельсієм, тобто на горі було -10 морозу, а в печері стало +2 тепла. Це не надто тепло, але в спальному мішку і на карематі я почував себе досить комфортно. Якщо порівняти таку ночівлю з ночівлею в наметі взимку, то жоден намет не зрівняється з печерою за рівнем комфортності.

Якщо комусь заманеться повторити зроблене Русланом, пам'ятайте наступне:

1. Морально і фізично налаштовуйте себе для ночівлі в снігу.
2. Окрім необхідного спорядження (одяг, спальник, каремат) обов'язково візьміть з собою будь-яку лопату.
3. Знайдіть відповідний безпечний сніговий надув — НЕ карниз!
4. Подбайте наперед про заготівлю дров для ватри.
5. Підготуйте запасний одяг взамін того, який може змокнути під час копання печери.
6. Приступайте до роботи не пізніше, ніж за три години до настання темряви.
7. Конструйте двохступінчасту форму печери.
8. Подбайте про доступ свіжого повітря перед тим, як лягати спати.
9. Якщо надворі заметіль, то варто періодично перевіряти чи не занесло отвори снігом!
10. Використовуйте свічки чи газові пальники для обігріву приміщення, але обов'язково подбайте про додатковий отвір-комин для виходу газів!

Тарас ПАСИМОК

Смачного!

Кулінарія і сімейне життя схожі своїми принципами. Мені здається, що вміти готувати їжу потрібно так само, як будувати свою сім'ю, адже кожна жінка повинна розуміти, що шлях до серця її чоловіка лежить через його шлунок. А переважно в нас так: відкрив холодильник, взяв масло, ковбасу, сир, хліб — оце тобі й готова їжа. Вийшла заміж, одружився, народилися діти — ось і сім'я і немає чого морочити собі голову приготуванням сімейного обіду. Та разом з цим ви самі ковалі свого щастя. Тож даруйте одне одному щось смачненьке і приємне, в т.ч. і з їжі, яка має в сім'ї неабияке значення.

М'ЯСО ПО-ГУЦУЛЬСЬКИ

Потрібно: 1) 1 кг. м'яса свинини напівжирної за бажанням та смаком; 2) 0,5 кг. картоплі; 3) 2 цибулини; 4) 100 г. бринзи; 5) сіль, спеції для м'яса і картоплі; 6) масло вершкове.

Приготування: змастити противень маслом. Картоплю нарізати кружочками (0,5 см.) або дольками, викласти у два шари на протвень. Посипати приправою для картоплі. Після того почистити цибулю, нарізати кружечками і покласти на картоплю. М'ясо нарізати кусочками товщиною 2 см., посолити його з обох сторін і посипати спеціями, виклавши на шар цибулі. Зверху посипати бринзою і полити майонезом. Запікати в духовці при температурі 180-220 градусів 40-50 хв.

СІЧЕНИКИ ПРИКАРПАТСЬКІ

Потрібно: яловичини (котлетного м'яса) — 76 гр., хліба пшеничного — 15 гр., молока або води — 23 гр., цибулі ріпчастої — 30 гр., смальцю — 15 гр., муку, яйце. Для фаршу: грибів сухих — 15 гр., цибулі — 10 гр., смальцю — 5 гр., яйця вареного — 4 частини.

Приготування: м'ясо яловичини пропустити через м'ясорубку разом з цибулею і попередньо замоченим хлібом в молоці, добре відтиснутим. В отриману масу додати сіль, спеції, все ретельно вимісити.

Приготування фаршу: цибулю почистити, порізати соломкою і смажити на смальці, добав-

ляючи відварні пошинковані гриби, в кінці додати шинковане варене яйце. Приготовлену котлетну масу розминаємо шаром 1,5-2 см. Всередину вкладаємо готовий фарш, скручуємо рулетиком, прищіплюємо кінці, легенько припліскуємо і надаємо овальної форми. Паніруємо в муці і в збитому яйці два рази. Обсмажуємо з обох боків до рум'яного кольору (шкірки).

Для гарніру: за смаком додаємо 100 гр. картопляного пюре, смаженої картоплі або відвареного рису, 30 гр. зеленого горошку, 10 гр. квашеного або маринованого огірка, 10 гр. помідор, 30 гр. тушеної квашеної капусти.

Прикрашаємо зеленню.

КНИГЛІ ГУЦУЛЬСЬКІ

Потрібно: 4 картоплини, 100 г. сметани, 2 ст. л. бринзи, 40 г. буженого сала, 3 яйця, 400-500 г муки, 1 ч. л. солі, спеції за смаком.

Приготування: картоплю відварюємо в мундирі до готовності, очищуємо, тремо на терці або пропускаємо через м'ясорубку. Доки вона гаряча, додаємо сметану, сіль, спеції, бринзу. Збити яйця і поступово підмішувати їх в приготовлене картопляне пюре, одночасно додати муки. Сформувати вироби у вигляді кульок або пальчиків і опустити в киплячу підсолону воду. Варити доти, доки книглі не спливають. Потім їх відкинути на друшляк, викласти на посуд і запарувати смаженим салом.

САЛАТ ГУЦУЛЬСЬКИЙ

Потрібно: 100-150 г. оселедця, 2 цибулини, 2 ст. л. олії, 3 відварних картоплини в мундирі, 1 варене яйце, 1 ст. л. оцту, змішаного з гірчицею, цукор, перець за смаком.

Приготування: оселедець почистити, розділити на філе і нарізати кубиками. Цибулю пошинкувати і трохи обсмажити в олії. Картоплю почистити й порізати великими кубиками. Все це викласти в миску і заправити оцтом з гірчицею та спеціями. Викласти страву на посудину, прикрасивши її зеленню.

ГОЛУБЦІ ГУЦУЛЬСЬКІ

Потрібно: 150 г. свинини, 500 г. червоної фасолі, 0,7 кг. рису, 2 цибулини (середні), 2 ст. л. солі (за смаком), мелений перець, 15 листочків свіжої або квашеної капусти (за смаком), 100 г. копченого сала, 50 г. смальцю.

Приготування: квасолі і рис замочити окремо на ніч. Рис відцідити, промити в гарячій воді, просушити, додати частину спецій, сіль. Квасолі також процідити, відварити до готовності, потім трохи потовкти, але не до повного пюре, додати сіль і перець. Свинину порізати дрібними кубиками, цибулю теж порізати дрібно, частину її підсмажити і додати до м'яса разом із сирією цибулею, сіллю і спеціями. Листочки свіжої капусти обшпарити, зрізати потовщення і злегка відбити, а якщо це робити з капусти квашеної, то також потовщення обрізати і трохи відбити. На кожен листочок покласти 1 ст. л. рису, розрівняти. На рис покласти по 1 ст. л. квасолі і також розрівняти, потім по 1 ч. л. фаршу і розрівняти. На нього знову покласти шар квасолі, рису. Листочки скрутити в трубочку і перев'язати ниткою. Трубочки викласти в гусятницю, дно якої попередньо викласти обрізками з листочків капусти, листка перцю горошку і горошку духмяного, на дно покласти смалець. Злегка залити водою. Довести до кипіння і варити в духовці 20-25 хв. Готові голубці викласти на піднос або велику накривку. Зверху накласти невеликий гніт, щоб стекла зайва рідина. Подавати зі смаженим салом з цибулею або сметанним соусом.

М'ЯСНІ КУЛЬКИ

Потрібно: 80 гр. яловичини, свинини або телятини, 12 гр. води або молока, 15 гр. крупи рисової, 30 гр. цибулі ріпчастої, 15 гр. смальцю або олії, 20 гр. вина червоного, 10 гр. муки пшеничної. Вихід — 120 гр.

Гарнір: 100 гр. рису припущеного, 70 гр. моркви, припущеної в молоці, 15 гр. свіжих або квашених помідорів, 15 гр. огірків. Вихід — 180 гр.

Соус томатно-сметаний: 3 гр. смальцю, 80 гр. бульйону, 50 гр. сметани, 4 гр. муки, 10 гр. томатного пюре, 10 гр. моркви, 2 гр. ріпчастої цибулі, 2 гр. лаврового листа, перець.

Приготування соусу: бульйон довести до кипіння і додати смажену цибулю, моркву, томат, сметану і продовжувати варити 10 хв. Потім додати пасеровану муку в смальці або маслі, розведену в теплому бульйоні і продовжувати варити ще 15 хв. Вкінці варки в соус додати 20 гр. кип'яченого червоного вина.

М'ясо пропустити через м'ясорубку, додати сіль, спеції і дрібно нарізати пасеровану цибулю, трохи припущеного рису. Сформувати кульки і запанірувати в муці. Злегка обсмажити (не до готовності). Скласти в неглибоку посудину в 1-2 ряди, залити соусом і тушкувати 8-10 хв. При потребі можна додати води. На 1 порцію подають 3-4 кульки і гарнірують вищевказаним гарніром.

ГРИБНИЙ САЛАТ ПО-ГУЦУЛЬСЬКИ «ГРИБОЧОК»

Потрібно: 500 гр. маринованих або солених білих грибів, 2 середні цибулини, 3 курячі яйця, 100 гр. зеленого горошку, 200 гр. сметани або майонезу, 100 гр. будза (овечого сиру), сіль, перець за смаком.

Приготування: мариновані або солені білі гриби нарізаємо великими шматками, малі гриби додаємо цілими і змішуємо із зеленим горошком, нарізаними соломкою яйцями і цибулею (краще зеленою, ніж ріпчастою). Посолити, поперчити, додати приправу до грибів, заправити сметаною чи майонезом за смаком. Перемішати, викласти гіркою в салатницю чи тарілку, прикрасити зеленню петрушки, кропу. Салат можна притрусити твердим сиром, натертим на терці для моркви, а на нього покласти зверху цілий гриб.

БОРЩ ГУЦУЛЬСЬКИЙ

Потрібно: 1 кг. буряка, 3 цибулини, 0,5 кг. копчених ребер, 2 середні моркви, спеції, лавровий лист, 0,1 кг. сушених грибів, 0,1 кг. смальцю, 50 гр. муки, 50 гр. часнику, 500 гр. картоплі, 0,5 л. сметани.

Приготування: попередньо заквасити буряки, для цього їх варити до готовності, можна і сирі, але очищені з добавкою оцту і цукру. Можна готувати з варених буряків, порізавши їх на четверо, додати оцет, сіль і покласти в тепле місце на тиждень, аби заквасились. Потім порізати їх соломкою і тушкувати з попередньо смаженою цибулею, відвареними і пошинкованими грибами, морквою, порізаною соломкою, з додаванням спецій і муки. Все тушкується на смальці. Перед цим ставимо варити бульйон з копчених ребер, туди додаємо тушені овочі і гриби, оцет в міру. В кінці заправляємо сметаною і спеціями.

Подають гуцульський борщ з печеною картоплею в духовці, на ватрі або з мандебуринком (картопляником).

МАНДЕБУРИНИК (КАРТОПЛЯНИК) ПО-ГУЦУЛЬСЬКИ

Потрібно: картоплі відварної в мундирах, кислого молока і сметани, муки кукурудзяної, муки білої.

Приготування: картоплю відварюють, чистять від лушпиння, натирають на терці або м'ясорубці, смажать цибулю, моркву, муку кукурудзяну ошпарюють кип'ятком, зціджують. Додають 2 ложки білої муки, засмажку і картоплю, додають кисле молоко, сметану, спеції, ставлять на стільницю, формують плячки товщиною 5-6 см., роблять рельєф ложкою і кладуть на деко, попередньо посипане кукурудзяною мукою, печуть в духовці, після чого натирають тертим часником і цибулею. Подають дольками до борщу.

СИРНІ ПАМПУШКИ (ДО ЧАЮ, КАВИ)

Потрібно: 1 кг. сиру, 0,3 кг. муки, 2 шт. яєць (бажано домашніх), 1 ст. л. неповна оцту, соди 1 гр..

Приготування: сир пропускаємо через м'я-

сорубку, додаємо муки, гашеної соди з оцтом, курячі яйця добре вимішуємо (щоб було ніжне тісто, як на вареники), розтачуємо на стільниці товщиною 2,5-3 см. і вирізаємо кружальця чаркою. Це одразу закидаємо у гарячий фритюр (0,2 олії, 0,2 г смальцю), смажимо, доки не появиться приємна рум'яна кірочка при температурі 200 градусів. Сирники набувають форми кульок і їх можна готувати як соленими (до бульйонів), так і солодкими (до кави, чаю, киселю).

САЛАТ З ПЛАВЛЕНОГО СИРУ

Приготування: плавлений сир (на кшталт «Дружби» чи домашнього) потерти на великій терці, можна соломкою (при нарізці сиру ніж змочувати в гарячій воді). Порізати відповідно до нарізки 2 курячих яйця. Заправити майонезом, додати часник, пропущений через часничницю, або потерти на терці для моркви. Викласти гіркою на тарілку, прикрасити калиною під висоту гірки, зеленню кропу, петрушки і салати.

Цей салат годиться також на бутерброди.

СУПЧИК НАШВИДКОРУЧ

Потрібно: 100 г. свіжої або квашеної капусти, 4 картоплини, 2 середні моркви, 1-2 цибулини, 3 свіжі помідори до свіжої капусти (або квашених чи маринованих для квашеної капусти), 30 гр. смальцю, 0,1 кг. сухих грибів, 0,1 кг. сметани, 1 шт. перцю (ротунди) середньої величини.

Приготування: в готовий киплячий бульйон вкинути картоплю, порізану великими дольками. Варити 10 хв., додати свіжонарізану капусту шашкою або квашену капусту через 20 хв. Після цього варити ще 10 хв. і додати пасеровані гриби (смажені на жирі — смальці, маслі або олії), а також цибулю, помідор (дольками), моркву і болгарський перець. При подачі на стіл заправити сметаною і піджареною на смальці чи в олії покришеною цибулею.

На здоров'я вам!

Смачного!

**Валерій БРОШКО,
с-ще Яблунів**

Книги, які недавно випустило у світ видавництво «Писаний Камінь»

Влад М.М. Кедрове Божелісся. — Косів: Писаний Камінь, 2013 — 206 с.

Про Гуцульщину — яскравий смарагд на Землі — треба розказувати без упину, збирати й оповідати цілющу бувальщину минулих століть, не загубити жодного коштовного камінчика з народних схронів. Любити священне Божелісся так, аби й інші дізналися й полюбили цю рахманну красу, задуману Творцем для безмежної радості.

Гаркус З.Й. Екслібрис. Комп'ютерна графіка. Гаркус — Косів: Писаний Камінь, 2013 — 84 с.

В альбомі вміщено книжкові знаки — екслібриси, виконані художником упродовж кількох десятиліть творчої діяльності. Вони засвідчують високу майстерність автора у жанрі графічної мініатюри, його захопаність в художню літературу. На сторінках видання знайшли місце й композиції, що належать до комп'ютерної графіки, — філософські, гумористичні, соціально наснаженні.

Словник місцевих слів Карпатського регіону: пояснення та походження слів. Проблеми повеней і паводків. Укладач Д.П. Савчук. Передмова М.Д. Павлюка. — Київ-Косів: Писаний Камінь, 2013 — 188 с.

В основу словника покладено біля 2000 слів, які широко вживаються у селі Старих Кутах Косівського району Івано-Франківської області та загалом у Карпатському регіоні.

Наведено окремі науково-популярні публікації укладача та співавторів про проблеми повеней і паводків, від яких потерпає регіон.